

Чернігівський національний технологічний університет

СТАТИСТИЧНЕ ТА ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

**III Міжнародна науково-практична
конференція**

Чернігів, Україна
5 грудня 2017 року

Міністерство освіти і науки України
Чернігівський національний технологічний університет
Головне управління статистики у Чернігівській області Державної служби статистики України
Батумський університет імені Шота Руставелі (Грузія)
Варшавська школа економіки (Польща)
Вища школа менеджменту інформаційних систем Університету прикладних наук (Латвія)
Господарська академія Ценова (Болгарія)
Університет ім. Яна Кохановського у місті Кельце (Польща)

III Міжнародна науково-практична конференція

**СТАТИСТИЧНЕ ТА ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ
ЕКОНОМІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

**STATISTICAL AND EXPERT-ANALYTICAL SUPPORT OF
SUSTAINABLE DEVELOPMENT MANAGEMENT OF
ECONOMY AND SOCIAL SPHERE**

5 грудня 2017 року

3 нагоди Дня працівників статистики

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

Чернігів, Україна
2017

<p>УДК [31.33+303.442.3]:330.34 С 78</p>	<p>С 78 СТАТИСТИЧНЕ ТА ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції, Чернігів, 5 грудня 2017 року. – Чернігів : ЧНТУ, 2017. – 122 с.</p>
--	---

*Рекомендовано до друку Вченою радою Чернігівського національного технологічного університету
Протокол №11 від 27.11.2017 р.*

ПРОГРАМНИЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова міжнародного програмного комітету:

С. Шкарлет доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Чернігівського національного технологічного університету

Співголови програмного комітету:

А. Шевцов доктор педагогічних наук, професор, директор департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації та ліцензування Міністерства освіти і науки України

Д. Ашихміна начальник Головного управління статистики у Чернігівській області Державної служби статистики України

Члени програмного комітету:

І. Варбанов доктор наук, професор, ректор Господарської академії ім. Д.А. Ценова

Р. Дьякон професор, академік, Dr.sc.ing., президент Вищої школи менеджменту інформаційних систем (ISMA)

А. Павлик доктор економічних наук, професор, начальник відділу підприємництва та інновацій Університету ім. Яна Кохановського у місті Кельце

М. Халваши кандидат історичних наук, доцент, ректор Батумського університету імені Шота Руставелі

В. Чижовіч др.габ., професор, Варшавська школа економіки

О. Гонта доктор економічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту економіки Чернігівського національного технологічного університету (ЧНТУ)

В. Маргасова доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту ЧНТУ

Т. Гоголь доктор економічних наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту ЧНТУ

Я. Петраков кандидат економічних наук, доцент, голова Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених ЧНТУ, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту ЧНТУ

Члени організаційного комітету:

М. Юрченко кандидат фізико-математичних наук, доцент, декан обліково-економічного факультету Навчально-наукового інституту економіки ЧНТУ

Т. Клименко кандидат економічних наук, доцент, заступник завідувача кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту ЧНТУ

А. Вербицька кандидат наук з державного управління, провідний фахівець з міжнародного співробітництва відділу міжнародних зв'язків ЧНТУ

О. Сидоренко кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту ЧНТУ

Н. Ющенко кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту ЧНТУ

Мета проведення конференції – обмін досвідом наукових досліджень щодо сучасного стану і перспектив експертно-аналітичного, у тому числі статистичного, забезпечення управління сталим розвитком в умовах глобалізації світового господарства і зміни індустріальної та інформаційної епохи ерою суспільств знання з одночасним розвитком цифрової економіки. Популяризація статистики як важливої основи демократичних процесів і прогресу у суспільстві, забезпечення моніторингу системи глобальних показників досягнення цілей сталого розвитку. Привернення уваги до потенціалу Чернігівського регіону України.

Науковий захід включений в перелік проведення наукових конференцій з проблем вищої освіти і науки в системі Міністерства освіти і науки України на 2017 рік (лист МОН України від 06.03.2017 р. №1/9-125).

Матеріали надруковані в авторській редакції. За науковий рівень тез доповідей, обґрунтованість висновків, достовірність результатів, правильне цитування джерел та посилання на них відповідають автори матеріалів та їх наукові керівники.

<http://stu.cn.ua/staticpages/conference/>, <http://webinars.stu.cn.ua/>, <http://ir.stu.cn.ua/>

УДК [31.33+303.442.3]:330.34

ISBN 978-617-7571-03-1

© Автори, 2017

© Чернігівський національний технологічний університет, 2017

З М І С Т / CONTENTS / ОГЛАВЛЕНИЕ

Секція 1	ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТАТИСТИЧНОГО ТА ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ	
Panel 1	THE FUNDAMENTAL THEORETICAL-METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF STATISTICAL AND EXPERT-ANALYTICAL MAINTENANCE OF MANAGEMENT	
Секция 1	ФУНДАМЕНТАЛЬНЫЕ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СТАТИСТИЧЕСКОГО И ЭКСПЕРТНО-АНАЛИТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ	
	V. Panteleiev, O. Iershova THE USE OF THE TERM OF DATA IN THE PRACTICE OF STATISTICS AND IN THE TEACHING OF STUDENTS	7
	Пластун О. Л. ЦІНИ НА ФІНАНСОВІ АКТИВИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ	10
	Іванова Л. Б. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ВЛАДНАННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БОРЖНИКА: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ ТА СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ	12
	Р. Khomyn IRREALNOŚĆ NIEKTURYCH WSKAZNIKÓW STATYSTYCZNYCH (proba ich analizy na temat statystyk Ukrainy i Polski)	15
	Бугусов О. Д. ПРІОРИТЕТНІСТЬ КОМПОНЕНТІВ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	17
	Нехай В. А., Нехай В. В. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИНАМІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА ОСНОВІ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ	20
	Баглюк Ю. Б., Дзюба Т. В. СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДПРИЄМСТВ РИНКУ СТИЛЬНИКОВОГО ЗВ'ЯЗКУ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ SPACE	22
	Сидоренко О. О. АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ КЕРІВНИЦТВОМ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ	25
	Краєвський В. М., Калівошко О. М., Костенко О. М. ОБЛІКОВО-СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ	27
Секція 2	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ СТАТИСТИЧНОГО БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО РІВНЯ ЯКОСТІ ДАНИХ ТА ЕФЕКТИВНОГО СТАТИСТИЧНОГО ВИРОБНИЦТВА	
Panel 2	THE EUROPEAN EXPERIENCE OF DEVELOPMENT OF STATISTICAL BUSINESS PROCESS TO ENSURE AN ADEQUATE LEVEL OF DATA QUALITY AND EFFICIENT STATISTICAL PRODUCTION	
Секция 2	ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ СТАТИСТИЧЕСКОГО БИЗНЕС-ПРОЦЕССА В ЦЕЛЯХ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАДЛЕЖАЩЕГО УРОВНЯ КАЧЕСТВА ДАННЫХ И ЭФФЕКТИВНОГО СТАТИСТИЧЕСКОГО ПРОИЗВОДСТВА	
	Попова В. В. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕМУЛЯЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ	30
	Лумпова Т. І. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ РЕПОЗИТАРІЮ МЕТАДАНИХ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ ЗАГАЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ ПРОЦЕСУ СТАТИСТИЧНОГО ВИРОБНИЦТВА	34

	Сокил О. Г. ПОКАЗНИКИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	38
	Черкас Н. І. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ОЦІНКИ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ ВАРТОСТІ	40
	Ющенко Н. Л. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ГАЛУЗІ СТАТИСТИКИ	43
Секція 3	МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСІВ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС ТА ДІЄВОСТІ СЕКТОРАЛЬНИХ РЕФОРМ	
Panel 3	MONITORING OF THE EFFICIENCY OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EU AND EFFECTIVENESS OF SECTORAL REFORMS CONDUCTED IN THE COUNTRY	
Секция 3	МОНІТОРИНГ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОЦЕССОВ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ В ЕС И ДЕЙСТВЕННОСТИ СЕКТОРАЛЬНЫХ РЕФОРМ, ПРОВОДИМЫХ В СТРАНЕ	
	Красняк О. П. ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЦУКРУ УКРАЇНИ	45
	Гнедіна К. В. РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	49
	Стукан І. Ю. ОЦІНКА РИЗИКУ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	51
Секція 4	АНАЛІТИЧНЕ, ЕКСПЕРТНЕ, ПРАВОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	
Panel 4	ANALYTIC, EXPERT, LEGAL AND INFORMATIONAL SUPPORT OF LOCAL AND REGIONAL AUTHORITIES IN THE PROCESS OF DECENTRALIZATION	
Секция 4	АНАЛИТИЧЕСКОЕ, ЭКСПЕРТНОЕ, ПРАВОВОЕ И ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ МЕСТНОГО И РЕГИОНАЛЬНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ	
	Медвідь В. Ю. МОНІТОРИНГ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	54
	Валуйський І. А. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	56
	Курило О. Б., Занюк А. Ф. МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	59
	Ковшун Н. Е. ОСОБЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАТИСТИЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ, ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ПРОЦЕСІВ ВОДОКОРИСТУВАННЯ	61
Секція 5	СТАТИСТИЧНЕ ТА ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ	
Panel 5	STATISTICAL AND EXPERT-ANALYTICAL MAINTENANCE OF ECONOMIC POTENTIAL MANAGEMENT	
Секция 5	СТАТИСТИЧЕСКОЕ И ЭКСПЕРТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИМ ПОТЕНЦИАЛОМ	
	Маргасова В. Г., Сакун О. С. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РЕСУРС ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ	64
	Квасницька Р. С. СТАТИСТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ	67

	Носирев О. О. ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА В СТАБІЛІЗАЦІЇ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ	71
	Клименко Т. В. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	73
	Скосир Ю. М. ПРОБЛЕМИ СКЛАДАННЯ ПОДАТКОВОЇ ТА СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	76
	Гоголь Т. А., Ананченко О. В. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	78
	Клименко О. М., Ремесник В. О. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРФОДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНИ	80
	Гоголь Т. А., Держилова Ю. В. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ	83
	Гоголь Т. А., Горбач Ю. В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНИ	86
	Кот Н. Г. ПРОГНОЗИРОВАНИЕ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ОСНОВЕ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА	89
	Коцюбівська К. І. ВИЗНАЧЕННЯ ВАГОВИХ КОЕФІЦІЄНТІВ ІНТЕГРАЛЬНИХ ІНДЕКСІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	92
	Гоголь Т. А., Хоменко Ю. А. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ	96
	Коляда Ю. В., Ковadlo В. П. ГРАФІЧНЕ ПЕРЕДВІСТЯ ХАОСУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ТРИСЕКТОРНОЇ ДИСКРЕТНОЇ ДИНАМІЧНОЇ МОДЕЛІ	98
	Перетятко Ю. М. ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО: СТАТИСТИЧНИЙ АСПЕКТ	100
	Акименко О. Ю., Ворона В. М. РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ СЛУЖБИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	102
Секція 6	УДОСКОНАЛЕННЯ СТАТИСТИКИ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ, ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ СТАТИСТИКИ	
Panel 6	THE IMPROVEMENT OF GOVERNMENT FINANCE STATISTICS, MONETARY AND FINANCIAL STATISTICS	
Секція 6	УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТАТИСТИКИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ФИНАНСОВ, ДЕНЕЖНО-КРЕДИТНОЙ И ФИНАНСОВОЙ СТАТИСТИКИ	
	Кремень В. М., Замора О. М. ІНСТРУМЕНТИ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОГО АНАЛІЗУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА	105
	Слободянюк Н. О., Брагіна О. О. СТАТИСТИКА ФІНАНСІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	107
Секція 7	СТАТИСТИЧНЕ ТА ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ АКТИВНІСТЮ ТА ЖИТТЄВИМ РІВНЕМ НАСЕЛЕННЯ	
Panel 7	STATISTICAL AND EXPERT-ANALYTICAL MAINTENANCE OF MANAGEMENT OF ECONOMIC ACTIVITY AND LIVING STANDARDS	

Секция 7	СТАТИСТИЧЕСКОЕ И ЭКСПЕРТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТЬЮ И ЖИЗНЕННЫМ УРОВНЕМ НАСЕЛЕНИЯ	
	Шубалий О. М. ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ НА ЗМІНУ СЕРЕДНЬОМІСЯЧНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ У РЕГІОНІ	110
	Гоголь Т. А., Зубаха К. Ю. ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В УКРАЇНІ	112
	Гончар І. А., Мамчур І. І. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕЖИМУ ПЛІДНОСТІ ЖІНОК УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ	115
	Кравцова Ю. С., Зезуль В. І. РЕОРГАНІЗАЦІЯ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ: НА ЯКУ ОПЛАТУ ПРАЦІ РОЗРАХОВУВАТИ	119

Секція 1	ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТАТИСТИЧНОГО ТА ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
Panel 1	THE FUNDAMENTAL THEORETICAL-METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF STATISTICAL AND EXPERT-ANALYTICAL MAINTENANCE OF MANAGEMENT
Секція 1	ФУНДАМЕНТАЛЬНЫЕ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СТАТИСТИЧЕСКОГО И ЭКСПЕРТНО-АНАЛИТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ

УДК 316.34

V.P. Panteleiev, Doctor of Economics, Professor of the Accounting and Taxation Department, Participant of Conference Teaching Statistics in a Data Rich World, 2017

e-mail: bernstain@ukr.net

O.L. Iershova, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, acting director Head of the Department of Information Systems and Technologies

National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Kiev, Ukraine

e-mail: bogi2003@ukr.net

THE USE OF THE TERM OF DATA IN THE PRACTICE OF STATISTICS AND IN THE TEACHING OF STUDENTS

Keywords: data, Big Data, Bureau of the Conference of European Statisticians, classification of sources, classification of terms, conference «Teaching Statistics in a Data Rich World», statistics training, official statistics, terminology.

Term of the date. The term «data» has undergone a huge evolution from the usual time to describe the phenomena, events and facts in any industry to the whole branch in the IT industry.

Data is the results of calculations, measurements, studies, etc., which describe quantitatively and qualitatively certain events and phenomena. Data is specific without meaning. They become information when determining the certainty of an object. Data and information are valuable because they are a resource for processes and decision making in any field of society.

The term «computer science» appeared in France in the 1960s. The term «informatics» (French informatics) comes from the French words informatsion (information) and automatique (automation) and literally means «information automatics». The English-language version of this term is also widespread – «Computer literacy», which literally means «computer science». Data and information have spawned the industry as a whole and a major trend in the global business of the last decade.

Functional Big Data In the recommendations of the Conference of European Statisticians. At its second meeting, which took place on October 21-22, 2013, the Bureau of the Conference of European Statisticians of 2013/2014, which is the governing body of the Economic Commission for Europe (ECE) in the field of statistics, conducted an in-depth study of Big Data [1]. The following main recommendations were made on its findings: the international statistical community should jointly identify the key priority areas for the use of Big Data and take up the development of these areas; and there should be a mechanism for sharing information about the knowledge and experience of using Big Data. The Bureau also approved a project devoted to Big Data which has the following objectives:

(a) identify key features that include Big Data, prepare methodological guidance for statistical organizations, and develop coordinated measures to address the main strategic and methodological issues that arise in the official statistics sector in connection with the use of Big Data;

(b) demonstrate the feasibility of effectively preparing both new statistical products and «traditional» official statistics using the sources of Big Data and the possibility of replicating these approaches in different national circumstances;

(c) Facilitate the exchange of knowledge, technical expertise, tools and methods among organizations for the preparation of statistics using the sources of Big Data.

Sources of Big Data. The sources of the Big Data for official statistics can be classified as follows [2]:

- sources of data related to the implementation of the program, whether it is state or other, such as electronic medical cards, information about the reception of clients by hospitals, accounting insurance documents, accounting bank documents;

- Commercial or operational data sources related to transactions between two parties, such as credit card transactions and online transactions (including those carried out using mobile devices);

- Data sources related to the operation of sensor networks, such as data from satellite images, road sensor data and meteorological data from measuring devices;

- Data sources related to the work of recording devices, such as data recording from the mobile telephone network and the Global Positioning System (GPS);

- Data sources related to user behavior, such as Internet searches (for a particular product, service, or any other type of information) and web page views;

- Data sources related to the expression of users of their opinions, such as data from comments on social networks.

Prospects for Big Data in official statistics. Current official statistics will inevitably apply Big Data, but statisticians are in most cases not ready and unwilling to move on to a new platform for collecting, processing, and interpreting statistics. The above is surely indicative of the fact that Big Data is the future. Therefore, there is a question of training statisticians in working with statistical data in a new way.

When teaching students - future statisticians, special attention should be paid to databases and data warehousing technologies. After all, they are the means of organized and structured data storage. Understanding and working with databases and repositories disciplines specialists for accountability for primary data, provides tools for solving statistical tasks by means of DB and SD (each means for completely different tasks).

The next level of professional awareness and qualification for statisticians should not be a formal acquaintance with Big Data. At the same time, the main ideology of this study is the idea that Big Data is just new opportunities in the new environment. This is the tool that is most suitable for experts in statistics. Big Data is generated by the world around, professionals should only be able to apply them and interpret the results.

The term data at a conference in the Kingdom of Morocco. The word data was most commonly used (in reports and published materials) at the Conference on Teaching Statistics in a Data Rich World in the Kingdom of **Morocco** July 11-14, 2017 (IASE 2017 Satellite Education Teaching Statistics in a Rich World) [3]. Terms and definitions that relate to, in particular, the methods of working with data in current statistics cover the full range of modern methods and tools for working with data presented in the market of IT solutions.

The terms relating to data, applied in the context of modern statistics, can be systematized as follows: general, philosophical and technological, tab.

Thus, technological, applied, practical aspects of Data use dominate the conference.

New ideas of teaching statistics. Big data age, Data Rich World, Statistical Data analysis, Data skills, African data initiative. As an example of how the data can be used, presenters demonstrated how to build indicators to measure the progress toward the United Nations «2030 Agenda for Sustainable Development» (SDGs). The SDGs are comprised of 17 global goals and 169 targets. At least 10 goals and more than two dozen targets can be measured using the data available in IPUMS-

International and IPUMS-DHS. Integrated Public Use Microdata Series (IPUMS) is the world's largest individual-level population database. The latest achievements of statistical science and the best world practices were presented at the conference.

Table

Classification of data terms in conference materials in the Kingdom of Morocco

Signs	Disclosure of content	Use in conference materials in the Kingdom of Morocco
General	refer to existing values that are subject to processing and meaningful interpretation. General terms about data mean everything you can say «how many», «what», «why»	Data, Real Data sets, Text Data, Spatial Data, Data sets, Summary Data, Such Data, Amounts Data, Data becoming Growing Data, Official Data
Philosophical	Data about the surrounding world, reality filled with data, revolution in data, etc. Philosophical signs have all the terms relating to the existence of people in the environment, their emotions and thoughts.	Understand Data, Data revolution, Data are conveniently arranged, Multilevel Data Ideas, Data of school, Data driven, Data scientists
Technological	Data storage and processing - for example, big data, open data set, data clusters). Technological terms regarding data require special attention	Data visualization, Structured Data, Data clusters, Data curation, African Data initiative, Embedding Data Manipulation, Preparation Data, Data entry, Data handling skills, Data pertaining, Gathered Data, Datasets, reception on Data, «data & chance for primary school», in a data-rich material world, data collection, of their own data, processes to the data, use of data in real-world problem-solving, data on mortality and disability, data were collecting using a 10-item scale, Tool for Data collection, Data submission

Governments in an increasing number of countries recognize the importance of Big Data and create a community of practitioners and working groups to explore the issue of their use and obtain potential returns from them. The statistical community is gradually aware that a qualitative leap breaks up. Analyzing data can be fun!

Conclusions and recommendations.

1. The potential use of Big Data for the preparation of official statistics is recognized by the statistical community. Therefore, in order to take advantage of the Big Data, between regional initiatives within the world statistical community, it is necessary to establish an exchange of methodological developments, best practices in solving strategic issues and learning opportunities, including in dealing with issues related to legislative basis, privacy, finance, management, methodology and technology.

2. The solution to the problems associated with the use of Big Data involves the modernization of the statistical system - it will be necessary to strengthen the research sector of the statistical system, to increase the information and technological capabilities, to conduct a structural reorganization of human resources through the involvement of computer scientists and to establish partnerships with the private sector in the region the exchange is automatically generated by the information in a digital format in conditions that adhere to the principles of privacy and respect the rights Salt of privacy. Despite the dominance of technological aspects, due attention should be paid to general and philosophical approaches.

3. Big Data and the upgrading of statistical systems make for most countries very similar problems and opportunities. Therefore, a similar exchange of experience, practical methods and decisions can be established between the national statistical offices.

4. Ukrainian experts in the industries involved (statistics and IT) should be interested in the possibility of non-commercial use of Big Data. In order to introduce Big Data into official statistics there should be a state program. There should be a solution to a set of problems: legal, technical and technological. The transition to the use of Big Data in official statistics will facilitate the implementation of Ukrainian statistics to the world statistical community.

References

1. Conference of european statisticians. Second Meeting of the 2013/2014 Bureau Geneva (Switzerland), 21-22 October 2013 IN-DEPTH REVIEW OF BIG DATA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ECE/CES/BUR/2013/OCT/2
2. Єршова О. Л. Великі дані (BIG DATA) і модернізація національних систем офіційної статистики / О. Л. Єршова, Т. В. Томашевська // Прикладна статистика: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Вип. 17. – К. : НАСОО, 2015. – С. 45-53.
3. IASE 2017 Satellite Conference Teaching Statistics in a Data Rich World [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://iase-web.org/conference/satellite17/>

УДК 336.71.078.3

О.Л. Пластун, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри міжнародної економіки
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету, м. Суми, Україна
e-mail: o.plastun@uabs.sumdu.edu.ua

ЦІНИ НА ФІНАНСОВІ АКТИВИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Ключові слова: фінансова безпека, інформаційне забезпечення, ціни на фінансові активи, волатильність.

Важливим елементом системи управління фінансовою безпекою країни є інформаційна підсистема. Забезпечення вчасною та адекватною інформацією є необхідною запорукою для прийняття рішень в процесі управління фінансовою безпекою країни [5].

Як правило при цьому використовуються статистичні дані щодо стану того чи іншого сектору економічної активності (інфляційні дані, статистика ринку труда, дані щодо стану промислового виробництва та ВВП тощо). Крім того доцільним є використання різного роду рейтингових показників для експертного узагальнення інформації за певними аспектами. Наявність значних обсягів даних ускладнює їх пошук та обробку. Крім того для переліченої вище інформації характерним є базовий недолік, який є критичним з позиції сучасності – час. Статистичні дані публікуються раз на квартал, в кращому випадку раз на місяць. Рейтинги від міжнародних організацій взагалі, як правило, оновлюються раз на рік. Все це унеможливує оперативне управління фінансовою безпекою країни та швидку реакцію на певні інформаційні сигнали з боку економічної системи. Важливо відзначити, що цілий ряд економічних показників володіють інерцією – тобто генеруватимуть сигнали, що більше стосуються минулого стану системи, аніж поточного.

Більшість з перелічених вище недоліків можна успішно подолати за умови впровадження в процес прийняття рішень інформації щодо динаміки цін на фінансові активи. Ця інформація є унікальною за цілим рядом ознак: в процесі її формування приймають участь не лише ключові учасники економічних відносин, але і кращі аналітики та експерти; ціни на фінансові активи фактично агрегують всю наявну на ринку інформацію, при чому як економічну, так і політичну та з інших сфер суспільної активності; формування цін на фінансові активи відбувається в режимі реального часу, тобто немає часових лагів між генерацією сигналу з боку економіки та її відображенням [4].

Ціни на фінансові активи можуть генеруватись як в процесі біржової діяльності, так і на позабіржових (ОТС) ринках.

Що стосується джерел такого роду інформації, то в їх якості можуть виступати сайти бірж та відповідних фінансових посередників (брокерів, дилерів тощо), спеціалізовані термінали та торгові системи, інформаційні агентства (Bloomberg, Reuters тощо), різного роду інформаційні бюлетені та публікації в засобах масової інформації.

Інформація щодо цін на фінансових ринках є досить багатовимірною. Мов йдеться про те, що вона включає в себе окрім суто цін та їх динаміки (при чому в різних вимірах як з позиції інтервалів часу – денні, внутрішньоденні дані, так і їх цінних параметрів – відкриття, закриття, максимум, мінімум ціни протягом аналізованого періоду) ще дані про обсяги торгів, ліквідність того чи іншого активу. Крім того дані можуть представляти в агрегованому вигляді. Наприклад, у вигляді біржових індексів. Важливість агрегованої інформації пояснюється тим, що окремі фінансові активи дають уявлення переважно про власну специфіку і можуть піддаватись впливу власних унікальних факторів, таким чином генеруючи хибні сигнали щодо стану економічної системи в цілому. Використання ж агрегованих даних (наприклад, у вигляді фондових індексів, індексу долара, індексу цін на товари тощо) дає можливість узагальнити та усереднити інформацію по окремих активах, таким чином нівелювавши індивідуальні фактори впливу і підкреслюючи загальні макроекономічні фактори та тенденції.

Ще однією важливою характеристикою динаміки цін на фінансові активи, що може використовуватись як для аналізу стану того чи іншого фінансового ринку, так і економічної системи країни в цілому є волатильність, тобто амплітуда коливань цін протягом певного періоду. Зростання волатильності як правило свідчить про підвищення невпевненості учасників фінансових ринків в майбутньому і може виступати в якості індикатору настання кризи [3]. Тобто ринкова волатильність є важливим індикатором стану економічної системи, яку обов'язково треба враховувати в процесі управління фінансовою безпекою країни.

Ціни на фінансові активи дають можливість прогнозувати настання кризових явищ в економіці. Наприклад, поява цінних бульбашок – один із чітких сигналів.

Фінансові ринки також дозволяють оцінювати емоційну складову учасників економічної системи, що є дуже важливим, оскільки передбачення появи, наприклад, панічної хвилі, дозволяє передбачити певні кризові явища в економіці і відповідно підготуватись до них. Прикладом таких даних є індекс VIX (так званий Індекс Страху) або Індекс Страху і жадібності від CNN Money.

Дані щодо динаміки цін на фінансові активи можуть виступати в якості основи для оцінки та зниження рівня інформаційної асиметрії в економіці. Наприклад, дослідження мікроструктури ринку (цінові спреди) дозволяє непрямо визначити рівень інформаційної асиметрії навколо того чи іншого фінансового активу. Зокрема зростання спреду свідчить про підвищення рівня інформаційної асиметрії. Пояснення в даному випадку відносно просте: маркет-мейкери намагаються перекласти ризики невизначеності на трейдерів (інвесторів) – страхуючись від потенційних втрат внаслідок торгівлі з інформованими трейдерами, які намагаються використати свою інформаційну перевагу [1].

Таким чином ціни на фінансові активи є унікальним джерелом інформації як з позиції якості, швидкості отримання, так і різноманітності проявів. Інкorporації даного джерела в систему управління фінансовою безпекою держави, дозволить підвищити якість інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття рішень. Крім того перспективним напрямом дослідження в цьому плані є вивчення предикативного потенціалу цін на фінансові активи в контексті процесу управління фінансовою безпекою держави.

Список використаних джерел

1. Easley David, Kiefer Nicholas M., O'Hara Maureen, Paperman Joseph B. Liquidity, Information, and Infrequently Traded Stocks // *Journal of Finance*, Volume 51, Issue 4 (Sep., 1996), 1405-1436.
2. Огієнко В. І. Асиметрія інформації в інвестиційних процесах / В. І. Огієнко, О. В. Луняков // *Актуальні проблеми економіки*. – 2012. – №1(127). – С. 32-334.
3. Пластун О. Л. Ринкова волатильність як один з індикаторів виникнення кризи / Пластун О. Л. // *Вісник Національного банку України*. – 2011. – №9. – С. 16-26.

4. Прогнозування фінансових ринків: сучасні концепції та нові підходи: монографія / О. Л. Пластун. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – 401 с.
5. Фінансова безпека підприємств і банківських установ [Текст] : монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова, [А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський та ін]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.

УДК 657.62

Л.Б. Іванова, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна
e-mail: lusija.iv.lusija@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ВЛАДНАННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БОРЖНИКА: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ ТА СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

***Ключові слова:** рейтинг, банкрутство, антикризове управління, аналіз, статистичне забезпечення.*

Система показників платоспроможності підприємств, діяльність яких здійснюється у процедурах банкрутства, є одним з елементів для визначення рейтингу Doing Business (Введення бізнесу) за методологією Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації [1].

Україна у межах процесів євроінтеграції націлена на входження до провідної двадцятки країн світу, які входять до цього рейтингу. Аналіз методологічних підходів визначення показників, які є характеристикою платоспроможності банкрутів, дозволяє визначити структурні елементи відповідного статистичного забезпечення.

В науковій літературі інтерес до процесів, пов'язаних з питаннями банкрутства, антикризового управління, яке включає крім процедур банкрутства і досудову санацію, що регулюється законодавством про банкрутство, посилюється. Основною проблемою залишається відсутність у вільному доступі для складання реальної картини того, що відбувається, необхідних статистичних показників. На відсутність «будь-яких відкритих статистичних та аналітичних даних щодо динаміки банкрутства підприємств в Україні (за виключенням платних джерел інформації) для реальної оцінки масштабності явища і розуміння нагальності вирішення проблеми» указує І.В. Троць [2]. Крім того, автором цієї статті у рамках статистичного аналізу були охарактеризовані недоліки інформаційного забезпечення антикризового управління та зроблені пропозиції щодо відображення системи показників не тільки у складі судової статистики, а й у складі Державної статистики [3].

Мета статті полягає у розгляді системи показників платоспроможності за міжнародними правилами та дослідженні їх статистичного забезпечення.

За інформацією порталу «Банкрутство & Ліквідація» із посиланням на «Економічну правду» Україна опустилася зі 141-ї на 150-ту позицію у рейтингу Doing Business-2017 стосовно вирішення проблем із неплатоспроможністю [4]. Тобто у 2016 році спостерігається погіршення ведення бізнесу за низкою показників, у тому числі проблем відновлення платоспроможності, в порівнянні з 2015 роком (рейтинг Doing Business-2016), коли за загальним показником рейтингу Україна піднялася з 87 на 83 місце. Необхідно мати на увазі, що «за середнім підрахунком експертів Світового банку, підвищення на один пункт у рейтингу Doing Business приносить державі додатково близько 500-600 млн доларів інвестицій» [4].

Система показників платоспроможності, або за визначенням у матеріалах Світового Банку процес владнання платоспроможності, суттєво впливає на загальний показник рейтингу країни, що відображено у результатах аналізу за 2017 рік (у рейтингу Doing Business-2018), таблиця 1.

Сприятливість умов ведення бізнесу

Теми	ДВ* 2018 Рейтинг	ДВ 2018 ПР**	ДВ 2017 ПР	Изменение в ПР, %
Глобальне	76	65.75	63.85	1.90
Реєстрація підприємств	52	91.05	91.03	0.02
Отримання дозволів на будівництво	35	75.81	65.77	10.04
Підключення до системи електропостачання	128	58.80	58.45	0.35
Реєстрація власності	64	69.61	69.50	0.11
Отримання кредитів	29	75.00	75.00	..
Захист міноритарних інвесторів	81	55.00	53.33	1.67
Оподаткування	43	80.77	74.27	6.50
Міжнародна торгівля	119	64.26	64.26	..
Забезпечення виконання контрактів	82	58.96	58.96	..
Процес владнання платоспроможності	149	28.24	27.95	0.29

ДВ* показник ведення бізнесу, ПР** Передовий рубіж демонструє віддаленість кожної країни від «рубіжу» у 100 % Джерело: складено за джерелом [1].

Рейтинг у 2017 році складався серед 190 країн світу, Україна за загальним глобальним показником посідає на 76 місці. Найкращі результати в Україні займають показники та відповідні місця у рейтингу: отримання кредитів – 29, отримання дозволів на будівництво – 35, оподаткування – 43. Дуже низький показник пов'язаний з підключенням до системи електропостачання – 128 та найгірший показник – з процесом владнання платоспроможності – 149.

При цьому показник передового рубіжу (який вимірюється від 0 до 100, де 0 – це найгірший результат а 100 є рубіж) у нашій країні тільки 28,24, що правда на 0,29 пункти краще, ніж у попередньому 2016 році.

Це певною мірою пояснює невисоке 76 місце, що нижче середнього значення серед групи країн Європи та Центральної Азії, до якої віднесено Україну.

Індикатор «Процес владнання платоспроможності» є середнім арифметичним, розрахованим з суми двох показників: відстані від передового рубіжу для відсотка повернення боргу і індексу ефективності нормативно-правової бази.

Показники владнання платоспроможності складаються з декількох факторів:

- коефіцієнту повернення боргів,
- витрат часу, років,
- витрат на процес відновлення платоспроможності та ліквідації,
- результат, який визначається залежно від того або були продані активи підприємства або воно працює далі,
- та комплексний показник - індекс ефективності нормативно-правової бази.

Розраховані за 2017 рік результати відображені у таблиці 2.

Показники, відображені у таблиці 2 розраховувались, що є частиною методології розрахунків, за певними умовами: географічного розташування підприємства, ринкової вартості його майна, договорів; рівнів збитковості та покриття активами витрат на оплату праці, а також враховують можливі процедури у банкрутстві, інтереси власників, час у процедурах та їх подовження та інші.

Коефіцієнт повернення боргу розраховується як відношення повернених боргів до суми наданих кредитів та враховує (віднімаються) витрати на процедури банкрутства, також до уваги береться факт подовження діяльності після завершення процедур банкрутства, а також вартість, втрачена за той час, поки кошти були заблоковані в процесі неспроможності, включаючи втрати, пов'язані з знеціненням. Інший комплексний показник – індекс

ефективності нормативно-правової бази враховує рівень прогресивності норм законодавства про банкрутство. В основі визначення цього індексу закладена бальна система оцінки.

Таблиця 2

Показники владнання платоспроможності у 2017 році

Показники	Україна	Європа і Центральна Азія	ОЕСР* високий рівень доходу	Краща країна за результатом
Коефіцієнт повернення боргу	8.9	38.0	71.2	93.1 (Норвегія)
Час у роках	2.9	2.3	1.7	0.4 (Ірландія)
Вартість витрат на організацію процедури відновлення платоспроможності та ліквідності (у % від вартості об'єкта нерухомості)	40.5	13.1	9.1	1.0 (Норвегія)
Кінцевий результат процесу (0 балів, якщо активи підприємства продаються в роздріб, і 1 бал, якщо підприємство продовжує функціонувати)	0
Індекс ефективності нормативно-правової бази	7.5	10.8	12.1	15.0

ОЕСР* Організація економічного співробітництва та розвитку - країни: Австралія. Австрія. Бельгія. Канада. Чеська Республіка. Данія. Фінляндія. Франція. Німеччина. Греція. Угорщина. Ісландія.
Джерело: складено за джерелом [1]

Таким чином, для розрахунку коефіцієнту повернення боргу необхідна інформація щодо: сум повернення боргів дебітором, сум трансакційних витрат у банкрутстві, втрат від знецінення активів, а також сум для визначення ліквідності, чистих активів, складу заборгованості за видами кредиторів.

На жаль, як уже підкреслювалось раніше [3], у теперішній час склад даних щодо неспроможності обмежується наступними показниками: кількість справ, закінчених провадженням, загальна кількість справ, в яких винесено постанови про визнання банкрутом у звітному періоді, кількість розглянутих справ, в яких оскаржувались дії ліквідаційної комісії (ліквідатора), які мають більш правову націленість в аналізі неспроможності. Вважаємо доцільним показники стосовно комплексних економічних та правових факторів щодо владнання платоспроможності розташовувати у вільному доступі в інформаційній базі даних Державної служби статистики, що дозволило б проаналізувати недоліки вітчизняної системи антикризового управління в реальному секторі економіки.

Список використаних джерел

1. Doing Business 2018 [Електронний ресурс] // International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreconomies/ukraine#resolving-insolvency>.
2. Троц І. В. Статистичний огляд банкрутства українських підприємств: національний та регіональний аспект [Електронний ресурс] / І. В. Троц // Вісник соціально-економічних досліджень, 2014 рік, випуск 3 (54). – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3589/1/Статистичний%20огляд%20банкрутства%20українських%20підприємств%20національний%20та%20регіональний%20асpekt.pdf>
3. Іванова Л. Б. Відкритість інформації як підвищення рівня статистичного забезпечення економічного аналізу : збірник матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. „Статистичне забезпечення управління сталим розвитком економіки та соціальної сфери”, м. Чернігів, 5 грудня 2015 р. – Чернігів : Черніг. нац. тезнол. ун-т, 2015. – 208 с.

4. Україна скотилася на 150 місце у рейтингу doing business щодо боротьби з банкрутством [Електронний ресурс] // Інформаційний портал : Банкрутство і ліквідація. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://bankruptcy-ua.com/news/5280>.

УДК 311:001.12/.18

P. Khomyn, dr. hab. profesor
zwyczajny Kujawsko-Pomorskiej
Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, Polska
e-mail: p.khomyn@gmail.com

IRREALNOŚĆ NIEKTURYCH WSKAZNIKÓW STATYSTYCZNYCH (proba ich analizy na temat statystyk Ukrainy i Polski)

Słowa kluczowe: wskaźniki makroekonomiczne statystyczne, produkt krajowy brutto, umorzenie środków trwałych.

Porównanie niekturych makroekonomicznych wskaźników statystycznych Ukrainy i Polskiej jest co najmniej zaskakujący: pierwsza ma więcej 12,6% ludności, ale produkt krajowy brutto pokazuje progresję odwrotności stosownie drugiej: w 1990 roku liczba Ukrainy i Polskiej wyniosła odpowiednio 463.446 i 273.824 mln milionów dolarów USA Teraz sytuacja jest diametralnie inny: produkt krajowy brutto Ukrainy jest mniej niż połowę (314.767 do 746.022 mln dolarów USA) jego objętości w Polsce [5, s. 541-542, 557-558, 561-562]. W tym czasie liczba ludności Ukrainy zmniejszyła się o prawie jedną dziesiątą – od 47,1 do 42,8 mln osób i tylko 0,52% w Polsce, jednak produkt krajowy brutto ni wygłandzoneł taków nierealnów różniców i ona również wzrosła (tab. 1).

Tabela 1

Produkt krajowy brutto Ukrainy i Polskiej

(zł)

Kraje	Lata					
	1990	1995	2000	2005	2010	2015
Ukraina	8108	3920	3706	5605	7235	7997
Polska	8054	8932	11632	13573	13886	20108

Zrzdło: [5, s. 526,541-542, 561-562].

Na przykład w 1990 r. wskaźniki na Ukrainie i w Polsce niemal nie różniły się. Teraz na Ukrainie produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca jest na poziomie 7997 dolarów USA, podczas gdy w Polsce przekroczył znak 20 tysięcy dolarów USA [5, s. 541-542, 561-562]. I nawet biorąc pod uwagę metaforyczny ostrzeżenie F. Quesnay: ”szef kuchni może zgotować groszek, ale nie może zwiększyć liczbę grochu w naczyniu,, [2, s. 145] jest to, że ze względu na wyższe płace pracowników w Polsce według Ukrainy (średnio 1194,3 i 292,7 dolarów USD) odpowiednie procent ludności nie korzysta z domowej kuchni a stołówek, podane makroekonomiczne różnice statystycznych wskaźników wskazują na to, że irrealność produktu krajowego brutto w tych krajach jest oczywista.

Jednak prawdą, że to co było znany klasykóm teorii ekonomicznej, obecnie opuszczony i PKB obejmuje „gotowanie groszku” pod warunkiem, że tu jest zatrudniony kucharzy, a nie gospodyni – członki rodziny. Dlatego mamy nagłe różnice jego znaczeń w krajach, chociaż istotne składniki majątku narodowego nie wyróżnia się zarówno w przemyśle lub w rolnictwie.

Dlatego cała sprawa jest ograniczona do zasad obliczania tego decydującego wskaźnika PKB biorąc pod uwagę rodzaj „podwójnego liczenia” PKB w krajach rozwiniętych i bezpośredniego obliczenia – w innych. Wskazane jest, aby używać bezpośrednie metody obliczeniowe PKB ponieważ zaliczenie do PKB usług bankowych, urzędników sądowych itp oznacza ignorowanie głęboką naturę tego wskaźnika, który jest już w etymologii słowa „produkt” nacelont na zrozumienie wartości rzeczowych aktywów wytworzonych w danym okresie.

Znaczący także jest wpływ korupcji. Jednak pokątność tego nie daje podstawy do absolutnego zaufania do tego oświadczenia. Ponieważ bez tego dostatecznie makroekonomicznych wskaźników statystycznych, które są poza nią, raczej zbyt nierealne niż autentyczne. Na przykład, umorzenie ukraińskiego transportu kolejowego przeszło 90% [1, s. 351]. Polskie koleje państwowe ma o dwa razy niższy poziom umorzenia środków trwałych – 44,6% [4, s. 387]. Więc jest to, że wszystkie ukraińskie lokomotywy i wagony – złom, więc nie może być nawet na liście taboru kolejowego. Jednak w rzeczywistości są, chociaż z mniejszą prędkością, działa na wszystkich torach, w tym trasie Kijów – Przemyśl, a opóźnienie na przestarzałych autostradach ukraińskich jest znacznie mniej niż obecnych pociągów na polskich drogach remontowanych.

I tu, uważamy całość w wątpliwej praktyce tłumaczenia amortyzacji. Rzeczywiście, zamiast tego, aby jasno wyznaczyć kategorie umorzenia środków trwałych oraz amortyzacji od XIX wieku tworzą „dwa podejścia do koncepcji: 1) amortyzacja jest bezpośrednim zbyciem nieruchomości i 2) amortyzacja (jak mówi sam termin, *a* – zaprzeczenie, *mor* – śmierć) jest techniką, która pozwala stale utrzymywać kapitał na tym samym poziomie” [3, s. 223]. Oczywiście, okresowe korygowanie wartości początkowej środków trwałych o wartość dotychczasowego ich fizycznego zużycia nie mogą być uznane za „technika, która pozwala stale utrzymywać kapitał na tym samym poziomie”, a tym bardziej go używać vedluk degresywną, progresywną album metody naturalna. I to, co mamy w praktyce, prowadzi do stopy nierzeczywistości umorzenia środków trwałych (tab. 2).

Tabela 2

Porównanie metod obliczania umorzenia (amortyzacji) środków trwałych (Wartość początkowa środka trwałego 330 tys. zł)

Metoda obliczania	Roczna kwota, zł	Miesięczna kwota, zł
Liniowa	80 000	6 667
Naturalna	64 000	W zależności od wielkości produkcji w tym miesiącu
Przyspieszone:		
– metoda redukcji	192 324	16 027
– metoda przyspieszonej redukcji	165 000	13 750

Oczywiście nie metoda równomierna (liniowa), który polega na dokonywaniu równomiernych odpisów zużycia środków za kolejne lata i przeważnie jest stosowana w Polsce, lub metody amortyzacji nierównomiernej, na przykład w odniesieniu maszyn, urządzeń i środków transportu, również pewna odmiana metody degresywnej gdzie przyjmuje założenie, że w miarę upływu czasu wydajność środków trwałych stopniowo się zmniejsza, więc wysokość odpisów amortyzacyjnych ustalanych za pomocą podwyższonych stawek procentowych opierającej się na założeniu, że starzenie środków trwałych, powodujące spadek ich wydajności, wymaga przeprowadzania większej liczby remontów, nie jest logiczne, ponieważ uzyskano różne wartości tego wskaźnika. W tym przypadku muszą przyznać, że ten proces jest lecz subiektywne, które zależne nie od zjawisk fizycznych, ale tylko od preferencji funkcjonariuszy spółki.

Referencje

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році”. – К. : НІСД, 2016.
2. Кене Ф. Физиократия. – Издательство «Урал-LTD», 1999.
3. Littleton A. C. Accounting evolution to 1900. – N.Y., 1933.
4. Mały rocznik statystyczny 2015 r. – Warszawa: Główny urząd statystyczny, 2016.
5. Статистичні щорічники України за 2005-2015 рр. – К.: Державна служба статистики України, 2006-2016.

ПРІОРИТЕТНІСТЬ КОМПОНЕНТІВ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Ключові слова: конкурентоспроможність, методика оцінювання, регіон, індекс, індикатор.

З початку 2000-х років Європейський Союз вже рішуче визначає вдосконалення регіональної конкурентоспроможності як першочергову ціль регіональної політики. Відповідно увага до дослідження регіональної конкурентоспроможності з боку європейських вчених і установ особливо активізувалася саме на рубежі 90-х і 2000-х років.

В процесі дослідження було детально проаналізовано 7 методик оцінки регіональної конкурентоспроможності:

- Індекс Регіональної конкурентоспроможності ЄС розроблені під егідою Європейської комісії авторами Діджекстра Л., Анноні П. та ін. [1; 2];
- Індекс конкуренто-спроможності Об'єднаного Королівства від Центру міжнародної конкуренто-спроможності [3];
- Атлас Регіональної конкурентоспроможності від Eurochambres (Асоціації Європейських палат підприємництва та промисловості) [4];
- Регіональна конкурентоспроможність у Фінляндії авторства Хюоварі Дж., Кангашарю А., Аланен А. [5];
- Індекс регіональної конкурентоспроможності Литви авторства Снішой В., Брункетьєн Ю.[6];
- Дослідження факторів регіональної конкурентоспроможності авторства Мартін Р. [7];
- Конкурентоспроможність регіонів центральної Європи авторства Ленгел І. [8; 9].

Одним із елементів аналізу методик конкурентоспроможності є розгляд індикаторів та їх групування, залежно від теоретичного підґрунтя. Індикатори методик конкурентоспроможності було розділено нами на дев'ять компонентних груп: демографія, ринок праці, підприємництво, зовнішні зв'язки, інфраструктура, інновації та наука, інституції, освіта, соціальна сфера. Всього виділено 60 індикаторів, які у чітких чи приблизних формулюваннях містилися у методиках оцінки конкурентоспроможності регіонів у Європі (табл.).

Таблиця

Індикатори регіональної конкурентоспроможності різними європейськими методиками оцінки

Індикатори	Індекс конкурентоспроможності Об'єднаного Королівства	Атлас регіональної конкурентоспроможності Eurochambres	Регіональна конкурентоспроможність у Фінляндії	Індекс регіональної конкурентоспроможності Литви	Конкурентоспроможність регіонів Центральної Європи	Індекс конкурентоспроможності регіонів ЄС від ЄКОМІСІ	Фактори регіональної конкурентоспроможності Мартіна Р.
Демографія (10,7% - по групі)*	16,7%	0,0%	25,0%	7,1%	22,2%	9,7%	8,0%
Населення	+		+		+		+
Молодь					+		
Агломерація населення			+	+			
Міграція населення				+	+		+
Економічна активність населення	+		+	+	+	+	
Тривалість життя						+	

Індикатори	Індекс конкурентоспроможності Об'єднаного Королівства	Атлас регіональної конкурентоспроможності Eurochambres	Регіональна конкурентоспроможність у Фінляндії	Індекс регіональної конкурентоспроможності Литви	Конкурентоспроможність регіонів Центральної Європи	Індекс конкурентоспроможності регіонів ЄС від Екомісії	Фактори регіональної конкурентоспроможності Мартіна Р.
Смертність						+	
Ринок праці (12,1% - по групі)	25,0%	13,0%	0,0%	7,1%	16,7%	9,7%	16,0%
Зайнятість + безробіття	+	+		+	+	+	+
Гендерний баланс на ринку праці						+	
Оплата праці	+						+
Відпрацьований робочий час		+			+		+
Підприємництво (12,1% - по групі)	33,3%	8,7%	0,0%	17,9%	16,7%	6,5%	8,0%
Кількість підприємств	+			+			+
Бізнес сатрапи	+						
ВВП	+	+		+	+		+
Внесок реального сектора у ВВП		+		+			
Основні засоби				+	+	+	
Продуктивність праці	+			+	+	+	
Зовнішні зв'язки (5,4% - по групі)	0,0%	13,0%	8,3%	10,7%	0,0%	3,2%	0,0%
Експорт		+	+	+			
Імпорт		+					
Філії транснаціональних компаній				+			
Прямі іноземні інвестиції		+		+		+	
Інфраструктура (18,1% - по групі)	0,0%	26,1%	16,7%	21,45	0,0%	19,4%	28%
Автошляхи		+	+	+		+	+
Залізничний транспорт						+	+
Водний транспорт		+		+			+
Повітряний транспорт		+	+	+			+
Енергетика		+					+
Індустрія гостинності				+			
Доступ домогосподарств до інтернету		+		+		+	+
Покупки через інтернет						+	
Забезпеченість домогосподарств комп'ютером				+			+
Доступ бізнесу до інтернету		+				+	
Використання Інтернету для купівлі\продажу						+	
Інновації та наука (12,8% - по групі)	0,0%	13,0%	25,0%	3,6%	16,7%	19,4%	12,0%
Витрати на НДДКР		+	+		+	+	+
Наукові публікація						+	
Науково-дослідний персонал		+				+	
Зайнятість у високотехнологічних секторах					+	+	+
Патентна активність		+	+		+	+	+
Інноваційно-активні підприємства			+			+	
Наукова активність в університетах (контракти, наукові програми, технологічне виробництво)				+			
Інституції (4,7% - по групі)	0,0%	0,0%	0,0%	7,1%	0,0%	12,9%	4,0%
Банкрутство				+			+
Корупція						+	
Державне управління і політика						+	
Простота ведення бізнесу						+	
Злочинність				+		+	
Освіта (16,8% - по групі)	25,0%	26,1%	25,0%	10,7%	16,7%	12,9%	12,0%
Освітній рівень (вища освіта)	+	+	+	+	+	+	+
Освітній рівень (середня освіта)		+	+	+			+
Освіта у сфері наук, математики, інженерії		+	+			+	+
Базова грамотність		+			+	+	
Охоплення навчанням впродовж усього життя		+		+	+	+	

Індикатори	Індекс конкурентоспроможності Об'єднаного Королівства	Атлас регіональної конкурентоспроможності Eurochambres	Регіональна конкурентоспроможність у Фінляндії	Індекс регіональної конкурентоспроможності Литви	Конкурентоспроможність регіонів Центральної Європи	Індекс конкурентоспроможності регіонів ЄС від Єкомісії	Фактори регіональної конкурентоспроможності Мартіна Р.
Інвестиції в освіту та навчання		+					
Підприємства, що функціонують у сфері «знань»	+						
Працівники сфери знань, творчості	+						
Соціальна сфера/добробут (7,4%- по групі)	0,0%	0,0%	0,0%	14,3%	11,1%	6,5%	12,0%
Рівень місцевого попиту				+		+	
Доходи і витрати населення				+		+	+
Соціальна вразливість/бідність				+	+		
Житлова інфраструктура				+			
Витрати на охорону здоров'я							+
Індекс людського розвитку					+		
Ціни на нерухомість							+

* у відсотках показана частка індикаторів даної групи у загальній кількості індикаторів методики
Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10]

Отже, одні автори методик оцінки акцентують увагу на впливі компонентів мікрорівня на конкурентоспроможність регіону (таких як продуктивність праці, прибутковість, культура ведення бізнесу), інші автори звертають увагу на компонентах макрорівня і мезорівня (управлінські рішення, інфраструктура, податки, доходи), треті підкреслюють вплив на конкурентоспроможність нематеріальних факторів (освіченість, творчість, науковий потенціал).

Як бачимо з таблиці, найбільш представленою групою компонентів є індикатори інфраструктури регіону, однак не в усіх методиках ці показники є найбільш охоплені. Характеристики регіональної інфраструктури, що входять у методики загалом подібні і демонструють рівень доступності регіону, його відкритості, в тому числі інформаційної. Водночас, найменш представленою групою є інституції. Тільки автори Індексу конкурентоспроможності регіонів Європейського Союзу від Єврокомісії підійшли комплексно до діагностики інституційного середовища, однак багато даних були екстрапольовані з національного рівня на регіональний. Це свідчить про складність аналізу інституційної сфери навіть на рівні ЄС, де регулярно проводяться відповідні дослідження, не кажучи вже про український рівень.

Зовсім відсутні в методиках такі аспекти як: природні ресурси, забезпеченість землею, екологія у регіоні, інфраструктура охорони здоров'я, рівень цін, податкове навантаження на бізнесі і населення, відсоткові ставки на фінансовому ринку. Зважаючи на те, що кінцевими бенефіціарами конкурентоспроможності у регіоні є населення і підприємства то, слабо представлені у методиках такі характеристики: якість життя, соціальне розшарування населення, криміногенна обстановка, середовище для ведення бізнесу, основний капітал та його зношеність, конкуренція, гендерна нерівність. Тобто загалом можемо відмітити, що для конкурентоспроможності і розвиткового потенціалу регіонів такі фактори виробництва як земля і капітал відходять у світі на другий план. Натомість праця (при чому праця творча, у сфері знань, науки, розробок, інженерії), підприємницькі здібності і інформація виступають ключовими параметрами, що забезпечують конкурентоспроможність.

Прихильність до економіки знань та технологічного і наукового потенціалу очевидні у всіх проаналізованих методиках оцінки. Через інформаційну революцію та збільшення доступності інформації подальший розвиток регіонів все менше залежить від суто економічних, матеріальних факторів. Натомість знання, освіта інноваційність, впровадження нових технологій, IT-технології тощо стають ключовими факторами для оцінки конкурентоспроможності в регіонах Європи. Тобто акцент в методиках оцінки поставлений

на потенційні майбутні вигоди і привабливість, які регіон отримує від теперішнього стану «економіки знань». При чому, бачимо, що у Європі вже чітко визначаються, виділяються і оцінюються «знаннєві» сектори і бізнеси

Отже основними параметрами європейських моделей оцінки регіональної конкурентоспроможності є знання, інновації, освіта, використання ІТ-технологій та розвиток знань і робочих місць.

Список використаних джерел

1. Annoni P. EU Regional Competitiveness Index 2016 / Annoni P., Dijkstra L., Gargano N. – Luxembourg: Publications Office of the EU, 2016. – 28 p.
2. Dijkstra L. A new European Regional Competitiveness Index: theory, methods and findings / Dijkstra L., Annoni P., Kozovska K. // DG Regional Policy Working Papers. – 2011. – Vol.02. – 42 p.
3. Huggins R. UK Competitiveness Index 2016 / Huggins R., Thompson P. – Cardiff: Centre for International Competitiveness, 2017. – 45 p.
4. Eurochambres (2009). Regional competitiveness atlas edition 2008 [Електронний ресурс] // Paris: Axe Expansion, 2009. – Режим доступу: http://www.eurochambres.eu/DocShare/docs/3/DJAKNBMDMKOEKMNМЕНГАІМІК3ОУ96С4Q4JН6QHU9УС5Н/EUROCHAMBRES/docs/DLS/Atlas_of_Regional_Competitiveness-2008-00845-01.pdf
5. Huovari, J. Regional competitiveness in Finland [Електронний ресурс] / Huovari J., Kangasharju A, Alanen A. // ERSA 40th European Congress, 2000, 17 p. – Режим доступу: <http://www-sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa00/pdf-ersa/pdf/234.pdf>
6. Snieška V. Measurement of Lithuanian regions by regional competitiveness index [Електронний ресурс] / Snieška V., Bruneckienė J. // Engineering economics. – 2009. – Vol. 61. – №. 1. Режим доступу: <http://inzeiko.ktu.lt/index.php/EE/article/view/11584/6269>
7. Martin R. A Study on the Factors of Regional Competitiveness. A draft final report for The European Commission, Directorate-General Regional Policy [Електронний ресурс] / Martin R. // Cambridge Econometrics Ecorysnei. Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/3cr/competitiveness.pdf
8. Lengyel I. Drivers of regional competitiveness in the Central European countries [Електронний ресурс] / Lengyel I., Rechnitzer J. // Transition Studies Review. – 2013. – vol. 20. – №. 3. – P. 421-435.
9. Lengyel I. The pyramid model: enhancing regional competitiveness in Hungary / Lengyel I. // Acta Oeconomica. – 2004. – № 54(3). – P. 323-342.

УДК 519.816:519.226

В.А. Нехай, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

В.В. Нехай, асистент кафедри інформаційних технологій та програмної інженерії
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна
e-mail: valentin_nehai@meta.ua

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИНАМІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА ОСНОВІ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ

Ключові слова: динамічне планування, інформаційні технології, інформація, стратегічне планування.

Ефективний розвиток соціально-економічних систем, які вважаються складними та динамічними, залежить від визначення та формалізації цілей які необхідно досягти у вигляді стратегічних планів, що враховують всі фактори впливу на систему та включають методи виявлення та зменшення невизначеності і ризиків.

Невизначеність обумовлюється неточністю вимірювання і неможливістю кількісного вимірювання певних параметрів системи та зовнішнього середовища, відсутністю повної та достовірної інформації про стан системи й зовнішнього середовища, нелінійністю і стохастичністю економічних процесів. Невизначеність породжує значну кількість ризиків, що робить проблему вирішення завдань динамічного планування слабко структурованою та важко формалізованою.

Основним напрямом ефективного вирішення зазначених завдань, на наш погляд, є

динамічне планування, основою якого є системне використання статистичних і математичних моделей, методів аналізу ситуацій і прийняття рішень та інформаційних технологій, орієнтованих на використання в умовах ризику і невизначеності.

Зростання кількості інформації для прийняття рішень загострює проблему ефективного планування, розв'язання якої вимагає релевантного інформаційного забезпечення шляхом створення інформаційно-аналітичних систем.

Стратегічне планування характеризується часовим проміжком та певним горизонтом планування, тому стратегічне планування носить ознаки більшої невизначеності і характеризується значною динамічністю змін, як в середині системи, так і в оточуючому середовищі. Серед практиків та науковців і до сьогодні немає єдиної думки щодо строків стратегічного планування. Щодо горизонту планування, заслуговує на увагу думка І. Ансофа, який розглядає горизонт планування як період часу, на який фірма може скласти прогноз з рівнем суттєвості в межах $\pm 20\%$ [1].

Динамічне планування є основою для прийняття управлінських рішень, які носять ситуативний характер, що дозволяє вирішувати конкретні ситуаційні в умовах невизначеності та динамічних змін внутрішнього і зовнішнього середовища, що є джерелами виникнення ризиків.

При застосуванні динамічного планування відбувається постійне оновлення даних і відображення всіх змін у режимі реального часу, тобто планування в реальному часі на основі релевантних даних про систему (процес). Воно дає можливість оптимізувати рішення на основі економіко-математичних методів та методів прийняття рішень, а також спрогнозувати зміни у майбутньому головних критеріїв та вплив цих змін на досягнення цілей планування [2].

Дослідження штучного інтелекту, що почалися ще в минулому столітті, привели на даний момент до таких важливих досягнень, як створення міцної статистичної та інформаційно-теоретичної бази для машинного навчання і маси комерційно успішних програм у різних сферах діяльності.

Більшість робіт з інтелектуального планування в області штучного інтелекту можна віднести до однієї з наступних груп.

Класичне планування [3] (**цілеспрямоване планування**) здійснює планування в середовищі $\langle V, R, A \rangle$, де V – множина об'єктів; R – множина відношень на V ; A – множина дій. Задача визначається парою $\langle M(S_0), (M(S_G)) \rangle$, де $M(S_0)$, $(M(S_G))$ – відповідно, моделі **вихідної** і **цільової ситуацій**. Ситуації визначаються за допомогою пар $\langle V_i, R_i \rangle$ ($V_i \subseteq V$; $R_i \subseteq R$) і представляються множинами стверджуючих і заперечних літералів обчислення предикатів. В середовищі виконуються перетворення на множині ситуацій S такі, що $S_j = a_k(s_i)$, де $a_k \subseteq A$, $s_i, s_j \subseteq S$. Розв'язанням даної задачі буде така ситуаційна множина коли буде досягнутий цільовий стан S_G .

Планування розвитку ситуацій [4] ґрунтується на ситуаційному моделюванні та досліджує шляхи досягнення бажаних послідовностей ситуацій у процесі досягнення поставлених цілей. Формування базових параметрів ситуаційної моделі здійснюється на основі логіки предикатів першого порядку. Для вирішення конкретної задачі планування розробляється ситуаційне числення, яке розглядається як логічна мова, яка декларує ключові поняття предметної області.

Планування на основі теорії рішень [5] спрямовано на дослідження шляхів досягнення бажаних послідовностей дій у процесі прийняття рішень на основі математичних моделей динамічного програмування та марковських процесів.

Аналітичне планування [6] ґрунтується на аналізі показників та підсумків попереднього періоду і включає в себе методи кореляційно-регресійного аналізу та екстраполяції, оскільки вони пов'язані з виявленням тенденцій, та факторів, що визначали розвиток цих тенденцій.

Планування на основі прецедентів (**case-based planning, CBP**) передбачає повторне використання знань із попереднього досвіду планування для вирішення нових задач [7].

Ієрархічне мережеве планування (**HTN**) полягає у тому, що задачі високого рівня зводяться до примітивних задач і являє собою ієрархічну техніку планування, де дії діляться

на різні рівні, або ієрархії, однією з яких є високий рівень дії (*High Level Actions (HLA)*) [8].

Таким чином, застосування методів динамічного планування з використанням інформаційно-аналітичних систем, значно покращує якість планування та мінімізує витрати ресурсів на складання плану. Автоматизація процедур планування сприятиме підвищенню якості планування. Розробка планів при динамічному плануванні може здійснюватися як для кожного окремого фіксованого моменту або інтервалу часу, так і окремого центру відповідальності та підприємства в цілому.

Список використаних джерел

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. – СПб: Питер Ком, 1999. – 416 с.
2. Кобзій О.В. Актуальність необхідності динамічного планування діяльності підприємств у невизначених умовах / О.В. Кобзій // Економіка промисловості. – 2010. – №1. – с. 114-118.
3. Галаган М. І. Стратегії планування рішень / Методичний посібник з курсу «Основи проектування баз знань» / М. І. Галаган . – Київ, 1999. – 95 с.
4. Поспелов Д. А. Ситуационное управление: Теория и практика / Д. А.Поспелов. – М. : Наука. – Гл. ред. физ.-мат. Лит., 1986. – 288 с.
5. Гладун В. П. Планирование решений / В. П. Гладун. – К.: Наукова думка, 1987. – 168 с.
6. Саати Т. Аналитическое планирование. Организация систем / Т. Саати , К. Кернс . – М. : Радио и связь, 1991. – 224 с.
7. Ghallab M. Automated Planning – Theory and Practice, chapter 7. Elsevier / M.Ghallab, B.Nau, P.Traverso // Morgan Kaufmann. – 2004.
8. LaValle S.M. Planning Algorithms / Steewen M.LaValle. – 6t ed. SpringerVerlag. 2011. – p. 305.

УДК 338.2

Ю.Б. Баглиук, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки

e-mail: yu.bahliuk@donnu.edu.ua

Т.В. Дзюба, студентка, спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

e-mail: dziuba.t@donnu.edu.ua

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДПРИЄМСТВ РИНКУ СТІЛЬНИКОВОГО ЗВ'ЯЗКУ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ SPACE

Ключові слова: *SPACE-аналіз, конкурентні переваги, привабливість галузі, стабільність галузі, стратегія, фінансова сила підприємства.*

Актуальність теми впливає з того, що в наш час підприємства функціонують у досить жорсткому конкурентному середовищі, правила в якому диктує ринкова економіка. Стратегія – це генеральна комплексна програма дій, яка визначає пріоритетні для підприємства проблеми, його місію, головні цілі та розподіл ресурсів для їхнього досягнення. Вона формулює цілі та способи їх досягнення так, щоб вказати підприємству певний (такий, що об'єднує всі його підрозділи) напрямок розвитку [1].

Для оцінки позицій підприємств, що функціонують у конкурентному середовищі, можуть використовуватися різні методи, але особливий інтерес представляють якісні методи оцінки, а зокрема матричні методи. В економічній літературі описано велику кількість методів стратегічного аналізу, які стали об'єктами вивчення таких науковці як: Грант Р.М., Боумен Ю.К., Томпсон А.А., Стрікленд А.Дж., Ансофф І.Х., Градов А.П., Редченка К.І., Гордієнко П.Л., Шершньова З.Є., Бородулін А.Н., Акаєва Р.І., Ілишев А.М., Альтшулер І.Г., Азоев Г.А., Герасимчук В.Г., Віханський О.С., Осовська Г.В.[2].

Об'єктом дослідження є стратегія підприємств ринку стільникового зв'язку ПрАТ «Київстар», ПрАТ «ВФ Україна», ТОВ «Лайфселл».

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з теоретичними положеннями і практичним досвідом метод SPACE (Strategic Position and Action Evaluation – оцінка

стратегічного становища та дій) призначений для аналізування позиції на ринку і вибору оптимальної стратегії для середніх і малих підприємств. SPACE- методика ґрунтується на формуванні матриці, яка складається з чотирьох квадрантів, що відображають позиції підприємства за такими критеріями : конкурентні переваги (КП), привабливість галузі (ПГ), фінансова сила підприємства (ФС), стабільність галузі (СТ). Перелічені компоненти (критерії) внутрішнього та зовнішнього середовища утворюють осі матриці та розглядаються як найважливіші детермінанти загальної стратегічної позиції підприємства. Кожна з компонент містить набір чинників, відповідний аналіз яких дає змогу вибрати стратегічні альтернативи та відповідну стратегію підприємства [3].

В таблиці 1 наведені основні дані про господарську діяльність підприємств українського ринку стільникового зв'язку.

Таблиця 1

Статистичні дані по підприємствах за 2016 р.

Критерії	ПрАТ «Київстар»	ПрАТ «ВФ Україна»	ТОВ «Лайфселл»
Загальна виручка (млрд. грн.)	14,960	11,138	4,838
Кількість клієнтів (млн.)	25	20,7	12,4
Капітальні витрати (млрд. грн.)	2,672	2,903	0,847

Джерело: статистичні дані підприємств ринку стільникового зв'язку ПрАТ «Київстар», ПрАТ «ВФ Україна», ТОВ «Лайфселл» за 2016 рік були отримані з електронного ресурсу [4].

В таблиці 2 за допомогою методу експертних оцінок, розраховані інтегральні оцінки різних груп факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Таблиця 2

Розрахунок інтегральних оцінок за різними групами факторів

Критерії	Оцінка балів			Вага			Зважена оцінка, балів		
							КС*	ВФ*	L*
Фінансова сила підприємств									
Рентабельність інвестицій	5	6	4	0,2	0,2	0,3	1	1,2	1,2
Динаміка прибутку	7	8	3	0,3	0,4	0,3	2,1	3,2	0,9
Рівень фінансової стійкості	9	8	5	0,5	0,4	0,4	4,5	3,2	2
Загальна оцінка критерію							7,6	7,6	4,1
Конкурентоспроможність підприємств									
Частка підприємства на ринку	8	6	5	0,3	0,4	0,3	2,4	2,4	1,5
Конкурентоспроможність продукції	8	6	5	0,3	0,3	0,4	2,4	1,8	2
Рентабельність реалізації продукції	7	5	5	0,4	0,3	0,3	2,8	1,5	1,5
Загальна оцінка критерію							7,6	5,7	5
Привабливість галузі									
Рівень прибутковості галузі	7	8	4	0,4	0,5	0,4	2,8	4	1,6
Стадія життєвого циклу	6	7	3	0,3	0,2	0,2	1,8	1,4	0,6
Залежність розвитку від кон'юнктура	8	8	8	0,3	0,3	0,4	2,4	2,4	3,2
Загальна оцінка критерію							7	7,8	5,4
Стабільність галузі									
Стабільність прибутку	8	8	7	0,6	0,5	0,5	4,8	4	3,5
Рівень розвитку інноваційної діяльності	5	4	3	0,2	0,2	0,2	1	0,8	0,6
Маркетингові та рекламні можливості	8	8	6	0,2	0,3	0,3	1,6	2,4	1,8
Загальна оцінка критерію							7,4	7,2	5,9

* КС – Київстар, ВФ – ВФУкраїна, L - Lifecell

Початок вектора знаходиться в точці початку координат, кінець вектора знаходиться в точці з координатами:

Визначення точок X та Y:

$$X = ПГ - КП, \quad (1)$$

$$Y = ФС - СГ, \quad (2)$$

де ПГ – привабливість галузі;
 КП – конкурентоспроможність підприємства;
 ФС – фінансова сила підприємства;
 СГ – стабільність галузі.

1) для ПрАТ «Київстар»

$$X = 7 - 7,6 = -0,6$$

$$Y = 7,6 - 7,4 = 0,2$$

2) для ПрАТ «ВФ Україна»

$$X = 7,8 - 5,7 = 2,1$$

$$Y = 7,6 - 7,2 = 0,4$$

3) для ТОВ «Лайфселл»

$$X = 5,4 - 5 = 0,4$$

$$Y = 4,1 - 5,9 = -1,8$$

Рис. Матриця SPACE для підприємств українського ринку стільникового зв'язку

Висновки. SPACE аналіз – комплексний метод, що призначений для оцінювання ситуації та вибору стратегії. Він дає можливість проаналізувати наявну стратегію підприємства навіть тоді, коли вона існує у неявному вигляді.

Отже, було проведено стратегічний SPACE-аналіз стільникового зв'язку ПрАТ «Київстар», ПрАТ «ВФ Україна», ТОВ «Лайфселл». ПрАТ «Київстар» використовує консервативну стратегію зусилля якої концентруються на фінансову стабілізацію, найважливішим фактором є конкурентоспроможність продукту, а основні дії - зниження собівартості при підвищенні якості продукту. ПрАТ «ВФ Україна» використовує агресивну стратегію дії якої спрямовані на розширення виробництва і продажів. ТОВ «Лайфселл» використовує конкурентну стратегію, дії якої спрямовані на пошук фінансових ресурсів та розвиток збутових мереж.

Список використаних джерел

1. Селіверстова Л. С. Шляхи формування ефективної стратегії підприємства / Селіверстова Л. С. // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 7 (85). – С. 133-136.
2. Аванесова Н. Е. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом : теоретико-методичні засади : монографія / Н. Е. Аванесова, О. В. Марченко ; Харків. нац. ун-т буд-ва та архітектури. – Харків : Щедра садиба плюс, 2015. – 195 с.
3. Боярко І. М. Стратегічне фінансове управління підприємством : монографія / [І. М. Боярко та ін.]. – Суми : Університетська книга, 2014. – 175 с.
4. Стільниковий зв'язок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Мобільний_зв'язок_в_Україні.

УДК 311:001

О.О. Сидоренко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна
e-mail: sidorenko_aleks85@ukr.net

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ КЕРІВНИЦТВОМ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ

Ключові слова: ризик, страховий бізнес, бюджет, бюджетування, аналітичне забезпечення.

Життя окремо взятої людини та й процес діяльності будь-якого суб'єкта господарювання тісно пов'язані з такими поняттями, як невизначеність та ризик. При цьому в умовах розвитку науково-технічного процесу, з'являються нові види ризиків, кількість ризиків, яким піддаються суб'єкти економічних відносин у процесі своєї діяльності збільшується, а держава, є нездатною усунути або зменшити всі наслідки різних надзвичайних подій. Відсутність достатнього рівня засобів для подолання таких наслідків у більшості вітчизняних підприємств і громадян робить їх незахищеними перед ймовірними форс-мажорними обставинами. Все це і стало об'єктивною передумовою виникнення та розвитку страхового ринку України, адже лише страхування може забезпечити захист суб'єктів економічних відносин. Фурман В.М., наголошує на тому, що у розвинених країнах світу особливу увагу приділяють розв'язанню проблем страхування, пов'язуючи їх з такими важливими критеріями, як соціальна стабільність, соціальна згода, гарантії високого рівня життя, забезпечення ефективного інвестиційного процесу в економіці країни. Економіка за рахунок інвестицій страховиків динамічно розвивається, а суспільство є стабільним та соціально захищеним [3, с. 140]. Піратовський Г. Л., у своїй монографії наголошує, що «у державах з ринковою економікою страховий бізнес є одним з потужних суб'єктів інвестування національної економіки» [1, с. 13-14]. Аналогічна думка висловлюється і низькою зарубіжних вчених [4-8].

Розвиток страхового ринку України, збільшення обсягів зібраних страхових премій, страхових виплат, доходів та витрат, посилення конкуренції, глобалізаційні процеси та інше, призводять до підвищення вимог до якості управлінських рішень. Водночас, якість управлінських рішень, значною мірою залежить від кадрового потенціалу, раціональності організаційної побудови компанії та наявної системи внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, як основи формування інформаційної бази необхідної для прийняття управлінських рішень.

Раціональна організація управлінського обліку передбачає не тільки виділення центрів відповідальності, а й встановлення показників, за які вони відповідають, зведення цих показників у форми бюджетів, доведення їх до центрів відповідальності, контроль їх додержання на підставі звітів по завершенню бюджетного періоду, виявлення відхилень фактичних даних від планових та визначення винних осіб чи помилок при складанні бюджетів.

Розроблені нами напрями бюджетування, які доцільно використовувати у своїй діяльності страховим компаніям України наведено на рис.

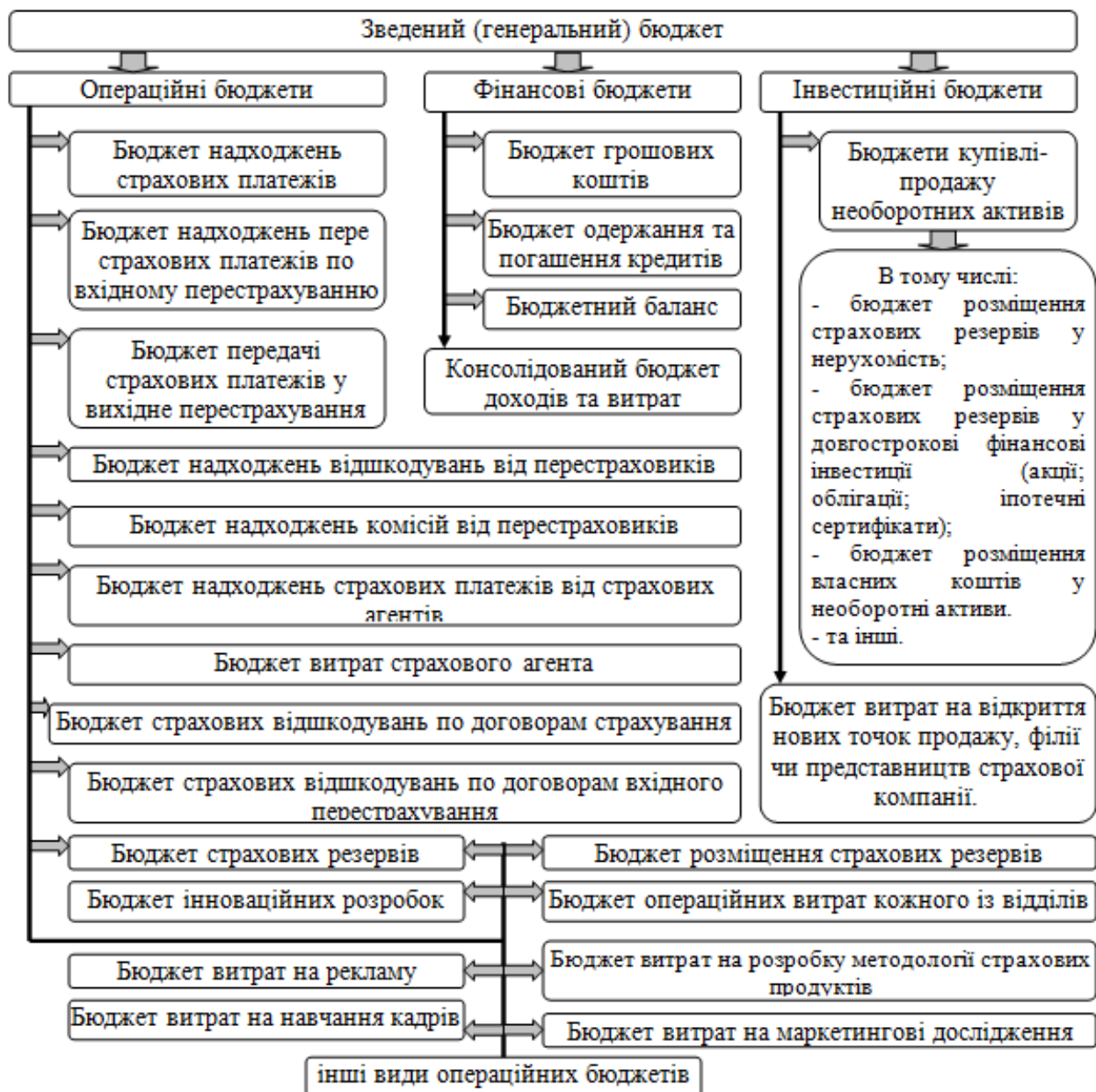

Рис. Напрями бюджетування діяльності страховика та види бюджетів
Джерело: [2]

Запропоновані напрями та види бюджетів страховика, які за своєю суттю є формами внутрішньої звітності страховика, можуть бути джерелом аналітичного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень, як тактичного так і стратегічного характеру, а також інформаційної базою для здійснення контролю (який тісно пов'язаний з аналізом) за використанням всіх видів ресурсів, надходженням грошових коштів та інших видів активів, а також надійним джерелом інформації для складання повної, правдивої та неупередженої фінансової, податкової, статистичної звітності та звітності з корпоративної соціальної відповідальності (нефінансової звітності).

Список використаних джерел

1. Піратовський Г. Л. Страховий бізнес : управління розвитком : монографія / Г. Л. Піратовський. – К. : Київ. нац. торг.-еко. ун-т, 2006. – 254 с.
2. Сидоренко О. О. Бухгалтерський облік формування та розміщення страхових резервів: дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук: 08.00.09 / О. О. Сидоренко; Чернігів, 2011. – 183 с.
3. Фурман В.М. Страхові послуги для населення / В. М. Фурман // Фінанси України. – 2005. – №4.

4. Santomero A. Financial Risk Management by Insurers: An Analysis of the Process / A. Santomero, D. Babel // The Journal of risk and insurance. – 1997. – Vol. 64. – № 2. – P. 231-270.
5. Babbel D. F. Insurance Pedagogy: Executive Opinions and Priorities / D. F. Babbel, D. R. Klock // The Journal of Risk and Insurance. – 1988. – No 55. – P. 701-712.
6. Cummins J. D. Risk-Based Premiums for Insurance Guaranty Funds / J. D. Cummins // Journal of Finance. – 1998. – No 4. – P. 823-839.
7. Grose V. Managing risk: systematic loss prevention for executives. – Englewood Cliffs / V. Grose. – N. J. : Prentice-Hall, 1987. – 404 p.
8. Harry M. Markowitz. Portfolio Selection: Efficient Diversification of Investments / M. Harry. – New York : John Wiley, 1959.

УДК 336.1.631.162:657

В.М. Краєвський, д-р екон. наук, завідувач кафедри обліково-аналітичних баз знань
Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна
e-mail: kraevskiyvm@ukr.net

О.М. Калівошко, канд. екон. наук, доцент кафедри банківської справи
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
e-mail: alek-k@ukr.net

О.М. Костенко, канд. екон. наук, докторант кафедри статистики та економічного аналізу
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
e-mail: kostenkoalexandr@yahoo.com

ОБЛІКОВО-СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

***Ключові слова:** обліково-статистичного забезпечення, управління, рішення, соціально-економічний розвиток.*

Збирання інформації сягає найдавніших часів. Вона мала спершу наскрізь практичний характер, але з часом обліково-статистичне забезпечення поступово здобувало солідну наукову основу, коли почалося впорядкування і вдосконалення статистичних методів. З них розвинулися дві основні функції: описова (дескриптивна) – збирання інформації, перевірка якості та її інтерпретація, зображення статистичного матеріалу й індуктивна – застосування теорії ймовірності, закону великих чисел. Обліково-статистичне забезпечення поділяється за своїм змістом на демографічне, економічне, фінансове, соціальне, технічне тощо; математична його складова вивчає математичні методи систематизації, обробки й використання статистичних даних для наукових і практичних висновків, в першу чергу при прийнятті управлінських рішень.

Проблеми формування обліково-статистичного забезпечення в економічних облікових системах, способів вивчення закономірностей його використання в управлінні досліджуються в роботах С. В. Барташа [1], Т. Г. Камінської [2], В. К. Савчука [7] та інших. Однак, поза їх увагою залишаються нагальні питання обліково-статистичної методології розробки та прийняття якісних рішень щодо ефективного управління соціально-економічним розвитком підприємств в контексті його активізації. Це визначає обґрунтованість теми, змістовність задекларованої мети, актуальність встановлених задач та структурованість змісту дослідження.

Мета дослідження. Теоретико-методологічні положення обґрунтування обліково-статистичного забезпечення управління соціально-економічним розвитком підприємств: розглянуто його зміст та призначення щодо розробки якісних управлінських рішень.

Результати досліджень. Емпірична фактографія оцінки активізації соціально-економічного розвитку підприємств спирається на потужний інструментальний потенціал теоретико-методичних та організаційно-практичних засобів, що використовуються менеджментом, а саме обліково-статистичне забезпечення управління. В першу чергу, йдеться про діагностику рядів динаміки, зведених та згрупованих у вигляді показників й

індикаторів під час спостереження; поглиблений аналіз варіацій та форм розподілу, інтенсивності та тенденцій розвитку, взаємозв'язків, достовірності вибірки, а також індексного обґрунтування результатів діяльності досліджуваних організаційних формувань.

Особливості статистичної методології оцінки активізації розвитку сільськогосподарського підприємства пов'язані, по-перше, з точним вимірюванням і кількісним описуванням явищ та процесів, що в ньому відбуваються, а по-друге, з використанням узагальнюючих показників для характеристики об'єктивізованих останніми закономірностей [4, с. 13-57].

Емпірично-фактографічну оцінку активізації розвитку підприємств пропонуємо проводити в три етапи. Перший етап – збирання первинного матеріалу реєстрацією фактів чи опитуванням респондентів. На другому етапі отримані дані підлягають систематизації та групуванню – від характеристики окремих елементів здійснюється перехід до узагальнюючих показників у формі абсолютних, відносних чи середніх величин. Третій етап передбачає аналіз варіації стану, динаміки розвитку та обумовлюючих їх взаємозв'язків [6, с. 17-32].

Етапи об'єднуються метою емпірично-фактографічної оцінки активізації розвитку підприємств. На кожному з них вважаємо необхідним застосовувати ті методи, які забезпечують глибшу та всебічнішу характеристику обумовлюючих розвиток явищ і процесів. Так, відслідковування (спостереження) їх в динаміці дає інформаційну базу для оціночних узагальнень об'єктивних закономірностей, висновки за якими мають безперечну доказову силу саме тому, що вони спираються не на окремі факти, а на їх емпірично фактографовану сукупність [2, с. 11-55].

На етапі узагальнення відомостей, отриманих під час спостереження, фактографічні дані діяльності підприємств у вигляді елементів сукупності слід класифікувати за опосередкованими як сам розвиток, так і його активізацію ознаками. Згрупована у зазначений спосіб сукупність оформлюється логічно впорядкованим рядом. Індикативно концептуалізоване стратегією оцінки активізації розвитку призначення визначає видову форму ряду – розподілу чи динаміки. Ряд розподілу результує класифікацію, групування елементів сукупності у статиці (на певний момент чи за окремий інтервал часу) й відображає проміжні стани в розвитку сільськогосподарського підприємства. При цьому, за допомогою групувань виокремлюються характерні властивості та різноякісні типи явищ і процесів. Ряд динаміки систематизує значення показників розвитку в континуумі тобто тривалості (за періодами чи моментами часу), оцінює зміни, що його спричиняють [7, с. 32-74].

Арсенал статистичної методології (методи вивчення варіації, диференціації та сталості, швидкості й інтенсивності розвитку, узагальнюючі індекси, регресійні моделі тощо), оцінюючи явища та процеси в діяльності підприємств, дозволяє враховувати специфіку особливостей їх спеціалізації. Разом з тим, переконані, що завдяки комплексній структуризації цього гносеологічного інструментарію, компактній і раціональній формі його експлікації, а також фаховому використанні в оцінці виявлених закономірностей зростають й аналітичні можливості отриманої емпіричної фактографії [8, с. 16-27].

Процеси соціально-економічного розвитку підприємств динамічні, що проявляється сталою зміною їх стану [1, с. 45-81].

Поряд з динамічністю їм притаманна інерційність, у відповідності до якої зберігається механізм формування явищ і характер розвитку підприємств: темпи, напрям, коливання.

При значній інерційності процесів й незмінності комплексу умов трансформаційних їх змін правомірно очікувати в майбутньому ті властивості й характер активізації розвитку досліджуваного організаційних формувань, які були виявлені в минулому [5, с. 17-32].

Діалектична єдність мінливості й сталості (коливання), сфокусованості як спрямованої направленості та розсіюваності як хаотичності (напряму), змінності та інерційності (темп) формує характер руху, що поєднує статику з динамікою, уможливаючи емпіричну фактографію оцінки активізації розвитку підприємств [3, с. 32-59].

Логіка наведеного матеріалу дозволяє резюмувати: оцінка ступеня активізації розвитку підприємств передбачає розв'язання наступних завдань щодо його функціонування: 1) загальний аналіз активізації розвитку (динаміки); 2) оцінка активізації – напряму і темпу (інтенсивності) розвитку; 3) встановлення середньої абсолютної та відносної швидкості активізації розвитку; 4) характеристика основної тенденції активізації розвитку; 5) діагностика структурних зрушень і коливань в активізації розвитку; 6) аналіз факторів, які спричинили зміни в розвитку [8, с. 56-156].

Спираючись на змістовну сутність видів та форм розвитку в емпірично-фактографічній оцінці його набуття функціонуванням підприємств, методологічні підходи комплексної оцінки такого розвитку, а також аналіз діагностичних засад статистичної методології цього контексту, нами синтезовано систему моніторингу активізації розвитку досліджуваних організаційних формувань, що містить три цільові блоки: в перший входять ресурси, в другий – механізми, а в третій – результати його забезпечення.

Запропонована система моніторингу спирається на емпіричну фактографію груп показників оцінки діяльності підприємств: 1) ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових, енергетичних, інформаційних, нематеріальних); 2) продукції; 3) операційної діяльності; 4) ефективності (результативності, продуктивності); 5) системи менеджменту; 6) рівня активізації розвитку.

Запропоноване авторське бачення реалізації емпіричної фактографії оцінки активізації розвитку підприємств методологічно обумовлюється та практично опосередковується обліково-істатистичним імперативом організаційно-методичних засад її проведення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи наведений матеріал необхідно зазначити, на основі наведеної фактуальності підстав визначення обліково-статистичного забезпечення управління розкрита його поліморфність, встановлені основні системоутворюючі засади та переваги як виду інструментального опертя менеджменту. Досліджено праксеологічну функціональність такого обліково-статистичного забезпечення в контексті обґрунтування активізуючих чинників соціально-економічного розвитку підприємств.

Список використаних джерел

1. Економічна синталітика : філософський дискурс становлення та розвитку : монографія / [С. В. Бардаш, О. М. Костенко, В. М. Краєвський] ; за заг. ред. С. В. Бардаша – К. : ЦП Компрінт, 2017. – 225 с.
2. Інформаційна система управління сільськогосподарським підприємством : аналітичні індикатори формування і результативності / [Камінська Т. Г., Краєвський В. М., Костенко О. М., Охріменко І. В., Савчук В. К.]. – К. : видавництво «Вік принт», 2016. – 270 с.
3. Інформаційно-аналітичний процес : праксеологічний підхід / [Савчук В. К., Костенко О. М., Краєвський В. М.] ; за заг. ред. В. К. Савчука. – К. : видавництво «Вік Принт», 2013. – 204 с.
4. Краєвський В. М. Облік аграрного потенціалу національного багатства / Краєвський В. М. – К. : видавництво «Вік Принт», 2015. – 440 с.
5. Краєвський В. М. Облікові системи : еволюція та вектор розвитку / Краєвський В. М. – К. : «Аграр Медіа Груп», 2012. – 192 с.
6. Обліково-інформаційне забезпечення управління функціонуванням сільськогосподарських підприємств : монографія / Костенко О. М. – К. : видавництво «Вік принт», 2017. – 350 с.
7. Савчук В. К. Теоретичні засади формування інформаційно-аналітичного сервісу управління. / В. К. Савчук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2013. – Вип. 181 (3). – С. 218–223.
8. Управління ефективністю сільськогосподарського виробництва : інформаційно-аналітичний аспект / [Савчук В. К., Костенко О. М., Мискін Ю. В., Краєвський В. М.] ; за заг. ред. В. К. Савчука. – К. : видавництво «Вік Принт», 2013. – 470 с.

Секція 2	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ СТАТИСТИЧНОГО БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО РІВНЯ ЯКОСТІ ДАНИХ ТА ЕФЕКТИВНОГО СТАТИСТИЧНОГО ВИРОБНИЦТВА
Panel 2	THE EUROPEAN EXPERIENCE OF DEVELOPMENT OF STATISTICAL BUSINESS PROCESS TO ENSURE AN ADEQUATE LEVEL OF DATA QUALITY AND EFFICIENT STATISTICAL PRODUCTION
Секція 2	ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ СТАТИСТИЧЕСКОГО БИЗНЕС-ПРОЦЕССА В ЦЕЛЯХ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАДЛЕЖАЩЕГО УРОВНЯ КАЧЕСТВА ДАННЫХ И ЭФФЕКТИВНОГО СТАТИСТИЧЕСКОГО ПРОИЗВОДСТВА

УДК 311.312.001

В.В. Попова, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки та підприємництва
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ, Україна
e-mail: sam33pvu@gmail.com

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕМУЛЯЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

***Ключові слова:** соціально-економічна криза, економічний розвиток, національні макросистеми, стратегія емуляції, інституційно-господарські відмінності.*

Економіка України перебуває у стані тривалої кризи, яка продовжується більше, ніж чверть століття. На глибину і масштаб цієї кризи вказує те, що Україна на кінець 2017 р. все ще не досягла показника ВВП 1990 р. Довготривала економічна криза призвела до комплексу соціально-економічних проблем – високий рівень прихованого безробіття, галопуюча інфляція, знецінення національної валюти, та, як наслідок, злидений рівень життя переважної більшості пересічних українців.

Ця небезпека набуває нових форм на фоні інтеграції та глобалізації виробничих процесів – адже при фактичному знищенні географічних кордонів між країнами виникають інші, штучні, подолати які набагато складніше, а іноді навіть неможливо. Штучні кордони ділять країни на багаті і бідні; створюють між ними прірву за рівнем життя, визначають розбіжність руху національних економік та формують найгірший тип економічного розвитку [1].

Штучні кордони виникають внаслідок недосконалої системи інститутів та інституцій, які не створюють можливості для запровадження ефективних технологій, захисту внутрішнього ринку та підштовхують країни до спеціалізації на тих видах економічної діяльності, що мають низький потенціал щодо створення ВДВ. Небезпека деяких видів економічної діяльності полягає у обмеженості їхнього потенціалу щодо створення валової доданої вартості. Це впливає на накопичення ВВП, формування його структури, темпів росту і приросту. Врешті решт це робочі місця та рівень життя переважної більшості пересічних громадян. Тривала спеціалізація країн на неефективних видах економічної діяльності посилює їхню деградацію та відкидає на багато років назад у економічному розвитку.

Складність, а іноді і неможливість подолання цих специфічних кордонів, спричинених, під тиском глобалізації, на виробничій спеціалізації країн на неефективних видах економічної діяльності, створює перекручену структуру виробництва на користь сировинних і видобувних галузей. Конкурування продукцією цих галузей на міжнародних ринках можливо лише за рахунок девальвації національної валюти та зменшення собівартості

виробництва (насамперед зниження оплати праці найманих працівників та зменшення відшкодувань на споживання основного капіталу).

Отже, низькі соціально-економічні стандарти пересічних громадян у бідних країнах спричинені викривленою структурою виробництва, яка стала наслідком їхньої спеціалізації (часто вимушеної та нав'язаної ззовні) в умовах збільшення влади транснаціональних корпорацій, збільшення обсягів міжнародної торгівлі та посилення глобалізаційних тенденцій. Вирішення цієї проблеми вимагає кардинальної зміни типу економічного розвитку з доведенням його до стандартів розвинених країн.

Ерік С. Райнерт, відомий шведський економіст сьогодення, досліджуючи підґрунтя економічного розквіту найпотужніших європейських країн та узагальнюючи їхній досвід знаходження такого балансу, зазначив, що «Європейці рано помітили, що загальне багатство зустрічається тільки там, де сільського господарства або не має взагалі, або воно відіграє незначну роль» [2, с. 49]. Тобто, накопичення багатства, на його думку, стало результатом неусвідомленої концентрації у великих містах галузей обробної промисловості. Але як тільки відбулося усвідомлення цього зв'язку між накопиченням багатства та розвитком обробної промисловості, цілеспрямована та виважена державна політика змогла замінити природні та географічні переваги, на яких будували свій добробут перші багаті держави.

У контексті особливого застереження з боку класиків на можливості накопичення багатства країнами за рахунок спеціалізації на сільському господарстві, як мінімум, не щирими виглядають рекомендації, які надзвичайно наполегливо надають деякі "радники" Україні.

Звідси витікає, що доцільно не виконувати беззаперечно економічні та політичні рекомендації, надані разом з фінансовою підтримкою бідним країнам, а робити так, як це свого часу робили багаті країни – копіювати їхні методи та заходи, імітувати механізми та інструменти, переносити закони та принципи з відповідною адаптацією до національних умов таким чином, щоб нарощувати у кінцевому підсумку могутність своєї країни. Іншими словами, застосовувати стратегію емуляції, як: «суперництво, бажання переважати у чому-небудь одне одного; імітувати функціонування всіх або частини однієї системи за рахунок засобів іншої» [3, с. 230].

Дієвість та ефективність застосування стратегії емуляції для України з метою подолання соціально-економічних проблем вимагає правильного та обґрунтованого вибору порівняльної бази. Тобто, ми повинні чітко усвідомити, методи економічної діяльності яких країн для України є найбільш бажаними; заходи, механізми та інструменти впливу яких є найбільш доцільними; які саме закони та принципи (з відповідною адаптацією до національних умов) потрібно копіювати, імітувати та запроваджувати.

З урахуванням географічного місця розташування України, демографічної складової, специфіки її історії та ментальності громадян, у якості країн для здійснення міжнародного порівняльного аналізу були обрані: Білорусь, Польща та Франція. Це європейські країни, які мають з Україною або порівнянну кількість населення (наприклад, Польща. Кількість населення в країні є визначальною для місткості внутрішнього ринку та потенціалу робочої сили), або природні ресурси (наприклад, Франція. Це впливає на забезпеченість виробничого процесу насамперед природними та просторовими ресурсами), або інститути (це Білорусь, яка має спільну економічну історію з Україною по причині тривалого перебування у складі колишнього СРСР; відповідно, тотожний організаційно-економічний механізм управління розвитком НМС, який визначається інститутами та інституціями, що створюють бізнес-середовище у країні).

Повнота та цілісність застосування стратегії емуляції полягає у комплексному порівняльному аналізі якісно-кількісних складових економічного розвитку досліджуваних країн та розробленні системи заходів для України з метою перевершити результати діяльності обраної країни (країн) за рахунок копіювання та імітації функціонування усієї інституційно-господарської системи або окремих її частин.

Кількісне порівняння результатів господарської діяльності України з обраними країнами доцільно зробити на підставі показника душевого ВВП у міжнародних доларах за поточним курсом на підставі паритету купівельної спроможності валют та підсумкового індексу фізичного обсягу ВВП.

Стратегія емуляції передбачає надання відповіді не тільки на першу частину питання, кого доганяти та перевершувати, але й яким чином. Тобто, функціонування яких частин або які складові національні макросистеми Франції, Польщі та Білорусі копіювати, імітувати та адаптувати. Тобто, конкретизація застосування емуляції вимагає якісного та обґрунтованого «розчленування» цих НМС з метою здійснення подальшого порівняльного аналізу. Потрібно чітко визначити, які складові в Україні є проблемними, які потрібно удосконалити для досягнення кількісних результатів інших НМС, функціонування яких ми імітуємо або навіть хочемо перевершити.

Багаторічними попередніми дослідженнями на підставі опрацювання великої кількості літератури та статистичної інформації, було доведено, що «розчленування» економічної системи з метою її ретельного порівняльного аналізу доцільно здійснювати за такими категоріальними ознаками [1]:

I – інституційні умови функціонування економіки, або тип регулювання, який визначається "правилами гри", встановленими для конкретних суб'єктів економічної діяльності. За цією ознакою існує безліч типів регулювання, але усі вони переважно залежать від права власності на засоби виробництва (державна – приватна) та координаційного механізму регулювання економічної діяльності суб'єктів господарювання (ринковий – командний). Концентрація засобів виробництва у держави (тобто, державна власність) або у монополій (монопольна власність) робить майже тотожним вплив держави або монополій на діяльність інших суб'єктів господарювання. Цей вплив проявляється у створенні умов щодо ведення бізнесу господарюючим суб'єктам, насамперед дрібним та середнім.

Нобелівський лауреат Дуглас Норт доводить, що не тільки «правила гри» є важливими для бізнесу, але й «технологічні зміни та інституційні зміни – це головні детермінанти соціального та економічного розвитку, причому як в тому, так і в іншому випадку виникають риси залежності від минулого» [4, с. 134]. Відповідно, другим впливовим фактором економічного розвитку є технології, технологічні уклади або рівень НТП. Концептуальним у даному випадку є не галузева відмінність технологій щодо виробництва тих або інших продуктів чи послуг, а їхній рівень, який визначається продуктивністю, ощадливістю, енергозбереженням, тощо. Тобто, рівнем НТП або технологічним укладом. Відповідно, технології за цією ознакою можуть бути або економічними, або затратними.

III категоріальною ознакою, яка зумовлює потенціал накопичення національного багатства, є розташування переважної більшості споживачів відносно НМС – тобто, вони є переважно «внутрішніми» або «зовнішніми», що визначає ендогенно- або екзогенно-залежну модель економічного розвитку. Екзогенно-залежна модель економічного розвитку є більш вразливою, так як конкурувати на міжнародних ринках набагато складніше, ніж на внутрішньому.

IV категоріальна ознака визначає напрям споживання: це «проміжне» або «кінцеве». Тобто, на задоволення переважно чийх потреб спрямована виробнича діяльність НМС: кінцевих споживачів (домогосподарств) або проміжних (підприємств). Орієнтація виробника на споживчі ринки або на ринки товарів виробничого призначення і технологій визначає його поведінку і вплив на якісні параметри формування ВВП. Але як для зовнішніх, так і для внутрішніх споживачів виготовляються товари, призначені для таких видів споживання: кінцевого – предмети споживання (готова продукція і послуги), і проміжного – сировина і напівфабрикати або устаткування та технології.

Отже, п'ятою категоріальною ознакою є продукт споживання. проміжний («сировина і напівфабрикати» або «засоби виробництва») або кінцевий («продукція і послуги»). Конкуренція на споживчому ринку ускладнює виробничий процес і маркетингову поведінку з інноваційним зниженням собівартості та покращенням споживчих властивостей продукції.

Попередніми дослідженнями було доведено, що сукупність вище зазначених факторів та розподіл їх за принципом дихотомії дозволяє виокремити 24 типи економічного розвитку, які забезпечують різні перспективи для національної макросистеми.

Обґрунтоване визначення категоріальних ознак економічного розвитку НМС (або розчленування на якісні складові НМС) дозволяє здійснити якісний порівняльний аналіз між країнами за цими ознаками.

Аналіз інституційно-господарських відмінностей НМС у системі міжнародних порівнянь показав, що вони мають такі типи економічного розвитку: Україна – 1, Білорусь – 6, Польща та Франція – 24 (чим більше порядковий номер типу, тим він є досконалішим).

Конкретизація ознак типу економічного розвитку НМС за складовими показує, що 24 тип характеризується випуском високоякісних і конкурентоспроможних товарів і послуг для кінцевих і проміжних споживачів, що стало можливим завдяки протекціоністському захисту внутрішнього ринку при відносно досконалому інституційному середовищі, яке сприяє ефективному функціонуванню національної економіки.

Порівняння категоріальних ознак економічного розвитку доводить, що тільки в Україні спостерігається не тільки невдале поєднання, а й ще найбільш небезпечне – адже Україна протягом 27 років деградує.

Сутність першого типу економічного розвитку, який спостерігається тільки в Україні, полягає у наступному: в умовах жорсткого адміністрування та регулювання з боку монополістично-олігополістичних угруповань за повної відсутності конкуренції на застарілих затратних технологіях виробляється продукція з низькою доданою вартістю для експорту (переважно сировина сільськогосподарського призначення та напівфабрикати – труби і металевий прокат). Цей тип економічного розвитку (деградації) призводить до постійного стиснення внутрішнього ринку в Україні – адже конкуренція на міжнародних сировинних біржах тільки загострюється, відповідно, потрібно постійно зменшувати виробничі витрати. А їхнє зменшення відбувається за рахунок зменшення оплати праці найманих працівників та знецінення національної валюти.

Як показало дослідження, нехтування якісними складовими не тільки суперечить визначенню економічного розвитку з точки зору діалектики, але й унеможлиблює зростання його кількісної складової – так як економічний розвиток є узгодженим процесом якісно-кількісних змін. Попередні дослідження довели, що країни, які характеризуються високими соціально-економічними показниками, мають тип економічного розвитку, який варіює у діапазоні 20-24.

Тобто Україні, яка має 1 тип економічного розвитку, потрібно змінити його на 20-24. Механізмом цієї зміни має стати емуляція – це імітація з метою порівнятися з розвиненими країнами або перевершити їх за соціально-економічними показниками. Емуляція, а не порівняльні переваги чи вільна торгівля повинні стати підґрунтям успішного економічного розвитку.

З цього випливає наступне: країна, яка хоче подолати бідність та наблизитися за основними соціально-економічними показниками до рівня багатих країн, повинна дотримуватися не умов Вашингтонського консенсусу, а максимально застосовувати емуляцію – у інституційному середовищі (у першу чергу це стосується усієї нормативно-правової бази, яка регулює процеси виробництва: податкове навантаження на бізнес, трудовий кодекс, адміністративно-господарський кодекс, процентні ставки у монетарній сфері – облікові, кредитні, депозитні, тощо); при визначенні експортно-імпоротної орієнтації керуватися не відносними перевагами, а широко застосовувати систему протекціоністських заходів для стимулювання внутрішнього виробника; формувати таку виробничу структуру та міжгалузеві пропорції, яка подібна до багатих країн (змінити пропорції у виробництві за видами економічної діяльності з домінування сировинних та видобувних галузей на користь переробних з високою доданою вартістю); копіювати технології багатих країн, тощо.

Список використаних джерел

1. Попова В. В. Статистична ідентифікація теорій економічного розвитку : методологія та практика вимірювання : [монографія] / Попова В. В. — К. : ВПД «Формат», 2010. — 428 с.
2. Райнерт Э. С. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными / Э. С. Райнерт; [пер. с англ. Н. Автономовой, под ред. В. Автономова]. — М. : Изд. дом. Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2011. — 384 с.
3. Новий словник іншомовних слів / [ред. Л. І. Шевченко]. — К. : АРІЙ, 2008. — 672 с.
4. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Дуглас Норт ; [пер. с англ. А. Н. Несторенко]. — М. : Фонд экономической книги «Начала», 1997. — 180 с.

УДК 311.11

Т.І. Лумпова, канд. екон. наук

e-mail: taivlu@meta.ua

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ РЕПОЗИТАРІЮ МЕТАДАНИХ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ ЗАГАЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ ПРОЦЕСУ СТАТИСТИЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

Ключові слова: загальна архітектура процесу статистичного виробництва, модернізація процесу статистичного виробництва, типова модель опису статистичних бізнес-процесів, типова модель статистичної інформації, репозитарій метаданих.

Глобалізація та технічний прогрес в сфері інформаційних технологій (далі – ІТ) визначили основний напрям модернізації Європейської статистичної системи (далі – ЄСС) як впровадження Загальної архітектури процесу статистичного виробництва (Common Statistical Production Architecture – CSPA), зорієнтованої на використання сервіс-орієнтованої архітектури (далі – COA) та заснованої на типовій моделі роботи статистичної організації (Generic Activity Model for Statistical Organization – GAMSO), типових моделях опису статистичних виробничих процесів (Generic Statistical Business Process Model, далі – GSBPM) і статистичної інформації (Generic Statistical Information Model, далі – GSIM), логічної інформаційної моделі CSPA (Logical Information Model – LIM), а також на використанні набору типових моделей редагування (Generic Statistical Data Editing Models – GSDEMs). На сайті Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй (далі – ЄЕК) за адресою <http://www.unecsc.org/stats/mos/stand.html> надаються детальні описи цих моделей, концепція використання систем статистичних метаданих при реалізації процесного підходу в організації статистичного виробництва, корпоративна структура метаданих інформаційної системи, а також викладено базові принципи її підтримки, окреслено місце і роль метаданих для статистичної організації, сформульовано організаційний та фізичний контекст використання метаданих, наведено приклади практичного використання метаданих для різних статистичних досліджень в національних статистичних організаціях (далі – НСО).

В [1] надається визначена ЄЕК програма розвитку ЄСС до 2020 року "ESS Vision 2020", яка передбачає уніфікацію виробничого процесу в НСО за типовою схемою підприємства в галузі статистики (Generic Enterprise Model for Statistics – GEMS). "ESS Vision 2020" визначає як один з напрямів розвитку ЄСС використання нових джерел даних (які включають і адміністративні дані, і дані з Інтернет, і "великі дані"), що передбачає інтеграцію даних з різних джерел, до яких залучаються показники, отримані з «великих даних». Це, з одного боку, відкриватиме нові можливості щодо формування релевантних до офіційної статистики часових рядів, сприятиме зниженню навантаження на респондентів, розширять можливості щодо спільного використання статистичних даних різними відомствами та організаціями, що, в свою чергу, впливатиме на підвищення ефективності їх діяльності, а з іншого боку – вимагатиме від НСО прозорого доступу до метаданих інформації щодо цих даних. Реалізація "ESS Vision 2020" передбачає створення як доступу широкого кола користувачів до поєднання багатоцільових статистичних продуктів та сховища статистичних даних

(наприклад, основних статистичних показників, національних рахунків) з наданням відповідей на індивідуальні запити (наприклад, показники для визначених цілей), так і інфраструктури доступу до мікроданих для дослідницьких цілей із забезпеченням захисту конфіденційності. Процес модернізації, який проходить зараз в НСО в рамках проекту ЄЕК "ModernStats", охоплює також впровадження процесного підходу у виробництво, перехід в інформаційних системах (далі – ІС) до СОА, використання сховищ даних (далі – СД). Поряд з цим підвищуються вимоги до метаінформаційної складової ІС з точки зору задоволення вимог внутрішніх та зовнішніх користувачів щодо можливості самостійного оцінювання якості даних, в першу чергу – релевантності, повноти, цілісності та несуперечливості.

Всі ці виклики вимагають підсилення метаінформаційної складової ІС, зокрема, створення або модернізації (при наявності) репозитарію метаданих (далі – РМД) як інструменту підтримки та використання метаданих, через який забезпечується централізоване керування метаданими і для виробничого процесу, і для використання різними групами користувачів. При створенні РМД важливим є урахування моделей GSBPM та GSIM як стандартів статистичного виробництва, оскільки РМД має бути складовою ІС, яка 1) безпосередньо задіяна на процесах GSBPM: "Проектування" (Design), "Формування" (Build), "Збирання" (Collect), "Оброблення" (Process), "Аналіз" (Analyse), "Поширення" (Disseminate); 2) акумулює всю нормативно-довідкову інформацію (далі – НДІ), описи джерел даних, статистичного інструментарію, статистичних продуктів/інформації, алгоритмів (контролю, інтеграції, формування, розрахунку та ін.); 3) надає опис технологічного процесу у поєднанні з визначенням ресурсу та результату для кожної процесної складової (далі – ПС): процесу, підпроцесу, процедури, операції; описи яких, в свою чергу зв'язані з класифікатором економічних показників (далі – КЕП); 4) забезпечує можливість формування платформи для автоматизованого виконання компонентів СОА (програмних сервісів, модулів та інших продуктів) відповідно до процесної схеми; 5) обслуговує потреби зовнішніх та внутрішніх користувачів в метаданих, зокрема, для проведення експертного оцінювання, гармонізації концепцій та визначень.

Створення РМД передбачає проведення великого обсягу попередньої методологічної роботи щодо систематизації та стандартизації існуючих в ІС метаданих, зокрема, за такими основними напрямками: 1) опис технологічної схеми (далі – ТС) статистичного виробництва; 2) систематизація економічних показників та формування КЕП; 3) впорядкування НДІ. Розглянемо більш детально ці напрями.

Опис ТС статистичного виробництва повинен включати "канонічну схему", що повністю охоплює всі ПС, які можуть виконуватися в рамках технологічного процесу різними видами діяльності (проведення державного статистичного спостереження, формування комплексних статистичних продуктів/інформації, проведення комплексних статистичних робіт та ін.). Ця схема має базуватися на Класифікаторі процесів та елементів процесів статистичного виробництва, з'єднаному на рівні процедур та операцій з довідниками типів результатів ПС та ресурсів. До останніх відносяться статистичний інструментарій та зовнішні джерела даних (наприклад, адміністративні дані). Після проведення аналізу всіх видів діяльності потрібно виділити статистичні послуги як представлення певної статистичної діяльності із заздалегідь визначеним результатом, яка характеризується автономністю і може багаторазово використовуватися в одному або декількох виробничих процесах (наприклад, формування/актуалізації основ вибірок одиниць статистичних спостережень). Це дозволить описувати ТС кожного конкретного виду діяльності як послідовність виконання статистичних послуг та не охоплених цими послугами ПС. Окрім цього, статистична послуга дозволить підвищити економічну ефективність за рахунок спільного розроблення, обміну та багаторазового використання методів та інструментів. Для формування ТС по видах діяльності доцільно конкретизувати ресурси та результати як певні інформаційні об'єкти GSIM, попередньо створивши переліки статистичних інструментів, зовнішніх джерел та результатів (перелік інформаційних масивів, статистичних продуктів та ін.), сполучивши їх з відповідними уніфікованими описами.

Окрім того, кожна ПС повинна мати параметри та показники виконання (наприклад, дату початку та час виконання, відповідно).

Систематизація економічних показників та формування КЕП в залежності від стану існуючої класифікації може бути розділена на етапи у відповідності до типів показників: 1) облікових, які надходять з джерел первинних даних (наприклад, при збиранні за допомогою статистичного інструментарію); 2) статистичних, які формуються з облікових показників та/або реєстраційних ознак статистичного інструментарію (наприклад, кількість жінок/чоловіків при анкетному опитуванні визначається як підсумок за ознакою "стать"); 3) аналітичних, які розраховуються зі статистичних показників (наприклад, національні рахунки); а також, за потребою, інших типів показників. При формуванні КЕП важливим завданням є визначення структури опису показника та його метаінформаційних складових (типологія, дефініції та ін.), за якими можна буде проводити деталізацію його опису, порівняння, пошуки, аналіз якості даних, джерел їх надходження та аналітичних продуктів, до яких входить показник. Ця структура опису повинна забезпечувати надання інформаційної бази для наскрізної гармонізації методів та концепцій для всіх видів робіт, створення інфраструктури для концептуального пошуку та уточнення ступеня релевантності показників щодо досліджуваного питання, проведення оцінювання ефективності методів збирання та оброблення даних, їх гармонізації при використанні різних інформаційних джерел. В цьому питанні доцільно використовувати досвід Статистичного бюро Швеції, де для РМД впроваджено базовану на GSIM модель метаданих та зорієнтовану на опис вхідних та вихідних інформаційних потоків для ПС, визначаючи різні рівні деталізації описів змінних як значень показників та вхідної інформації для їх розрахунку [2].

Впорядкування НДІ передбачає підготовку до акумулювання в РМД в уніфікованому вигляді статистичних класифікаторів та довідників, які використовуються у виробничому процесі для кодування статистичної інформації, а також нормативних даних для проведення розрахунків. Уніфікація довідників є окремим, достатньо складним завданням, оскільки вони прив'язані до конкретних прикладних програм. Тут доцільно розглянути рішення щодо керування метаданими за принципами нормалізації з теорії баз даних, запропоноване Д.Гіллманом в [3].

В процесі виконання робіт по визначених напрямках можуть: 1) створюватися довідники для кодування опису інструментарію (наприклад, атрибутів опису ТС), розрізів надання/подання даних в джерелах та ресурсах/результатах; 2) формуватися стандарт опису результатів ПС, застосування якого спрямоване на консолідацію використання статистичних матеріалів в інформаційному просторі, щоб зробити їх легкодоступними до інтерпретації та порівняння; 3) проводитися типологізація та уніфікація визначень результатів кожної ПС та формуватися довідник результатів ПС на рівні процедур та операцій (наприклад, як перелік результатів по кожній операції або процедурі без операції); 4) виконуватися стандартизація формалізованих описів алгоритмів, уніфікація форм надання метаданих та відомостей щодо інформації у сховищі даних або базах даних, зокрема, опис їх складу, структури, формату подання, методу доступу і повноваження, потрібні для доступу, місце збереження даних, їх семантику, джерело, власника і т.д.; 5) визначатися шаблони типових схем виробничого процесу щодо проведення відповідних видів статистичної діяльності та створюватися шаблони надання статистичних послуг для них як схем багаторазового використання внутрішніми та зовнішніми користувачами.

Паралельно можна проводити роботу по підготовці інфраструктури користувача: гармонізацію визначень (наприклад, дефініцій показників), створення глосарію, каталогізацію метаінформації (наприклад, створення каталогу нормативно-довідкової інформації з розбивкою по напрямках використання), формування бібліотеки документів в електронному вигляді з відповідним поділом за типами: методологічний, методичний, аналітично-управлінський, інструктивно-довідковий, нормативно-правовий та організаційно-розпорядчий, статистичні продукти. Для документів доцільно встановлювати зв'язок з відповідними статистичними метаданими, перш за все, для таких цілей: 1) визначення

параметрів вимірювання якості статистичних даних; 2) опис правил виконання інтеграції, перевірок, розрахунків та агрегування даних, а також виконання технологічних операцій в автоматизованій системі; 3) опис структури зберігання даних і метаданих; 4) опис схеми надання метаданих щодо ПС для подальшого використання при автоматизації виробничого процесу.

Для визначення шляхів поглиблення адаптації впровадженої моделі GSBPM та створюваної моделі GSIM до потреб державної статистики з урахуванням реального процесу статистичного виробництва на всіх рівнях необхідно провести ревізію таких складових процесу статистичного виробництва як наявні бізнес-процеси, методології, інформаційні ресурси, у т. ч. загального використання (наприклад, класифікації), технологічні рішення, технічні та програмні засоби, задіяні на всіх рівнях органів державної статистики.

Результатом підготовчого етапу до створення РМД мають бути оформлені за певними стандартами, структуровані, тематично згруповані з визначеними зв'язками між елементами НДІ описи інформаційних об'єктів за GSIM, задіяні в ТС за GSBPM, а також сам опис ТС. Ця сукупність метаописів повинна супроводжуватися сполученими каталогами та необхідними довідниками значень атрибутів описів. Для загального опису структури цієї інформації повинен бути створений рубрикатор, який в подальшому може використовуватися для розроблення засобів навігації по інформації РМД. Важливим є формування глосарію як зібрання термінологічних визначень, які не допускають подвійного тлумачення та охоплюють предметну область в частині, що представлена в РМД. Проведена робота дозволить приступити до проектування РМД як єдиної метаінформаційної бази, заснованої на єдиній системі класифікації та кодування інформації. РМД разом із запровадженням стандартизації та уніфікації опису та виконання процесної схеми організації виробництва, забезпечить цілісність ІС, буде сприяти створенню в майбутньому нових функціональних можливостей, підсистем та інших складових частин без порушення функціонування автоматизованої системи ведення ІС, а також дозволить використання типових, стандартних та уніфікованих елементів і проектних рішень, що оптимізує технологію функціонування ІС, уніфікує методи та прийоми, які застосовує користувач при роботі з ІС.

Список використаних джерел

1. The ESS Vision 2020 – European Statistical System [Electronic resource] adopted by the ESS Committee in May 2014 / United Nations Economic Commission for Europe. – 15 p. – Access mode: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/10186/756730/ESS-Vision-2020.pdf/8d97506b-b802-439e-9ea4-303e905f4255>
2. Stefan Berg, Klas Blomqvist, Eva Holm, Lars-Göran Lundell, Henrik Lundström, Thomas Nyberg and Jens Olofsson. Case Study: Use of GSIM – Statistics Sweden's model for a Central Metadata Repository. / United Nations Economic Commission for Europe Conference of European Statisticians Workshop of the Modernisation Committee on Standards: International Collaboration for Standards-Based Modernisation (Geneva, Switzerland, 5 – 7 May, 2015). – 18 p. – [Electronic resource]. – Access mode: <http://www1.unece.org/stat/platform/download/attachments/112133421/Topic%20II%20-%20Sweden%20-%20Paper.pdf?version=1&modificationDate=1430138197744&api=v2>
3. Daniel W. Gillman. Advances in Designing a Statistical Metadata Standard. / United Nations Economic Commission for Europe Conference of European Statisticians Workshop of the Modernisation Committee on Standards: International Collaboration for Standards-Based Modernisation (Geneva, Switzerland, 5 – 7 May, 2015). – 8 p. – [Electronic resource]. [www.unece.org. Retrieved from http://www1.unece.org/stat/platform/download/attachments/112133421/Topic%20III%20-%20United%20States%20of%20America%20-%20Paper.pdf?version=1&modificationDate=1430138815600&api=v2](http://www1.unece.org/stat/platform/download/attachments/112133421/Topic%20III%20-%20United%20States%20of%20America%20-%20Paper.pdf?version=1&modificationDate=1430138815600&api=v2)

УДК: 332.145

О.Г. Сокіл, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь, Україна
e-mail: sokil.oleg@ukr.net

ПОКАЗНИКИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, сталий розвиток, індикатор, соціальний капітал, природний капітал.

При достатньому поширенню тренду сталого розвитку у світі і в Україні існує велика кількість методологічних рекомендацій розрахунку та визначення рівня сталого розвитку. Тренд сталого розвитку набирає дедалі більше обертів не тільки у світі, але й в Україні з продукуванням численних методологічних рекомендацій розрахунку та визначення рівня сталого розвитку.

Різні вчені та дослідники за власним баченням встановлюють (пропонують) низку чинників та критеріїв визначення рівня сталого розвитку регіону чи країни. Відсутність єдиної універсальної методики визначення рівня сталого розвитку для використання на рівні підприємства, групи підприємств одного регіону чи галузі в цілому обумовлює актуальність цієї теми.

Найкращим прикладом дієвих методичних рекомендацій з визначення національного набору (національної добірки) показників є «Довкілля та сталий розвиток» (Environment and Sustainable Development Indicators ESDI) Канадської організації «Національний круглий стіл довкілля і економіка» (НКСДЕ), які є загальноприйнятими, надійними й легко розраховуються для відстеження впливу поточної економічної діяльності на ключові види природного, людського й соціального капіталу. Їх мета полягає в тому, щоб допомогти директивним органам визначити здатність майбутніх поколінь підтримувати продуктивну економіку та здоров'я екосистем, від яких залежить добробут. Призначення Ініціативи «Довкілля та сталий розвиток» полягає в утворенні та реалізації потенціалу для прийняття управлінських рішень щодо управління та забезпечення сталого розвитку, зосереджуючи увагу на розумінні зв'язку між економічною діяльністю та довгостроковими наслідками для умов навколишнього середовища, суспільства та сталості якості життя майбутніх поколінь [4].

ESDI налічує 40 національних індикаторів і рахунків «загального капіталу держави», які забезпечують повний облік капіталовкладень, які можна структурувати як:

- соціальний капітал: «відносини, мережі й норми, які сприяють колективним діям» [5, с. 13], включаючи формальні і неформальні інституційні механізми (наприклад, соціальну згуртованість);
- людський капітал: «Знання, навички, компетенції та інші атрибути, що уособлюють індивідуумів, які сприяють створенню особистого, соціального і економічного благополуччя» [5, с. 44].
- природний капітал: запаси активів, що створюються навколишнім середовищем, включаючи запаси природних ресурсів (поновлювані і непоновлювані), землі і екосистеми, включаючи біологічне різноманіття, яке вони містять, і надані ними послуги.
- виробничий капітал: виготовлені товари, які з часом приносять вигоду їх власникам, допомагаючи виробляти інші товари і послуги, включаючи обладнання, будівлі та іншу інфраструктуру, а також промислові товари, що використовуються у виробництві товарів і послуг.

Існує ряд науково обґрунтованих методик, щодо забезпечення та визначення сталого розвитку регіону та еколого-соціальної звітності. Ми розглянемо основні з цих прикладів, щоб визначити потенціал для розробки уніфікованої національної системи вимірювання сталого розвитку України, регіонів та підприємств.

Група науковців на чолі із М.З. Згуровским визначають сталий розвиток в національному масштабі для України із залученням 4 категорії політики (15 індикаторів) для індексу економічного виміру, 3 категорії політики (13 індикаторів) для індексу екологічного виміру, 4 категорії політики (17 індикаторів) для індексу соціального виміру. В сукупності дані індексу формують глобальну модель розрахунку рівня сталого розвитку України. [6, с. 11]. Дані показники сталого розвитку можна застосувати для країни в цілому, так і для регіонів.

Дж. Ламбертон запропонував показники сталості, які є одним конкретним типом екологічних показників, що вимірюють відхилення між фактичним станом (продуктивністю або ефективністю) і стійким станом. Розривом між фактичним станом і стійкістю є міра нестійкості [3, с. 585].

Розроблення систем обліку сталого розвитку регіональними та муніципальними адміністраціями Канади й інших країн за принципом індикатора справжнього прогресу (GPI) є визначною подією в галузі обліку й звітності сталого розвитку. Система вимірювання сталості (GPI) була розроблена для Західної економічної диверсифікації (ЗЕД), як прототип системи сталого розвитку та обліку [2].

М. Анельскі застосував систему обліку сталості (GPI) на суспільному рівні для вимірювання сталості муніципальних районів, розрахунку бізнес-версії системи GPI для корпорацій і підприємств, які зацікавлені в досягненні сталого розвитку [1].

Система обліку GPI використовує традиційну структуру обліку загального капіталу: людського, соціального, природного й виробничого. Метрики GPI відстежують тенденції в запасах, потоках і монетизованих показниках (з використанням підходу повної калькуляції витрат) всіх капітальних ресурсів і зобов'язань. Інтегрованість індикаторів капіталу GPI досягається збалансованим поєднанням економічних, соціальних, медико-санітарних й екологічних детермінантів добробуту у спрямуванні до суспільного прогресу й економіки з гармонізацією відносин із навколишнім середовищем.

Система обліку GPI використовує традиційну систему фінансового обліку:

- звіт про фінансовий стан (баланс) GPI – демонструє вартість людського, соціального, природного, виробничого й економічного капіталу, зобов'язань.
- звіт про сукупний дохід GPI – репрезентує чистий вплив на ВВП економіки на основі аналізу сукупних витрат і неврахованих прибутків, пов'язаних із використанням або споживанням людського, соціального, природного й виробничого капіталу в процесі господарської діяльності.
- нефінансові аналітичні звіти GPI – докладні звіти про безпосередню діяльність людини (охорона здоров'я, освіта, використання часу тощо), соціального оточення (наприклад, соціальна згуртованість, суспільна справедливість), природних компонентів (ліси, повітря, вода) та виробничого процесу (наприклад, державна й приватна інфраструктура).
- Індикатори справжнього прогресу – показники стійкості й якості життя, отримані з кожного облікового звіту GPI, що містять 51 показник сталого розвитку, свідчать про ефективність капіталовкладень для прийняття управлінських рішень. Метрики можна уніфікувати до загальної системи оцінки балів, потім агрегувати для створення складових індексів (наприклад, індекс соціальної стійкості або індекс економічної стійкості) із використанням різних схем оцінки показників для створення інтегрального індексу, що відображає якість життєвих цінностей і пріоритетів спільноти. Показники кожної з основних складових сталого розвитку також можна порівнювати, зіставляти й повністю інтегрувати, щоб визначити реальний стан сталого розвитку [1, с. 21].

Унікальність та цінність системи обліку сталого розвитку в рамках GPI полягає у наданні релевантної інформації для стратегічного бізнес-планування, вимірювання ефективності та залучення суспільства до інформаційного діалогу про якість життя й сталий розвиток як на національному рівні, так і в регіональному, суспільному й корпоративному рівні.

Основною перевагою системи обліку сталого розвитку GPI є можливість застосування звичайних облікових інструментів та методів: реєстрів (рахунків), звіту про фінансовий стан

та звіту про прибутки й збитки – для вимірювання та формування звітності соціо-еколого-економічного розвитку. Облік сталого розвитку є фактично субдоменом трьох напрямів стійкості: економіка, суспільство й навколишнє середовище. Вони містять докладні кількісні, якісні й грошові дані (сукупні витрати/доходи), які можуть бути згруповані в системні показники. Звіт про власний капітал GPI є прикладним інструментом для прийняття рішень при плануванні і складанні бюджету. Звіт про прибутки й збитки GPI забезпечує повний облік витрат в політиці економічного розвитку шляхом урахування соціальних й екологічних витрат. Унаочнення показників сталого розвитку на діаграмах «зірка GPI» надає унікальний візуальний портрет «балансу сталого розвитку». Крім того, показники можуть бути легко зіставлені з показниками тенденцій і аналізу кореляцій між показниками або змінними сталого розвитку.

Водночас із успішним застосуванням система обліку сталого розвитку GPI може успішно застосовуватись як для вимірювання сталого розвитку на локальному (мікро) рівні, так і на національному рівні. Але ця система ще не була повністю протестована в масштабі локального рівня.

Список використаних джерел

1. Anielski, M, B. Campbell, and L. Duguay. 2000. Yukon Sustainable Progress Indicators: Framework, Indicators and Implementation Approach. The Pembina Institute for Appropriate Development, March 2000.
2. Genuine Progress Indicator. Shifting public policy to achieve a sustainable economy, a healthy environment and a just society [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rprogress.org/sustainability_indicators/genuine_progress_indicator.htm. (Дата звернення: 10.04.2017р.)
3. Lamberton G. Accounting for sustainable development – a case study of city farm / G. Lamberton // Critical Perspectives on Accounting. – 2000 – vol. 11. – p. 583-605.
4. National Round Table on the Environment and the Economy. Canada. «Reflections of Past Leaders of the NRTEE». Scribd.com. Library and Archives of Canada. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.scribd.com/document/132453802/Reflections-NRTEE#UVHNPmCdMHI.twitter> (Дата звернення: 4.04.2017р.).
5. The Well-Being of Nations: The Role of Human and Social Capital. OECD, 2001. 121. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/site/worldforum/33703702.pdf> (Дата звернення 10.11.2017р.).
6. Згуровский, М. З. Сталий розвиток у глобальному і регіональному вимірах: аналіз за даними 2005 р. [Текст] / М. З. Згуровский. – К. : НТУУ «КПІ», ВПІ ВПК «Політехніка», 2006. – 84 с.

УДК 339.54

Н.І. Черкас, канд. екон. наук, доцент, докторант кафедри міжнародної економіки
Київський національний економічний університет, м. Київ, Україна
e-mail: natsanex@gmail.com

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ОЦІНКИ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ ВАРТОСТІ

Ключові слова: глобальні ланцюги вартості, додана вартість, міжнародні таблиці «Витрати-Випуск», статистика торговельних показників

Сучасні тенденції зростання міжнародної фрагментації виробництва призводить до того, що валові показники торговельної статистики створюють «оманливі уявлення» про стан зовнішньої торгівлі окремих країн і відповідно, спричиняють недосконалу зовнішньоторговельну політику. Для прикладу, експорто-орієнтовані стратегії економічного розвитку можуть підтримувати невідповідні галузі виробництва та експортні ринки. Існують ризики, що політика протекціонізму, на основі валових показників торговельних дисбалансів, є неефективною, оскільки спрямована на країни, що знаходяться на кінцевих етапах глобальних ланцюгів вартості (ГЛВ). Часто тарифні та нетарифні торговельні бар'єри обмежують конкурентоспроможність національних виробників, адже імпорتنі компоненти необхідні для експорту.

Створення доданої вартості класифікується як елемент ГЛВ коли фактори виробництва перетинають національний кордон. У межах ланцюга постачань кожен виробник купує матеріали, а потім додає вартість, яка включається до вартості наступного етапу виробництва. На кожному етапі процесу, коли товар перетинає міжнародний кордон, додана вартість торговельного потоку дорівнює доданій вартості, створеній у країні-експортері [1]. Проте, оскільки вся офіційна торговельна статистика вимірюється у валових показниках, що включає проміжну та кінцеву продукцію, часто відбувається «подвійний рахунок» вартості проміжних товарів [8].

Для розмежування внутрішнього та зовнішнього змісту факторів у різних процесах виробництва, застосовують міжнародні таблиці «витрати-випуск», що містять матриці відповідних коефіцієнтів для експорту та імпорту [12]. Припустимо, що світова економіка складається із G країн та N секторів. Розглянемо її економічну структуру у вигляді міжнародної моделі «витрати-випуск» (англ. Inter-Country Input-Output model). У таблиці представлено матрицю потоків проміжної продукції $N \times N$ (Z^{sr} – матриця продукції, що виробляється у країні s і споживається у країні r). Y^{sr} – це вектор $N \times 1$ кінцевої продукції, що виробляється у країні s і споживається у країні r . X^s – вектор $N \times 1$ валового виробництва у країні s , а Va^s – вектор $N \times 1$ прямої доданої вартості у країні s .

Таблиця

Базова модель міжнародної таблиці «Витрати-Випуск»

Витрати \ Випуск	Проміжне використання				Кінцевий попит				Загальне виробництво (Total Output)
	1	2	...	G	1	2	...	G	
1	Z^{11}	Z^{12}	...	Z^{1g}	Y^{11}	Y^{12}	...	Y^{1g}	X^1
2	Z^{21}	Z^{22}	...	Z^{2g}	Y^{21}	Y^{22}	...	Y^{2g}	X^2
...
G	Z^{g1}	Z^{g2}	...	Z^{gg}	Y^{g1}	Y^{g2}	...	Y^{gg}	X^g
Додана вартість	Va^1	Va^2	...	Va^g					
Сума витрат (Total Input)	$(X^1)'$	$(X^2)'$...	$(X^g)'$					

Джерело: [12]

Для вимірювання доданої вартості у торгівлі офіційна торговельна статистика містить інформацію щодо внутрішнього або зовнішнього вмісту експорту [13; 3], однак досить складно оцінити додану вартість в імпорті або внутрішні контенти імпорту. Значною мірою оцінка міжнародної торгівлі на основі доданої вартості базується на використанні міжнародних таблиць «витрати-випуск», що побудовані шляхом об'єднання національних даних окремих країн [5; 6]. Найбільш інформативною базою даних вважається WIOD (англ. World Input-Output Database), заснована у 2012 р. у Гронінгенському університеті (Нідерланди), що охоплює 40 країн за період 1995–2014 рр. [10]. Азійський банк розвитку забезпечує азійські міжнародні таблиці «витрати-випуск», що охоплюють 18 країн за 2000, 2005-2008 та 2011 роки [2].

ОЕСР, Світова організація торгівлі та Світовий банк сприяють ініціативам розвитку статистики торгівлі із урахуванням доданої вартості. Спільна ініціатива СОТ–ОЕСР розробляє базу даних TiVA (англ. Trade in Value-Added), що містить показники для 63 країн, зокрема ЄС-28, G-20, більшість країн Сходу та Південно-Східної Азії, а також окремі країни Латинської Америки [1]. База даних охоплює 34 сектори, у тому числі 16 секторів промисловості та 14 секторів послуг за 1995-2011 рр. Планується інтеграція цієї ініціативи в міжнародну систему статистики. Окрім міжнародних таблиць «витрати-випуск», база даних TiVA розраховує індикатори ГЛВ, зокрема: 1) участь у ГЛВ через проміжний імпорт, як складова експорту (зворотні зв'язки) та внутрішня додана вартість в експорті партнерів (форвардні зв'язки); 2) двосторонні торговельні відносини на основі доданої вартості, що

міститься у внутрішньому попиті; 3) «глобальна орієнтація» промисловості, тобто частка доданої вартості промислового виробництва, що міститься у зовнішньому попиті, тощо [7].

Існують також інші міжнародні ініціативи вимірювання доданої вартості у міжнародній торгівлі, що проводяться університетами та дослідницькими центрами. До них зокрема належать: Проект глобального аналізу торгівлі (*англ.* GTAP – Global Trade Analysis Project) [4]; ініціатива Європейської Комісії EXIOPOL (оцінка екологічних наслідків за допомогою інструментів таблиць «витрати-випуск»), що об'єднує 18 університетів та дослідницьких центрів з Європи, Китаю та Індії [11]; регіональні таблиці «витрати-випуск» Eora, що включають соціальні та екологічні показники для 187 країн [9]; Робоча група з глобального виробництва (*англ.* Task Force on Global Production), створена Європейською економічною комісією ООН [8].

Аналіз доданої вартості у міжнародній торгівлі забезпечує кращу інформацію для стратегій економічного розвитку внаслідок деталізованої оцінки двосторонніх торговельних балансів, інтеграції країн у ГЛВ та впливу макроекономічних шоків на глобальні мережі. Оскільки різні етапи виробництва регулярно виконуються в різних куточках світу, проміжна продукція перетинає кордони декілька разів. Як наслідок, традиційна статистика торговельних показників не в змозі прослідкувати динаміку доданої вартості, що створюється у різних країнах. Існуючі методології забезпечують різні підходи до кількісної оцінки ГЛВ, що значною мірою є взаємодоповнюючими. Загалом існує низка проблем, пов'язаних із використанням національних таблиць для побудови міжнародних таблиць «Входів-виходів». Зокрема, дані стосовно національних таблиць суттєво відрізняються за рівнем деталізації та обсягом та виникають труднощі узгодження показників для розвинених країн та країн, що розвиваються. Напрями продовження дослідження передбачають аналіз доданої вартості у декомпозиції експорту та його вертикальній спеціалізації.

Список використаних джерел

1. Ahmad N. Trade in value-added: concepts, methodologies, and challenges. Joint OECD/WTO Note / N.Ahmad, H.Escaith, S.Miroudot, C.Webb, N.Yamamo // Paris: Organization for Economic Co-operation and Development, 2011.
2. Asian Development Bank. Supply and Use Tables for Selected Economies in Asia and the Pacific: A Research Study. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hdl.handle.net/11540/91>. License: CC BY 3.0 IGO.
3. Athukorala P.C. Product fragmentation and trade patterns in East Asia / P.C. Athukorala // Asian Economic Papers. – 2005. – № 4(3). – P. 27.
4. Global Trade Analysis Project. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.gtap.agecon.purdue.edu>.
5. Hummels D. The nature and growth of vertical specialization in world trade / D. Hummels, J. Ishii, K.M. Yi // Journal of International Economics. – 2001. – № 54(1). – P. 75-96.
6. Johnson R.C. Accounting for intermediates: Production sharing and trade in value added / R.C. Johnson, G.Noguera // Journal of International Economics. – 2012. – № 86(2). – P. 224-236.
7. OECD – WTO Trade in Value-Added (TiVA) initiative. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/sti/ind/measuringtradeinvalue-addedanoecd-wtojointinitiative.htm>.
8. Task Force on Global Production. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.unece.org/stats/groups/tfcp.html.
9. The Eora multi-region input-output table. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.worldmrio.com/
10. Timmer M. P. An illustrated user guide to the world input–output database: the case of global automotive production / M. P. Timmer, E. Dietzenbacher, B. Los, R. Stehrer, G.J. Vries // Review of International Economics. – 2015. – № 23(3). – P. 575-605.
11. Tukker A. EXIOPOL–development and illustrative analyses of a detailed global MR EE SUT/IOT / A. Tukker, A. de Koning, R. Wood, T. Hawkins, S. Lutter, J. Acosta, J. Kuenen // Economic Systems Research. – 2013. – 25(1). – P. 50-70.
12. Wang, Z. Measures of Participation in Global Value Chains and Global Business Cycles/ Z. Wang, S. Wei, X. Yu, K. Zhu // National Bureau of Economic Research NBER Working Paper No. 23222. – 2017. – 35 p.
13. Yeats A.J. Just how big is global production sharing? / A.J. Yeats // World Bank Policy Research Working Paper. – 1998. – № 1871. – 58 p.

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ГАЛУЗІ СТАТИСТИКИ

***Ключові слова:** аналітик даних, Держстат, інформаційні технології, обробка інформації, статистична закономірність.*

Виявляти завуальовані закономірності у наявних наборах масових даних, обґрунтовано формулювати і перевіряти гіпотези щодо досліджуваних явищ, аналізувати їх перебіг і прогнозувати подальший розвиток в процесі прийняття рішень допомагають сучасні інформаційні технології, методи комп'ютерної обробки інформації, алгоритми статистичного аналізу великих обсягів даних. Актуальний на сьогодні статистичний аналіз багатовимірних даних (Big data) охоплює методи виявлення статистичних зв'язків та залежностей, створення та перевірку моделей досліджуваних явищ на основі великих обсягів багатоаспектної інформації: дослідницький факторний аналіз, зниження вимірності, кластерний аналіз, багатовимірне шкалювання, підтверджувальний факторний аналіз, графічні статистичні методи та моделі [1].

На ринку доступні більше тисячі статистичних програм [2, с. 327-333] у високоінтегрованих середовищах, що розширює можливості аналізу даних. Виявляти й досліджувати закономірності розподілу, структурних зрушень, взаємозв'язку і розвитку соціально-економічних явищ і процесів можна як з використанням більш доступних програмних продуктів: надбудов для Microsoft Excel Аналіз, NumXL, SigmaXL, XLfit та на базі доповнень до Microsoft Excel SPC XL та Statgraphics Sigma Express, доповнення для статистичних обстежень SUDAAN до SAS та SPSS, інструментів аналізу Мондріан та DAP, і не обмежуючись можливостями пакетів SmartPLS, OpenMx, LISREL для моделювання структурних рівнянь і програмування з великими даними в R (pbdR), продуктивного програмного забезпечення для аналізу великих даних Revolution Analytics.

Широкі можливості надають пакети загальної статистики Statgraphics, GenStat, Minitab, NCSS, СИСТАТ, S-PLUS, Unistat, STADIA, SOFA Statistics, регресійні програми Fityk, Грет та Scikit-learn, комплексні статистичні пакети SAS, SPSS Statistics (Статистичний пакет соціальних наук), Стата, Statistica, SuperCROSS та NLOGIT, спеціалізовані комп'ютерні програми для аналізу статистики та економетрії Gretl, ADaMSoft та ADMB, програмне забезпечення економетрики та статистики ШАЗАМ, Simul, обчислювальне середовище Speakeasy, економетричні пакети Microfit, LIMDEP та EViews.

Регресійний аналіз часових серій здійснюють RATS, Fityk, Грет, економетричне моделювання – програмні продукти GenStat, LIMDEP, Mathematica, економетричний аналіз – на базі пакетів Analytica, BMDP та Прикладні дані. Можливості використання статистичних моделей та тестів (регресія, графік, приклад набору даних, узагальнена лінійна модель (GLM), аналіз часових рядів, авторегресійно-рухомий середня модель (ARMA), векторна авторегресія (VAR), непараметрична статистика, ANOVA, Емпірична вірогідність) та моделей машинного навчання (класифікація, кластеризація, регресія та ін.) є в розширеннях SciPy Statsmodels та Scikit-learn. Для одномірного та багатоваріантного аналізу часових рядів доцільним є застосування JMulTi і Chronux.

За даними компанії Gartner (США) очікується, що в найближчі роки попит на статистиків та аналітиків даних (data analyst) збільшиться на 4,4 млн. робочих місць по всьому світу.

Вибір програмного продукту для обробки даних залежить від характеру поставлених завдань, обсягу оброблюваного матеріалу, кваліфікації користувачів, якості комп'ютерної техніки. Застосування сучасних інформаційних технологій та інтегрованих в них

статистичних методів забезпечуватиме прийняття рішень на користь найвигідніших для функціонування економічних систем з позицій безпеки, безперервності, якості, доступності.

На макрорівні, реформа статистики є однією з 62 пріоритетних реформ та програм розвитку держави, визначених Стратегією сталого розвитку „Україна – 2020” [3]. В Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом визначено гармонізацію української статистичної системи з європейською, що передбачає створення професійно незалежної статистичної системи, яка вироблятиме необхідну для громадян, бізнесу й державних органів інформацію [4]. З метою наближення до європейських норм і стандартів Державна служба статистики України разом з іншими державними органами забезпечує виконання планів імплементації актів законодавства Європейського Союзу у сфері статистики, затверджених розпорядженням Кабінету міністрів України №564-р від 04.06.2015 р. Для приведення у відповідність європейській практиці, коли саме національний статистичний офіс поширює офіційну статистику на міжнародному рівні, Держстат визначено основним суб'єктом для обміну статистичною інформацією зі статистичними органами Європейського Союзу, міжнародними організаціями та статистичними службами зарубіжних країн [5].

Дотримуючися при виробництві статистичної інформації для забезпечення належного рівня її якості відповідно до потреб суспільства таких критеріїв якості, як відповідність/релевантність, точність/надійність, своєчасність та пунктуальність, доступність та зрозумілість/ясність, послідовність/узгодженість та зіставність/порівнянність [6], основними напрямками впровадження інформаційних технологій у галузі статистики у 2016 р. були удосконалення системи збирання форм державних статистичних спостережень в електронному вигляді, продовження робіт з переведення державних статистичних спостережень в Інтегровану систему статистичної інформації (ІССІ), продовження робіт зі створення, наповнення бази метаданих ІССІ, проведення тестових випробувань за окремими видами державних статистичних спостережень, розширення системи електронного документообігу Державної служби статистики України. Так, у 2016 році ІССІ було розгорнуто в Головному управлінні статистики у Луганській області, здійснено заходи з навчання та підвищення кваліфікації 70 працівників органів державної статистики щодо роботи в ІССІ, виконувалось технічне та методологічне супроводження ІССІ, а саме виправлення помилок роботи системи, надання технічних консультацій користувачам державного та регіонального рівнів, забезпечення працездатності серверів державного та регіонального рівнів, створення резервних копій баз даних; установлення клієнтських додатків; моніторинг роботи ІССІ в цілому тощо [7].

У рамках реалізації основних напрямів Стратегії розвитку державної статистики на період до 2017 року [8] у 2016 р. Державною службою статистики України було здійснено заходи щодо закупівлі ліцензій програмного продукту „Megapolis.Документообіг”, що забезпечить підключення всіх територіальних органів – Головне управління регіональної статистики та 25 головних управлінь статистики в областях і м. Києві (без урахування територіальних органів, розташованих на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя), у складі яких функціонують 275 відокремлених підрозділів районного (міського) рівня, через які Держстат здійснює свої повноваження, до системи електронного документообігу органів державної статистики та сприятиме ефективному вирішенню поставлених задач у розрізі контролю та виконання завдань територіальними органами, а також дозволить здійснювати обмін вхідною і вихідною документацією між Держстатом і територіальними органами та працювати в системі електронної взаємодії органів виконавчої влади [7].

З метою зменшення звітного навантаження на респондентів в 2016 р. Держстат продовжував роботу з оптимізації інформаційних потоків і уникнення дублювання даних у формах державних статистичних спостережень і адміністративної звітності. У 2016 р. порівняно з попереднім роком звітне навантаження на респондентів зменшилося на 19,4% (у 2015 році – на 13,4%) за рахунок удосконалення звітно-статистичної документації, запровадження вибіркового методу обстеження, зменшення кількості форм державних

статистичних спостережень, збільшення обсягу адміністративних даних, що використовуються у статистичних цілях.

Кількість респондентів, які прозвітували у 2016 р. до органів державної статистики в електронному вигляді, порівняно із 2015 р. збільшилась на 39 тис. одиниць та становила близько 244 тис. суб'єктів. Упродовж 2016 р. розширився до десяти перелік акредитованих центрів сертифікації ключів, підключених до системи електронної звітності органів державної статистики, що дозволило респондентам використовувати електронні цифрові підписи для подання звітності в електронному вигляді. Відображення напрямів розроблення та впровадження новітніх інформаційних технологій збирання, опрацювання й передачі статистичної інформації Державною службою статистики в 2016 р. містить [9].

Список використаних джерел

1. Сайт механіко-математичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://probability.univ.kiev.ua/>
2. Ющенко Н. Л. Статистика : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н. Л. Ющенко, Т. Л. Ющенко. – Чернігів : Десна Поліграф, 2015. – 344 с.
3. Стратегія сталого розвитку „Україна – 2020” : Указ Президента України №5/2015 від 12.01.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
5. Звіт про результати діяльності Державної служби статистики України за 2015 рік [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Держстату. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Політика з якості в органах державної статистики : Наказ Державної служби статистики України №228 від 30.11.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Звіт про результати діяльності Державної служби статистики України за 2016 рік [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Держстату. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Стратегія розвитку державної статистики на період до 2017 року : Розпорядження Кабінету міністрів України №145-р від 20.03.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/145-2013-%D1%80/page>
9. Звіт про виконання плану державних статистичних спостережень на 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Секція 3	МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСІВ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС ТА ДІЄВОСТІ СЕКТОРАЛЬНИХ РЕФОРМ
Panel 3	MONITORING OF THE EFFICIENCY OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EU AND EFFECTIVENESS OF SECTORAL REFORMS CONDUCTED IN THE COUNTRY
Секция 3	МОНІТОРИНГ ЭФЕКТИВНОСТИ ПРОЦЕССОВ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ В ЕС И ДЕЙСТВЕННОСТИ СЕКТОРАЛЬНЫХ РЕФОРМ, ПРОВОДИМЫХ В СТРАНЕ

УДК 338.439.5:664.1

О.П. Красняк, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та аграрного бізнесу
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця, Україна
e-mail: krasnyaklena@gmail.com

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЦУКРУ УКРАЇНИ

Ключові слова: ринок цукру, бурякоцукровий підкомплекс, Світова організація торгівлі, державне регулювання.

Бурякоцукровий підкомплекс України перебуває в кризовому стані, вихід з якого потребує негайних дієвих заходів як на державному рівні, так і на рівні регіонів, з урахуванням їх особливостей. Криза, у свою чергу, проявляється такими негативними моментами, як скорочення посівних площ цукрових буряків, що зумовило катастрофічний спад виробництва цукрових буряків і цукру, неритмічна робота заводів по переробці цукросировини, робота на морально та фізично застарілому обладнанні, організація приймання і зберігання цукрових буряків на бурякопунктах окремих заводів проводиться неорганізовано, цукросировина закладається без урахування її якості, сорту, забрудненості, і, як результат, – високі втрати цукросировини і цукру при зберіганні і транспортуванні її на завод.

З метою подолання кризових явищ у бурякоцукровому виробництві України, відновлення його економічної стабілізації та забезпечення подальшого ефективного розвитку необхідно в першу чергу збільшити урожайність цукрових буряків та їх цукристість, що суттєво впливає на собівартість виробленого цукру.

Основні положення системи цін в бурякоцукровому підкомплексі АПК України визначені Законом України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру» [1]. Законом передбачено щорічне визначення Кабінетом Міністрів України мінімальної ціни на цукрові буряки з врахуванням базисної цукристості із застосуванням щомісячних індексів інфляції, для цього був розроблений і затверджений Кабінетом Міністрів України «Порядок визначення мінімальних цін на цукрові буряки і цукор» [2].

В країнах Європейського Союзу працює система державного регулювання ринку цукру, що включає високі митні збори на його імпорт, гарантує товаровиробникам постійні закупівлі цукру за стабільними цінами. Всі держави світу, що займаються виробництвом цукру, нині здійснюють управління внутрішнім ринком через квоти та гарантування цін як на цукор, так і сировину таблиця 1.

В Україну, в рамках Угоди про вільну торгівлю, в основному, ввозився і реалізовувався цукор білий з Республіки Білорусь, який вироблено із цукру-сирцю з тростини і собівартість якого нижче бурякового.

Державне регулювання виробництва цукру в країнах світу, що виробляють цукор

Країна	Форма участі держави в управлінні	Митний захист внутрішнього ринку	Ціна на внутрішньому ринку
Країни ЄС	квота, нижній рівень гарантованої ціни	змінне мито, повний захист	вільна
США	вільне виробництво, мін. ціна на цукор і сировину	повний захист, квота	вільна
Швеція	квота, гарантована ціна	змінне мито, повний захист	вільна
Фінляндія	квота, гарантована ціна, субсидія	змінне мито, повний захист	вільна
Бразилія	квота на виробництво фактично вільна, мінімальна ціна на тростину, погоджена ціна цукру	надбавка 20% від ціни	вільна
Мексика	вільне виробництво, мінімальна ціна на сировину і цукор	невисоке мито	погоджена з державою
Індія	вільне виробництво, мінімальна ціна на сирець	ліцензія (не видається)	вільна, низька за талонами
Україна	квота, гарантована ціна	завозитися 260 тис. т. цукру-сирцю з тростини	вільна

Джерело: адаптовано автором

Починаючи з 1994 року у зв'язку з гіперінфляцією, нестабільністю грошового еквівалента, пасивністю державних інституцій та відсутністю обґрунтованої державної економічної політики, розпочалося масове запровадження давальницької схеми переробки цукрової сировини [3]. Зазначимо, що майже 50% цукрових буряків перероблялося за давальницькою схемою. Нагальною стала проблема перебудови економічного механізму, в якому пріоритетним був би вплив держави на весь бурякоцукровий підкомплекс. На ринку цукру знову загострилася проблема економічних взаємовідносин буряківників і цукроварів. Процеси інтеграції зупинилися тут на півдорозі. Заходи державного регулювання зводяться лише до обмеження імпорту цукру.

До цього часу ринок цукру залишається неврегульованим через суперечності в існуючому законодавстві: немає чітких правил регулювання і контролю; велика кількість посередників; відсутність порядку обліку операцій з реалізації цукру; відсутність ліцензування оптової торгівлі цукром. Це зумовлене здебільшого невиконанням вимог Закону України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру» в частині ліцензування оптової торгівлі цукром, поставок цукру на внутрішній ринок в обсягах квот, запровадження обліку руху цукру, створення інтервенційного державного фонду [3].

Найбільш організований ринок цукру в країнах Європейського Союзу. При високому рівні розвитку галузі ці країни експортують цукор лише в разі повного забезпечення ним потреб внутрішнього аграрно-продовольчого ринку.

На жаль, цукровий ринок України до цього часу функціонує без чітких правил регулювання і контролю. Залишаються невирішені питання щодо формування цивілізованого ринку цукру, не задіяні механізми державного регулювання ринку, оптовою торгівлею цукром продовжують займатися цукрові заводи, сільгосптоваровиробники, фізичні особи, постачальники матеріально-технічних ресурсів та інші суб'єкти підприємницької діяльності.

Вступ України до Світової організації торгівлі додатково загострює ряд проблем бурякоцукрового підкомплексу і вимагає додаткових заходів щодо захисту вітчизняного ринку цукру. На нашу думку, виконання цих вимог можливе лише при забезпеченні бурякоцукрової галузі пільговими цільовими кредитними коштами та відході від давальницької схеми переробки цукрових буряків. В умовах перенасиченого ринку цукру цукрові заводи, сільгоспвиробники реалізують цукор непропорційно, за різними схемами, а

в деяких випадках понад встановлену квоту його поставки на внутрішній ринок, у тому числі за цінами, нижчими собівартості його виробництва.

Питання державної підтримки безпосередньо пов'язано з необхідністю адаптації бурякоцукрового виробництва до вимог СОТ, державною безпекою та перспективами розвитку галузі, що сприятиме створенню продовольчої безпеки держави та збільшенню надходжень до бюджетів всіх рівнів, підвищенню ефективності роботи бурякоцукрового підкомплексу, частковому забезпеченню його обіговими коштами і значною мірою вирішить питання зайнятості і фінансового забезпечення населення, що проживає у сільській місцевості.

За умов сучасності підприємствами бурякоцукрової галузі головним питанням є підвищення якості цукру який потребує світовий ринок, що є головним завданням для цукрової галузі України. Оцінка якості цукру зроблена за показниками кольоровості і вологості, що є недостатнім. Контроль необхідно проводити з урахуванням всіх вимог ДСТУ 4623:2006 «Цукор білий. Технічні умови», а також сучасних додаткових вимог замовника [4].

Стабільно високу якість цукру можливо забезпечити при умові здійснення комплексу заходів а саме: вирішити питання підвищення якості цукросировини який потребує світовий ринок; здійснити на кожному підприємстві досконалий аналіз і виявити недоліки їх незадовільної роботи за призначенням, провести якісний поточний або капітальний ремонт обладнання, автоматизувати технологічні процеси основного виробництва.

На нашу думку, проблему можна вирішити шляхом об'єднання всіх учасників бурякоцукрового підкомплексу, створивши умови, які стимулювали б усіх партнерів до досягнення найвищих кінцевих показників. У результаті чого очікуємо:

- планомірне виведення бурякоцукрової галузі з кризового стану, переведення з екстенсивного на інтенсивний шлях розвитку, поступове нарощування виробництва цукросировини і цукру до самозабезпечення країни та відновлення експортного потенціалу;
- повне забезпечення внутрішніх потреб держави цукром, виробленим із якісної власної цукросировини;
- поступове відновлення експортного потенціалу галузі та задоволення споживчого попиту населення;
- повне забезпечення галузі насінням, підвищення урожайності цукрових буряків, підвищення виходу цукру, зниження собівартості продукції та підвищення рентабельності виробництва цукрових буряків, підвищення коефіцієнта заводу;
- зниження собівартості продукції та збільшення рівня прибутковості у бурякоцукровому комплексі;
- створення сприятливого конкурентного середовища, зростання обсягів кредитування, інвестицій та інновацій;
- досягнення повної незалежності держави від імпорту цукру і цукромістких продуктів, вихід на світовий ринок цукру.

В умовах входження України у Світову організацію торгівлі постає питання оцінки рівня розвитку бурякоцукрового підкомплексу України з розвинутим рівнем Європейських держав цукровиробничого напрямку. Тому, на сьогоднішній день необхідно визначити принципово нові завдання вдосконалення розвитку бурякоцукрового підкомплексу країни, при адаптації вітчизняного ринку цукру до умов Світової організації торгівлі, що потребує відповідної трансформації системи регулювання ринку з урахуванням дієвих заходів та інструментів, узгоджених з вимогами СОТ та нарощування державної підтримки в рамках прийнятих у цій організації процедур.

Список використаних джерел

1. Законом України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 32, ст.268. – 1999. – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/758-14>.

2. Порядок визначення мінімальних цін на цукрові буряки і цукор [Електронний ресурс] // Постановою Кабінету Міністрів України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу : http://www.uazakon.com/documents/date_2b/pg_itcuse.htm.
3. Красняк О.П. Формування ринку цукру. Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Вип.. 53. – Харків: ХНТУСГ, 2007 р. – 341 с.
4. ДСТУ 4623-2006. Цукор білий. технічні умови [Електронний ресурс] // Держспоживстандарту України № 177 від 29 червня 2006 року.. – 2006. – Режим доступу до ресурсу : https://dnaop.com/html/33839/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_4623-2006.

УДК 620.91:504.06

К.В. Гнедіна, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна
e-mail: gkv2015oa@gmail.com

РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

***Ключові слова:** альтернативна енергетика, відновлювані джерела енергії, екологічна безпека.*

Функціонування енергетичного сектору країни позначається на рівні екологічної безпеки, яка є невід’ємною та вагомою складовою системи національної безпеки України. В умовах зростання енергоспоживання та енергомісткості національної економіки посилюється вплив енергетичного сектору на навколишнє природне середовище. Скорочення обсягу викидів парникових газів є глобальним викликом сучасності, реагування на який є надзвичайно важливим задля забезпечення сталого розвитку, зокрема – екологічної сталості та соціального добробуту. В умовах необхідності недопущення зростання викидів парникових газів, сприяння скороченню обсягів викидів шкідливих речовин, запобігання забрудненню довкілля та з метою зростання екологічної безпеки особливої актуальності для країни набуває розвиток альтернативної енергетики як екологічно безпечної сфери енергетики.

Дослідженню проблем та перспектив розвитку альтернативної енергетики в Україні присвячені наукові праці таких вітчизняних вчених, як: А.О. Касич, Г.Г. Півняк, Ф.П. Шкрабець, С.О. Кудря, О.О. Прутська, Г.Є. Калейніков, О.П. Скорук, О.А. Лукянихіна, І.А. Вакуленко, В.Г. Петрук, О.В. Мороз, В.В. Круглов та багатьох інших. Екологічні аспекти альтернативної енергетики розглянуті у працях таких дослідників, як В.А. Маляренко, Л.В. Лисак, Л.П. Скібінський, В.Г. Петрук, В.В. Кухарчук, І.А. Вінклер, Я.Ю. Тевтуль. У той же час більшої уваги та подальшого дослідження потребує питання оцінювання впливу процесу заміщення традиційних джерел енергії альтернативними на стан навколишнього природного середовища.

Розвиток альтернативної енергетики в Україні характеризується: зростанням встановленої потужності виробників електроенергії з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), майже половина якої представлена потужностями сонячних електростанцій (СЕС); збільшенням кількості об’єктів, що виробляють електричну енергію з ВДЕ та суб’єктів господарювання, що функціонують за «зеленим» тарифом (88% загальної кількості об’єктів – СЕС та малі ГЕС); нарощенням обсягів виробництва електроенергії з ВДЕ. Станом на 2016 р. близько половини електроенергії, виробленої з альтернативних джерел забезпечували вітрові електростанції (ВЕС). У той же час швидкими темпами зростає обсяг енергії, виробленої СЕС. Частка відновлюваної енергії у загальному обсязі виробництва та споживання енергії залишається незначною, проте відбувається її поступове зростання.

Отже, в країні наявні певні позитивні зрушення у процесі освоєння відновлюваних джерел енергії. У той же час частка ВДЕ у виробництві енергії залишається незначною порівняно із часткою ВДЕ у інших країнах світу. Так, за даними незалежної інформаційно-

консалтингової компанії «Enerdata» частка ВДЕ у виробництві електричної енергії в Україні у 2016 р. становила 6,5% (включаючи гідроенергію) [1], частка вітрової та сонячної енергії – 0,82% [2]. Країною з найвищою часткою ВДЕ у виробництві електроенергії є Норвегія (97,9%) [1], найбільша частка вітрової та сонячної енергії (23,5%) – у Новій Зеландії та Іспанії [2].

У 2016 р. з відновлюваних джерел було вироблено електричної енергії 1764760 тис. кВт*год [3], що у 2,3 рази (або на 994422 тис. кВт*год) більше за обсяг виробництва у 2012 році та майже на 1% (або на 14140 тис. кВт*год) більше за обсяг виробництва у 2015 році. При цьому обсяг виробництва електричної енергії з ВДЕ у 2016 році не досяг рівня 2014 року, склавши 88% даного обсягу. У 2016 році відбулося нарощування обсягів виробництва енергії СЕС, МГЕС та електроенергії з біомаси, в той час як обсяг виробництва електроенергії ВЕС скоротився порівняно з попереднім роком (рис.).

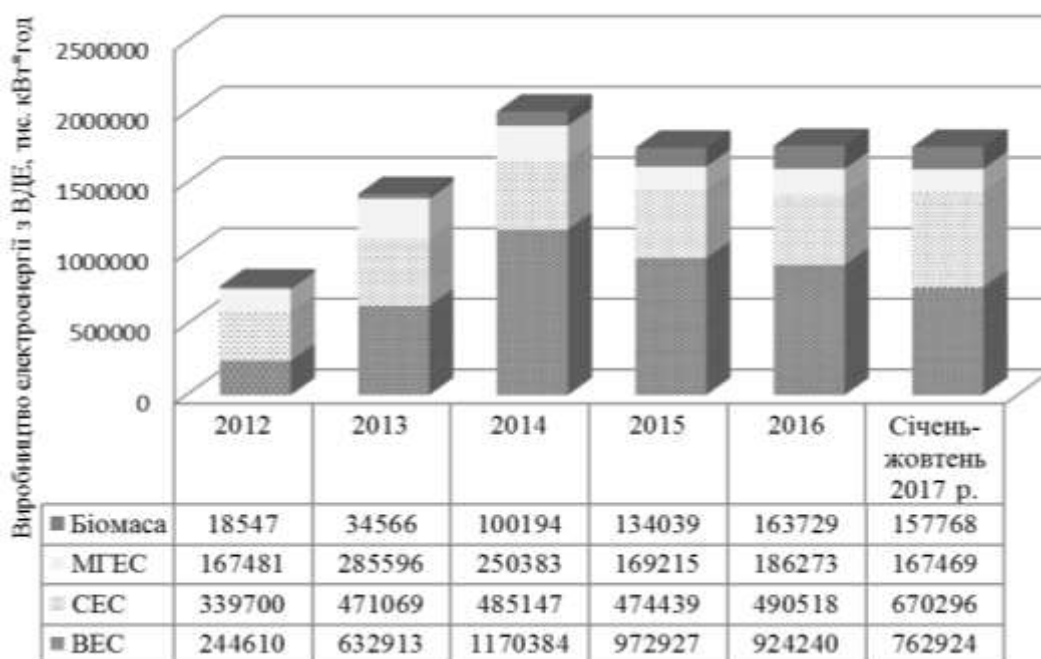

Рис. 1. Динаміка обсягу виробництва електроенергії з ВДЕ в Україні*

*Джерело: складено на основі даних Української асоціації відновлюваної енергетики [3]

Станом на 01.11.2017 р. частка електричної енергії, виробленої з ВДЕ у загальному обсязі виробництва електроенергії склала 1,52 % [3]. Протягом січня-жовтня 2017 р. було вироблено 1758457 тис. кВт*год електроенергії (рис. 1), з яких 43,4 % – вироблено ВЕС, 38,1% – СЕС. Слід зазначити, що за вказаний період 2017 р. обсяг електричної енергії, виробленої СЕС перевищив на 37% обсяг енергії, виробленої СЕС у 2016 р. Ціна виробництва електроенергії з енергії сонця знижується, що сприяє зростанню потужностей сонячної енергетики.

Функціонування об'єктів, що виробляють енергію з традиційних джерел супроводжується викидами шкідливих речовин у атмосферне повітря, що погіршує екологічну ситуацію в країні та у світі в цілому. Аналіз даних Державної служби статистики України щодо обсягів викидів забруднюючих речовин у атмосферу по Україні за видами економічної діяльності у 2016 році [4] свідчить, що 46% усіх викидів було утворено у процесі постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря.

Отже, на тлі загострення екологічних проблем та браку енергетичних ресурсів розвиток альтернативної енергетики виступає запорукою зростання енергонезалежності та екологічної безпеки країн світу та України зокрема. Розвиток відновлюваної енергетики в Україні та заміщення традиційних джерел енергії, використання яких негативно позначається на стані

навколишнього природного середовища, є важливими чинниками зниження екологічного навантаження. Енергетичними пріоритетами України мають стати нарощування потужностей об'єктів відновлюваної енергетики та підвищення частки енергії, що виробляється з альтернативних джерел у загальному обсязі виробництва.

Список використаних джерел

1. Share of renewables in electricity production. Global Energy Statistical, Yearbook 2017. Enerdata [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://yearbook.enerdata.net/renewables/renewable-in-electricity-production-share.html>
2. Share of wind and solar in electricity production. Global Energy Statistical, Yearbook 2017. Enerdata [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://yearbook.enerdata.net/renewables/wind-solar-share-electricity-production.html>
3. Виробництво електричної енергії з відновлюваних джерел енергії, станом на листопад 2017, Українська асоціація відновлюваної енергетики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.slideshare.net/UkrAssociationofRES/c-2017-81926727>
4. Статистичний бюлетень «Викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у 2016 році (остаточні дані). Державна служба статистики України – К., 2017 – 34 с.

УДК 336.711.642

І.Ю. Стукан, здобувач кафедри менеджменту банківської діяльності

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

e-mail: iry_n_asp@ukr.net

ОЦІНКА РИЗИКУ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ключові слова: ліквідність, ризик, банк, НБУ.

У нормативному документі НБУ надано визначення ризику ліквідності банку як «існуючого або потенційного ризику для надходжень і капіталу, який виникає через нездатність банку виконати свої зобов'язання у відповідні терміни, не зазнавши при цьому додаткових витрат» [1], тобто ризик ліквідності банку визначається як ризик втрати банком можливості швидко, в достатньому обсязі і з мінімальними витратами перетворювати свої активи в засоби платежу або залучати додаткові ресурси для оплати зобов'язань.

Незважаючи на різні підходи до розуміння сутності поняття ризику ліквідності, фактори є однаковими як для ризику недостатньої, так і незбалансованої ліквідності, їхня природа також є однаковою (табл. 1).

Таблиця 1

Фактори ризику ліквідності банку

Зовнішні фактори	Внутрішні фактори
<ul style="list-style-type: none"> - політична ситуація в державі, що визначає довіру ділових кіл до уряду та суспільства, банківської системи; - економічна стабільність у державі, що дозволяє розвиватися відноsinам ринкового типу; - розвиток ринку цінних паперів і ринку міжбанківського кредитування; - стан грошово-кредитних індикаторів (рівень інфляції, відсоткових ставок, валютного курсу, динаміки цін на фондовому ринку тощо); - ефективність наглядової політики центрального банку 	<ul style="list-style-type: none"> - ступінь стабільності ресурсної бази – у цілому та за окремими статтями; - якість активів і пасивів; - імовірнісна природа зміни фінансових потоків у майбутньому, наявність неминучих дисбалансів; - ступінь незбалансованості активів і пасивів за строками, сумами та в розрізі окремих валют; - рівень концентрації джерел фінансування; - рівень банківського менеджменту; - імідж банку

Зовнішні фактори обумовлюють неможливість чи послаблення можливості банку за даних умов позбавитися ризику ліквідності.

Ці фактори визначають загальний економічний клімат у державі, що впливає на економічну активність суб'єктів господарювання, у тому числі банків, стан ресурсної бази банків, сфери вкладення коштів, ризикованість і дохідність операцій банків.

Зважаючи на розгляд сучасного банку як складної динамічної системи, сучасні підходи до управління ризиком ліквідності мають базуватися на широкому використанні математичних методів, які дозволяють отримати узагальнюючу (інтегральну) оцінку ризику ліквідності. Перспективним напрямом щодо комплексної оцінки ризику ліквідності та платоспроможності банків є використання методів непараметричної статистики. Методологічною базою запропонованого методу виступає нормативна модель системного аналізу фінансової звітності. В основі цього методу лежить поняття динамічного індикатора, що представляє собою сукупність показників, упорядкованих за темпами зростання. Ранжований ряд показників дає можливість показати динаміку показників у їхньому взаємному співвідношенні і взаємовпливові, тобто дозволяє оцінити рівень ліквідності банку, котрий неможливо точно оцінити за допомогою жодного окремого показника.

Для побудови динамічного індикатора ліквідності використовується ординальна (порядкова) шкала, яка дозволяє встановити, що показник має властивість більшою чи меншою мірою впливати на ліквідність порівняно з іншими показниками (табл. 2).

Таблиця 2

Темпи зростання показників, які використовуються для побудови динамічного індикатора ліквідності $U_2(t)$ по банківській системі, рази

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Активи (А)	1,57	1,03	1,09	1,11	1,11	1,11	1,08	1,06	1,01	0,98
Високоліквідні активи (Ва)	1,25	1,21	1,25	1,13	1,13	0,99	0,96	0,93	0,93	0,91
Державні цінні папери (ДЦП)	3,96	1,13	2,67	0,96	0,96	1,44	1,22	1,15	1,16	1,22
Проблемні кредити (Пк)	2,83	3,88	1,21	0,93	0,93	0,97	1,94	1,71	1,65	1,18
Неробочі активи (Ан)	1,59	2,39	1,13	1,10	1,10	0,59	1,68	1,71	1,19	1,11
Балансовий капітал (К)	1,71	0,97	1,20	1,13	1,13	1,14	0,77	0,81	1,60	1,50
Поточні зобов'язання (ПЗ)	1,09	1,14	1,13	1,10	1,10	1,15	1,20	1,25	1,40	1,33
Вклади населення (Вн)	1,30	0,98	1,29	1,13	1,13	1,19	0,96	0,98	1,30	1,56

Динамічний індикатор ліквідності є мірою близькості фактичного і нормативного упорядкування показників ліквідності і платоспроможності банку і кількісно характеризує ризик ліквідності. Динамічний індикатор набуває значення в межах від «-»1 до 1. Якщо в певний момент часу динамічний індикатор ліквідності набуває значення 1, то це свідчить про те, що усі нормативно встановлені співвідношення показників фактично виконуються. І, навпаки, якщо дорівнює «-»1, то це означає, що фактичний порядок показників повністю протилежний нормативному. Від'ємні значення динамічного індикатора ліквідності в окремі звітні періоди пояснюються обмеженістю фінансових ресурсів для підтримання на необхідному рівні динаміки показників [2].

Найнижче від'ємне значення показника було зафіксовано в 2014 р. – «-» 0,654, тобто в момент кризи ризик ліквідності був високий, однак залишався певний запас до критичного значення «-»1. До того ж значно більше значення показника для 2014 р. свідчить про значно глибшу кризу ліквідності в даному періоді порівняно з 2009 роком.

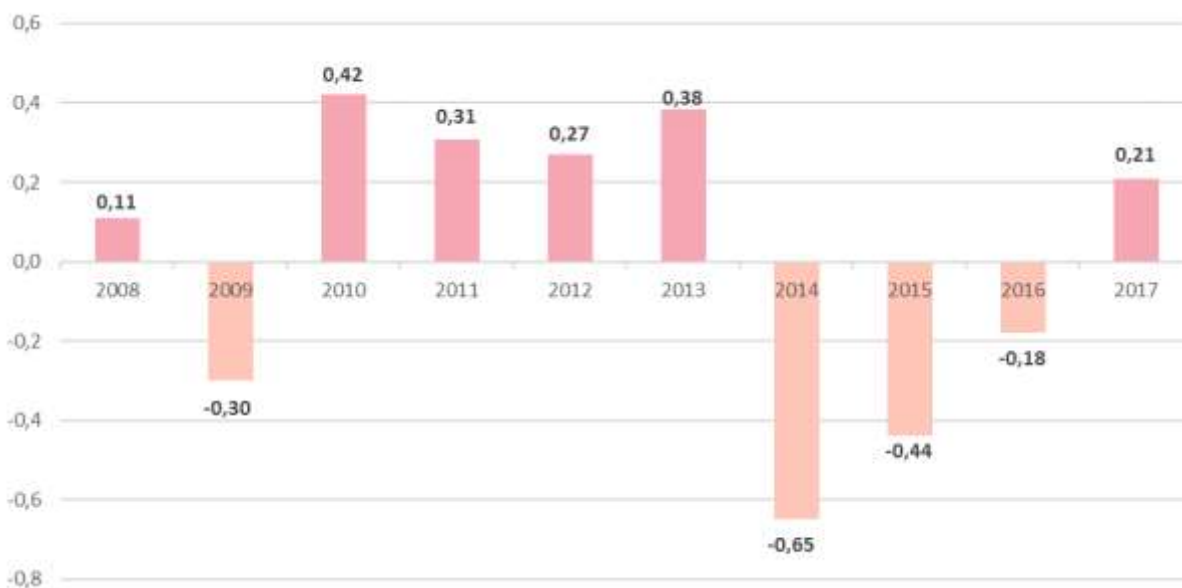

Рис. Інтегральна оцінка ризику ліквідності банківської системи України

Як показано на рис., на даному етапі циклічного розвитку банківська система знаходиться на стадії піднесення. Більшість взятих до уваги співвідношень нормативних значень по всім показникам (0,212) виконуються на рівні 2012 року. Для зменшення ризику ліквідності на стадії спаду, НБУ має розробляти прогностичні значення ризику ліквідності та провадити відповідні заходи щодо його мінімізації.

Список використаних джерел

1. Методичні вказівки «Система оцінки ризиків», затверджені Постановою НБУ № 104 від 15 березня 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>
2. Карчева Г. Т., Запорожець С. В., Чібісова В. Ю Сучасні підходи до управління ризиком ліквідності банків / Глобальні та національні проблеми економіки. – №7. – 2016. – С. 686-691.

Секція 4	АНАЛІТИЧНЕ, ЕКСПЕРТНЕ, ПРАВОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
Panel 4	ANALYTIC, EXPERT, LEGAL AND INFORMATIONAL SUPPORT OF LOCAL AND REGIONAL AUTHORITIES IN THE PROCESS OF DECENTRALIZATION
Секція 4	АНАЛИТИЧЕСКОЕ, ЭКСПЕРТНОЕ, ПРАВОВОЕ И ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ МЕСТНОГО И РЕГИОНАЛЬНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ

УДК 352:005

В.Ю. Медвідь, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки
Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна
e-mail: viktoriya.medved.snau@gmail.com

МОНІТОРИНГ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

***Ключові слова:** реформа децентралізації, об'єднані територіальні громади, фінансова спроможність, бюджет, площа, кількість, чисельність населення.*

Процес територіальної організації влади (децентралізації), що розпочався в Україні у 2014 році, призвів до формування в регіонах об'єднаних територіальних громад (далі ОТГ). Фінансово спроможні громади повинні стати базовим елементом ефективної системи влади в Україні. У більш широкому контексті громада повинна ефективно відповідати зовнішнім викликам, таким як глобалізація економіки, підвищення мобільності трудових ресурсів та пов'язаний з цим ріст безробіття, посилення міжнародної конкуренції за інвестиції та розвиткові ресурси. Так, відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», Методики формування спроможних територіальних громад станом на 08.09.2017 р. в Україні створено 648 об'єднаних територіальних громад, з них 201 очікують перших виборів, 34 очікують рішення ЦВК про призначення перших виборів [1]. Добровільне об'єднання громад в Україні відбувається на основі принципів: повсюдності влади, цілісності, економічної ефективності та відповідності.

За 2015-2017 рр. 3040 сільських, селищних, міських рад об'єдналися у об'єднані територіальні громади (27,1% від загальної кількості рад базового рівня станом на 01.01.2015р.). Чисельність населення, що увійшло у склад об'єднаних територіальних громад за 2015-2017 рр. складає 5,8 млн. осіб (13,6% від загальної чисельності населення України). Середня кількість населених пунктів, що увійшло до складу ОТГ в 2015 р. дорівнювало – 5,0, в 2016 р. – 4,8, в 2017 р. – 4,7. Середня чисельність населення однієї ОТГ у 2015 році склала – 8805 осіб, в 2016 році – 8470 осіб, в 2017 році – 8906 осіб. Проте, необхідно зазначити, що зберігається значна нерівномірність між регіонами у проведенні процесу об'єднання територіальних громад, що обумовлено, передусім, різним ставленням місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в регіонах до запровадження реформи децентралізації.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ запропонувало основні параметри ефективності та спроможності об'єднаних громад в Україні. Одним з важливих параметрів є площа об'єднаної громади, оскільки масштабніша територія дозволяє

реалізувати більшу кількість інфраструктурних проектів. Від цього залежить перспектива громади щодо залучення інвестицій і загалом – її конкурентоздатність.

Так, за параметром «Площа ОТГ» перше місце (станом на 08.09.2017 р.) на посідає Житомирська область (54,1% займають об'єднані територіальні громади від загальної площі області). Загалом лідерами, щодо охоплення територією сформованих ОТГ є: Хмельницька (49,5%), Дніпропетровська (45,6%), Чернігівська (47,5%), Волинська (44,3%) області. Найменше охоплення мають ОТГ Київської (3,3%), Закарпатської (4,8%) та Кіровоградської (8,7%) областей. Питома вага територіальних громад, що увійшла до складу ОТГ в Україні дорівнює 27,1%. Наразі, Житомирська область об'єднала більше половини територіальних громад області (52%).

За параметром рейтингу «Кількість ОТГ» (станом на 08.09.2017 р.) перше місце займає Дніпропетровська область. На території області сформовано 54 об'єднані територіальні громади. Також, у трійку лідерів увійшли Житомирська (45 ОТГ), Тернопільська області (40 ОТГ) та Волинська області (39 ОТГ). Аутсайдерами щодо активності прийняття участі у реформуванні територіальної організації влади стали Закарпатська та Київська області – сформовано 6 та 9 об'єднаних територіальних громад відповідно. Найбільш активними учасниками децентралізації щодо створення ОТГ у 2015 році були: Тернопільська область (26 ОТГ), Хмельницька (22 ОТГ), Дніпропетровська області (15 ОТГ). Сумарна частка перших трьох регіонів становить 9,7%. Водночас окремі регіони суттєво відстають у процесі формування ОТГ, так не створено жодної об'єднаної територіальної громади в 2015 році у Харківській області, сформовано по одній – у Київській, Миколаївській, Сумській, Херсонській областях.

Щодо фінансової сторони діяльності органів місцевого самоврядування на рівні ОТГ. Починаючи із 01.01.2016 року, 159 бюджетів ОТГ функціонують за новими «правилами». Необхідно зазначити, що у 2016 р. доходи ОТГ без врахування офіційних трансфертів на душу населення були більшими на 254 грн., порівняно з територіальними громадами, які не об'єдналися. Основними факторами підвищення загального рівня фінансової спроможності бюджетів ОТГ є: податок на доходи фізичних осіб та офіційні трансферти з державного бюджету, значення на душу населення яких склало у 2016 р. 2 502 грн. та 1 662 грн. на користь бюджетів ОТГ.

Щодо загальної структури доходів бюджетів ОТГ, то виглядає вона наступним чином: головним джерелом надходжень стали офіційні трансферти з державного бюджету – 49,3%, податкові надходження – 46,3%, неподаткові надходження – 4,0%, доходи від операцій з капіталом – 0,3% та цільові фонди – 0,1% (рис.).

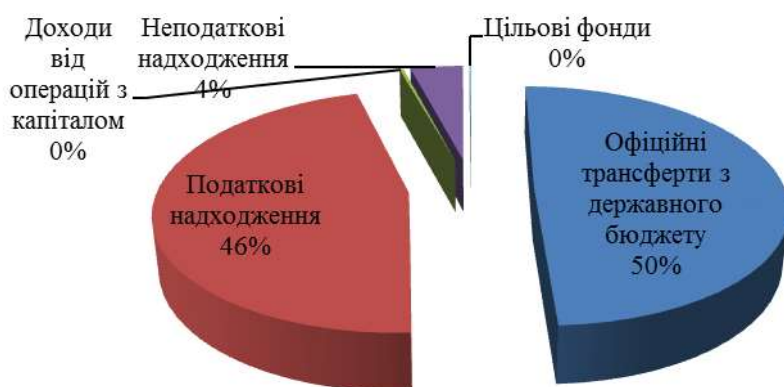

Рис. Структура доходів бюджетів об'єднаних територіальних громад України у 2016 р., %

*складено за джерелом [2]

В структурі податкових надходжень бюджетів ОТГ традиційно перше місце належить податку на доходи фізичних осіб (53,5%), наступним за обсягом джерелом надходжень є місцеві податки та збори (32,0%), акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів (11,3%) та інші податки (3,2%).

Таким чином, аналіз свідчить про те, що найнижчі показники фінансової спроможності характерні для більшості невеликих громад. Необхідно зазначити, що формування спроможних ОТГ має відбуватися з урахуванням таких критеріїв: чисельність громади не повинна бути меншою, ніж 5-7 тис. осіб; мінімальний дохід на 1 особу – від 2,3 тис. грн. (в умовах 2016 р.); питома вага базової дотації – не більше 30% від суми власних доходів; витрати на утримання управлінського апарату – не більше 20% від обсягу фінансового ресурсу громади (без субвенцій); мінімальні капітальні видатки на одного мешканця (без субвенцій з державного бюджету) – від 700 грн. (в умовах 2016 р.).

Наявність закономірності між фінансовою спроможністю та чисельністю населення громади, можна пояснити тим, що у великих громадах більш вигідно розвивати малий та середній бізнес, оскільки там є достатній кваліфікований трудовий ресурс, ємний місцевий ринок збуту товарів та послуг та кращі перспективи для сталого розвитку громади. Великі громади мають більший податковий потенціал та більше можливостей для забезпечення належного утримання об'єктів інфраструктури, функціонування закладів та установ комунальної власності, а органи місцевого самоврядування можуть забезпечити надання якісних публічних та комунальних послуг.

Список використаних джерел

1. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування (станом на 08.09.2017) Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua/infographics/item/id/40>
2. Мельничук А. Децентралізація влади: реформа № 1 [аналітичні записки] / А. Мельничук, П. Остапенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.prostir.ua/wp-content/uploads/2016/12/Аналітичні-записки-Децентралізація-реформа-№1.pdf>
3. Децентралізація. Місцеві бюджети 159 об'єднаних територіальних громад. Фінансово-аналітичні матеріали [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://despro.org.ua/despro/Local%20Budgets%20of%20ACs.pdf>

УДК 336.143:351

І.А. Валуйський, аспірант кафедри фінансів

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

e-mail: vanya-val@yandex.ru

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Ключові слова: бюджетна політика, бюджетна резолюція, бюджетне законодавство, державний бюджет, податкова політика.

Останнім часом в Україні відбувається реформування, на нашу думку, основоположних сфер життя громадян, а саме: освіта, охорона здоров'я, пенсійне забезпечення тощо, джерелом фінансування яких є бюджет. Бюджет як невід'ємний «атрибут» бюджетної політики посідає особливе місце в державній політиці України. Саме через бюджет держава може впливати на розвиток чи пригнічення певної галузі національної економіки або сфери життя. В той же час, існують, закріплені в законодавстві України, певні обмеження щодо такої регуляторної діяльності держави. Тобто, як і в будь-якій правовій країні, в Україні бюджетна політика реалізовується через прийняття певних нормативно-правових актів.

Відповідно до Бюджетного кодексу України (стаття 4) бюджетне законодавство складається з [1]: Конституції України; Бюджетного кодексу України; закону про Державний бюджет України; інших законів, що регулюють бюджетні відносини; нормативно-правових

актів органів виконавчої влади; рішень про місцевий бюджет; рішень та нормативно-правових актів органів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, прийнятих відповідно до Бюджетного кодексу України.

Основним нормативно-правовим актом бюджетного законодавства є Конституція України. В ній зазначено: засади побудови бюджетної системи України; основні повноваження Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України і Рахункової палати щодо затвердження, звітування та контролю Державного бюджету; основні повноваження Автономної Республіки Крим і місцевих державних адміністрацій щодо розробки, затвердження і виконання відповідних місцевих бюджетів.

Бюджетний кодекс України, прийнятий з урахуванням норм і положень Конституції України, є основоположним нормативно-правовим актом у сфері бюджетних відносин. Його сферою застосування є [1]: відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання та контролю за дотриманням бюджетного законодавства; відповідальність за порушення бюджетного законодавства; правові засади утворення та погашення державного і місцевого боргу.

Похідними від Бюджетного кодексу України по суті є Основні напрями бюджетної політики (так звана «бюджетна резолюція»), які розробляються Кабінетом Міністрів України та схвалюються Постановою Верховної Ради України щорічно перед прийняттям Закону України «Про Державний бюджет» на відповідний рік. Однак, в 2017 році, Кабінетом Міністрів України вперше було розроблено проект Основних напрямів бюджетної політики на 2018-2020 роки. Зазначене є позитивним, адже свідчить про те, що завдання бюджетної політики плануються не на один бюджетний період, а, в даному випадку, на три.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2018-2020 роки» від 14.06.2017 р. № 411-р було схвалено бюджетну резолюцію, яка визначає [2]: основні завдання, напрями, принципи та механізм реалізації бюджетної політики на 2018-2020 роки; основні завдання боргової політики; пріоритетні завдання податкової політики; орієнтовні основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України; пріоритетні завдання фінансового забезпечення судової влади та її незалежності; реалізацію пріоритетних державних (цільових) програм та державних інвестиційних проектів; взаємовідносини державного бюджету з місцевими бюджетами; запровадження системи управління розширеним спектром фіскальних ризиків.

Важливим елементом нормативно-правового забезпечення реалізації бюджетної політики України є Закон України про Державний бюджет на відповідний рік. Так, у цьому законі визначено [3]: обсяг доходів, видатків, міжбюджетних трансфертів, кредитів (позик), державних гарантій, граничний обсяг державного боргу, соціальні стандарти, розмежовано податкові і неподаткові надходження між загальним та спеціальним фондами бюджету. Обов'язковою складовою зазначеного Закону є Прикінцеві положення та одинадцять додатків.

Невід'ємним нормативно-правовим актом бюджетного законодавства в частині реалізації бюджетної політики України є ухвалення Рішень місцевих рад про місцеві бюджети. Зазначені Рішення затверджують бюджети місцевих адміністративно-територіальних одиниць, визначають їх повноваження щодо виконання місцевих бюджетів протягом відповідного бюджетного періоду. Як відомо, що сукупність державного та місцевих бюджетів утворюють бюджетну систему України. Відповідно без вчасного прийняття відповідних нормативно-правових актів успішна реалізація бюджетної політики неможлива.

Також невід'ємною частиною нормативно-правового забезпечення бюджетної політики є Закон України «Про основи національної безпеки України», який визначає [4]: основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів та гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності.

На нашу думку, хоча це і не зазначено в чинному законодавстві, відокремлювати бюджетне та податкове законодавство не можна. Це зумовлено тим, що левову частку доходів бюджетів складають саме податкові надходження. Відповідно, податкова політика, яка проводиться державою має прямий вплив і на бюджетну політику. Так, сферою застосування Податкового кодексу є [5]: регулювання відносин, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема Кодекс визначає вичерпний перелік податків та зборів, які справляються на території України; порядок їх адміністрування; платників податків та зборів; компетенцію контролюючих органів тощо. Однак, як і в Бюджетному кодексі України, в Податковому кодексі України відсутнє визначення поняття «податкова політика». Враховуючи, що відповідно до Конституції України (стаття 95) «держава прагне до збалансованості бюджету» [6], тобто доходи і видатки повинні відповідати один одному. Саме тому розмежування податкового і бюджетного законодавства є недоцільним, навпаки, вони постійно повинні взаємодіяти: механізм справляння податків і зборів повинен відповідати бюджетній політиці держави.

Підсумовуючи, зміст нормативно-правового забезпечення реалізації бюджетної політики в Україні має наступні недосконалості:

– у законодавстві України загалом не представлено правового розуміння бюджетної політики, її складових, можливих інструментів реалізації. Усі компоненти бюджетної політики виокремлюються похідним чином – від елементів бюджетного процесу, бюджетного механізму;

– у Конституції України та Бюджетному Кодексі не представлено законодавче обумовлений порядок формування концептуальних засад бюджетної політики країни, що визначає їх нестабільність та кон'юнктурність;

– не існує нормативних підстав до обґрунтування використання тих чи інших інструментів реалізації бюджетної політики, не забезпечується нормативно необхідна гнучкість у реалізації бюджетної політики, що є особливо актуальним в умовах нестабільності економічного середовища та кризи;

– бюджетна безпека не виокремлюється як компонент національної безпеки, що визначає стабільність фінансового стану країни та довгострокові перспективи розвитку національної економіки.

Отже, проаналізувавши нормативно-правове забезпечення бюджетної політики України можна дійти висновку, що бюджетне законодавство є недосконалим. Також враховуючи мінливість економічного середовища та зовнішні і внутрішні загрози, з якими щодня стикається держава бюджетне законодавство потребує постійного доопрацювання з метою відповіді на можливі загрози та кризові явища.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс від 08.07.2010 р. № 2456-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Проект Основних напрямів бюджетної політики на 2018-2020 роки [Електронний ресурс]: схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.06.2017 р. № 411-р. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=250079263>.
3. Про державний бюджет України на 2017 рік [Електронний ресурс]: Закон України від 21.12.2016 р. № 1801-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.
4. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс]: Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
5. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс від 02.12.2010 р. № 2755-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Конституція України (із змінами) від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. Київ, 1996. № 30. Ст. 141.

МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Ключові слова: власні доходи, державний бюджет, децентралізація, місцеві бюджети, об'єднані територіальні громади, податки.

Сучасний розвиток України невід'ємно пов'язаний із процесом децентралізації, який набуває все більшого розголосу: розпорядники бюджетних коштів на власний розсуд керують надходженнями та витратами місцевого бюджету, визначають напрями використання бюджетних коштів. Відповідно до статті 140 змін до Конституції: «Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування шляхом самостійного регулювання суспільних справ місцевого значення та управління ними в межах Конституції і законів України» [1].

В процесі децентралізації, розпочатої Урядом з ухвалення Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади [2], на 2017 рік утворено 616 об'єднаних громад, що налічує майже 3 тисячі сільських, селищних та міських рад.

Вагомою складовою реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади є процеси, направлені на децентралізацію фінансових ресурсів. Дані кроки мають позитивний аспект, адже наявні результати свідчать про підвищення показників виконання місцевих бюджетів, зростання їх частки у зведеному бюджеті України.

Внаслідок процесу децентралізації істотно зросли обсяги державної фінансової підтримки для розвитку громад та модернізації місцевої інфраструктури. В цілому, дана сума складає приблизно 16 млрд. грн. (рис. 1) [3].

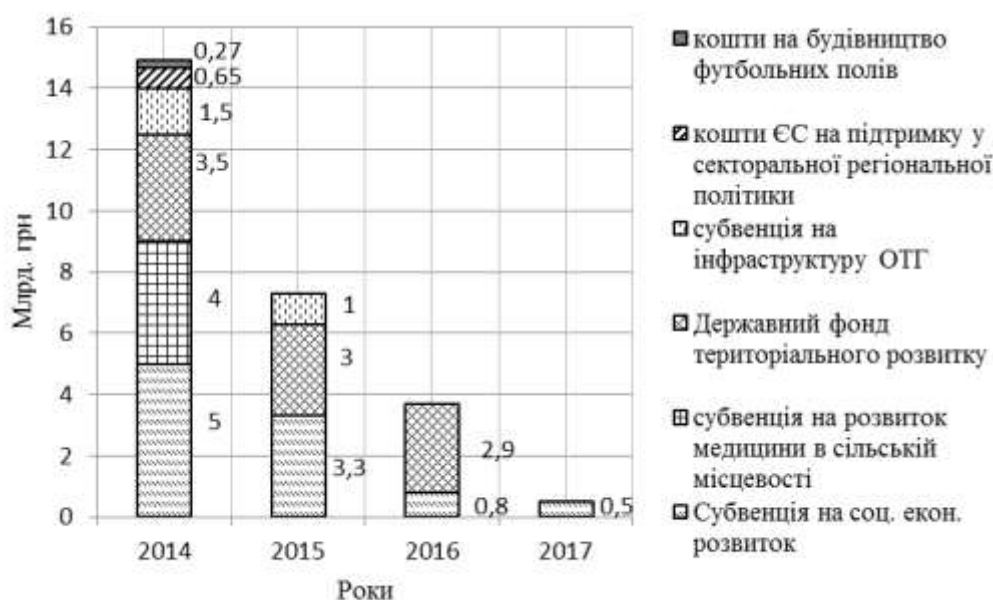

Рис. 1. Обсяги державної фінансової підтримки

У 2017 році, місцеві бюджети отримали 65 млн. грн. на розвиток секторальної регіональної політики, зокрема і на розвиткові проекти - будівництво футбольних полів зі штучним покриттям в регіонах України (24 млн. грн.). Якщо у 2014 році регіонам з

державного бюджету на соціально-економічний розвиток було виділено лише 0,5 млрд. грн., то у 2017 році дана сума зросла до 5 млрд. грн.

Крім того, великим досягненням для ОТГ є впровадження виключно нового виду субвенції на реалізацію заходів, направлених на розвиток системи охорони здоров'я у сільській місцевості, обсяг якої становить 4 млрд. грн. Як зазначає координатор з фінансової децентралізації Центрального офісу реформ Яніна Казюк: «В умовах реформування галузі медицини та децентралізації влади і фінансових повноважень ці кошти повинні допомогти органам місцевого самоврядування створити належні умови для медичного обслуговування населення в сільській місцевості та забезпечити розвиток інфраструктури закладів первинної медико-санітарної допомоги».

Отже, величина підтримки регіонів із загального бюджету у 2017 році порівняно з 2014 роком, збільшилася в 33 рази, що свідчить про підвищення конкурентоздатності територіальних громад та ефективності діяльності держави в цілому.

Результатом реформи є суттєве зростання обсягів місцевих бюджетів: з 68,6 млрд. грн. у 2014 році до очікуваних 170,7 млрд. грн. у 2017 році, що надало певні прерогативи для розбудови українських міст і сіл, сприяло підвищенню конкурентоспроможності громад, як наслідок вдосконалило надання послуг громадянам (рис. 2) [3].

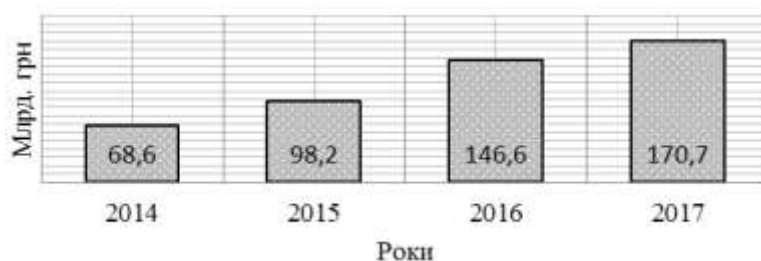

Рис. 2. Власні доходи місцевих бюджетів

Підвищення доходів бюджетів об'єднаних громад впродовж 2014-2017 років доводить ефективність реформи. Фінансова децентралізація надала цим громадам змогу вирішити проблеми, які існували багато років через нестачу коштів.

Варто зазначити, що об'єднані територіальні громади, на відміну від інших місцевих бюджетів, мають кращі темпи зростання власних доходів. Надходження коштів до ОТГ упродовж 2016-2017 років наведено на рис. 3 [3].

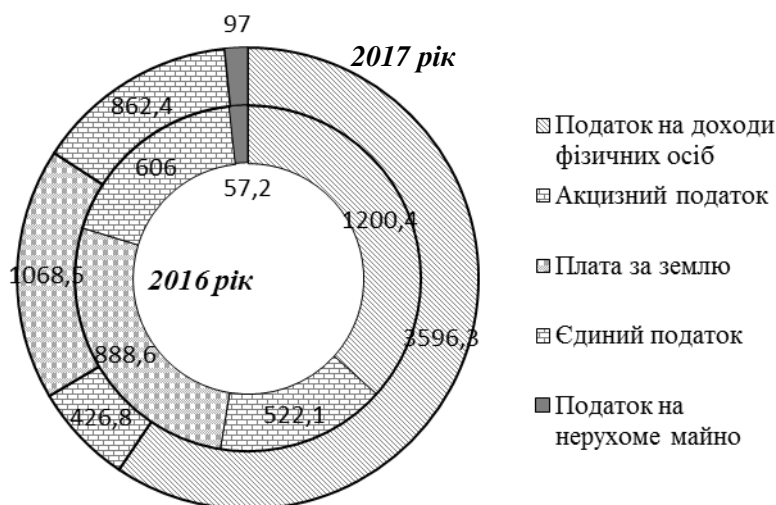

Рис. 3. Надходження власних доходів до об'єднаних територіальних громад

За січень-вересень 2017 року надходження до загального фонду місцевих бюджетів склали 6250,5 тис. грн., що на 182,7% більше аналогічного періоду попереднього року.

У доходах місцевих бюджетів найбільшу питому вагу займають поступлення від сплати податку на доходи фізичних осіб – 3596,3 тис. грн. або 57,5% від загальної суми доходів місцевих бюджетів, що у 2 рази більше ніж за січень-вересень минулого року.

Важливим джерелом доходів місцевих бюджетів є плата за землю, що відноситься до податку на майно, платниками якого є власники земельних ділянок, земельних часток (паїв); землекористувачі. За звітний період місцеві бюджети одержали 1068,5 тис. грн., що на 120,2 % більше від аналогічних надходжень за попередній період.

Надходження від акцизного податку упродовж січня-вересня 2017 року з роздрібних продаж склали 426,8 тис. грн., що на 81,7 % менше за попередній рік. Отже, дана ситуація відображає зниження поступлень від акцизного податку до місцевих бюджетів. Це пояснюється зниженням ставки податку на слабоалкогольні напої (до 8,5 % об'ємних одиниць) з 211,59 грн. до 126,96 грн. за 1 л 100-відсоткового спирту.

Вдосконалення податкового законодавства та покращення підприємницької діяльності сприяє значному росту надходжень по єдиному податку. Його сума склала 862,4 тис. грн., що на 142,3 % перевищує надходження минулого року.

Збільшення доходів місцевих бюджетів спричинене також і сплатою податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Упродовж січня-вересня надходження становили 97 млн. грн., що перевищує минулорічний показник на 169,6%, і вказує на зацікавленість органів місцевого самоврядування у мобілізації коштів до своїх бюджетів та наявність резервів для подальшого зміцнення фінансової спроможності громад.

Отже, процес децентралізації, який відбувається в Україні призводить до зростання доходів місцевих бюджетів. Це дозволить забезпечити розвиток територіальних громад, сприятиме можливості отримання громадянами більш якісних послуг, створить умови для розвитку підприємництва та залучення інвестиційного капіталу. Здійснюватиметься фінансування заходів для всебічного покращання умов проживання жителів громади.

Список використаних джерел

1. Постанова «Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади» від 31.08.2015 № 656-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/656-19>.
2. Концепцію «Реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 № 333 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
3. Моніторинг процесу децентралізації станом на жовтень 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://decentralization.gov.ua/monitoring2017_10_ua#main-info.

УДК 313.3

Н.Е. Ковшун, канд. екон. наук, доцент, професор кафедри економіки підприємства
Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна
e-mail: n.e.kovshun@nuwm.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАТИСТИЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ, ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ПРОЦЕСІВ ВОДОКОРИСТУВАННЯ

Ключові слова: водокористування, збір інформації, спеціальне водокористування дозвіл., забруднення, реєстр відходів.

Сучасна інтенсивність використання води в Україні досягла рівнів, які значно перевищують екологічну місткість водоресурсного потенціалу країни.

Відповідно до рекомендацій Конференції по водних ресурсах, проведеною під егідою ООН в 1977 році, прийнято вважати, що процеси відновлення водних систем відбуваються

при безповоротному відборі стоку з джерела в об'ємі, що не перевищує 10 %. Критична межа, за якою відбувається порушення водних систем – 70 %. В Україні навіть у середні по водності роки в чотирнадцяти областях об'єм безповоротних втрат води перевищує екологічну місткість водоресурсного потенціалу, а в семи областях водоспоживання є більшим наявних ресурсів в 2-16 разів [1].

Забруднення водою безпосередньо пов'язане із господарською діяльністю людини. Частина, яку окрема галузь економіки країни вносить у забруднення природних вод, можна оцінити за обсягами споживання свіжої води (табл.) та обсягами скиду до них зворотних вод. Найбільшу частку зворотних вод дає промисловість – понад 55 % загального обсягу при тому, що споживається близько 45%. Комунальне господарство при споживанні 19% свіжої води займає другу позицію у структурі скинутих забруднених вод (30%). Підприємства сільського господарства скидають до 10 %. У промисловості найбільший обсяг зворотних вод припадає на електроенергетику (близько 67 %); потім – чорна металургія (понад 25 %), хімічна та нафтохімічна галузі (близько 3 %).

Значні обсяги скидання забруднених вод та високий рівень питомого водоспоживання на ряді виробництв певною мірою викликані не ефективною системою управління водними ресурсами в частині збору та обробки інформації. Так, дозвіл на спеціальне водокористування донедавна необхідно було отримувати в обласних державних адміністраціях поданням відповідної заяви до центру надання адміністративних послуг. Якщо передбачалося скидання стічних вод у поверхневі водні об'єкти необхідно було додати розрахунок гранично допустимого скиду. Місцева державна адміністрація, як дозвільний орган, погоджувала дозволи з територіальними підрозділами Державного водного агентства. У разі використання підземних вод погодження здійснювалось з Державною службою геології, лікувальних вод - з Міністерством охорони здоров'я. Разом з отриманням Дозволу на спецводокористування, суб'єкт господарювання одержував затверджені нормативи допустимих скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти (у разі скидання зворотних вод).

Таблиця

*Галузева структура споживання прісної води в Україні**

Показники		1995	2000	2005	2010	2013
Повне водоспоживання	млрд.м ³	19,5	12,2	9,4	8,9	9,4
Промисловість	млрд.м ³	8,8	6,0	4,6	4,2	4,2
	%	45,1	49,2	48,9	47,2	45,3
Сільське господарство	млрд.м ³	6,6	3,0	2,2	2,6	3,1
	%	33,8	24,6	23,4	29,2	33,4
Комунальне господарство	млрд.м ³	3,8	3,1	2,5	2,0	1,8
	%	19,5	25,4	26,6	22,5	19,1
Інші	млрд.м ³	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2
	%	1,5	0,8	1,1	1,1	2,1

* - складено на основі [2-4]

Зазначимо, що спеціальне водокористування – це забір води з водних об'єктів із застосуванням споруд або технічних пристроїв та скидання до них зворотних вод. Спеціальне водокористування здійснюють юридичні і фізичні особи насамперед для задоволення питних потреб населення, а також для господарських, побутових, лікувальних, оздоровчих, сільськогосподарських, промислових, транспортних, енергетичних, рибогосподарських та інших державних і громадських потреб.

Водокористування не є спеціальним, якщо воно пов'язане з пропуском води через гідровузли, судноплавством, подачею (перекачуванням) води водокористувачам у маловодні регіони, усуненням шкідливої дії вод (підтоплення, засолення, заболочення тощо), використанням підземних вод для вилучення корисних компонентів, вилученням води з надр

разом з видобуванням корисних копалин, виконанням будівельних, днопоглиблювальних і вибухових робіт, видобуванням корисних копалин і водних рослин, прокладанням трубопроводів і кабелів, а також буровими, геологорозвідувальними та іншими роботами на водних об'єктах, які використовують без забору води та скидання стічних вод [5].

Повноваження в галузі управління і контролю за використанням та охороною вод надані Державному агентству водних ресурсів України. Тому цілком логічною є зміна дозвольної системи у водокористуванні, яка введена після прийняття наказу Мінприроди № 234 від 26.06.2017. Тепер дозвіл на спеціальне водокористування видається територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, тобто територіальними органами Держводагенства України. Зміна повноважень агентства з «погоджувальних» на «дозвільні» сприятиме ефективнішому управлінню водокористуванням, оскільки інформація акумулюватиметься в одному відомстві, оперативно оброблятиметься, а прийняті рішення будуть більш обґрунтованими.

Відбуваються зміни і в статистичних спостереженнях у сфері природокористування в цілому, та водокористування зокрема. З лютого 2016 року було прийнято закон України «Про ратифікацію Протоколу про реєстри викидів та перенесення забруднювачів», яким замість форм статистичних спостережень введені реєстри викидів. Наказом № 80 від 07.04.2017 Державна служба статистики України скасувала одну з форм статистичного спостереження «№2-ТП. Повітря». Найближчим часом буде скасовано і форму спостережень по утворенню та поводженню з відходами «№1-Відходи». Звіт з використання води на сьогодні надається до Держводагенства за формою «№2 ТП-Водгосп», та не є формою державного статистичного спостереження. При цьому поняття «викид» стосується не лише забруднення атмосферного повітря, але й скидів забруднюючих речовин в природні водні об'єкти, поводження з відходами, тощо. Отже, в зазначений реєстр повинна потрапити інформація і про забруднення водних об'єктів. Такий реєстр відображатиме комплексний вплив господарської діяльності регіону на довкілля і дозволить здійснювати відповідне регулювання.

В подальшому вдосконалення статистичного спостереження, обліку та контролю за водокористуванням та скидом забруднюючих речовин доцільно вдосконалювати з двох підходів. По-перше – зібрані дані мають акумулюватись, аналізуватись та використовуватись для прийняття рішень за басейновим принципом. Перехід до інтегрованого управління водними ресурсами (за басейновим принципом) є незворотною тенденцією в трансформації водного господарства України. По-друге – також важливим є урахування особливостей водокористування учасниками водогосподарського комплексу в розрізі адміністративних областей. Водокористування здатне генерувати значні фінансові потоки шляхом справляння відповідної рентної плати. Ефективний розподіл таких фіскальних платежів значною мірою залежить від об'єктивності статистичних спостережень, обліку та контролю процесів водокористування.

Список використаних джерел

1. Опалов О. А. Еколого-економічна оцінка водних ресурсів України / О. А. Опалов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2000. – Вип. 9. – С. 84-89.
2. Основні показники використання вод в Україні за 2005 рік / Державне агентство водних ресурсів. – Київ, 2006. – Вип. 25. – 64 с.
3. Основні показники використання вод в Україні за 2010 рік / Державне агентство водних ресурсів. – Київ, 2011. – Вип. 30. – 64 с.
4. Основні показники використання вод в Україні за 2013 рік / Державне агентство водних ресурсів. – Київ, 2014. – Вип. 33. – 64 с.
5. Водний кодекс України ; Кодекс України про надра ; Лісовий кодекс України ; Повітряний кодекс України : станом на 9 берез. 2017 р. : відповідають офіц. тексту. - Харків : Право, 2017. – 274 с.

Секція 5	СТАТИСТИЧНЕ ТА ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ
Panel 5	STATISTICAL AND EXPERT-ANALYTICAL MAINTENANCE OF ECONOMIC POTENTIAL MANAGEMENT
Секция 5	СТАТИСТИЧЕСКОЕ И ЭКСПЕРТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИМ ПОТЕНЦИАЛОМ

УДК 330.322:342.1

В.Г. Маргасова, д-р екон. наук, професор, заслужений економіст України, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

e-mail: viktoriya.margasova@gmail.com

О.С. Сакун, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

e-mail: sakunalexandra@gmail.com

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РЕСУРС ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ

Ключові слова: *інвестиційний ресурс, економіка знань, інвестиції, інноваційна політика, інноваційний розвиток економіки.*

Головною відмінною рисою сучасних структурних трансформацій економіки є перехід до постіндустріального суспільства. Для цього періоду характерне освоєння й поширення шостого технологічного укладу, який у другій половині ХХ ст. радикально змінив не лише характер виробництва, але й структуру суспільства.

Важливою особливістю цього процесу є те, що він відбувається в умовах глобалізації, формування єдиного (але диференційованого) глобального науково-технологічного, соціально-економічного й екологічного простору при поступовому зміщенні центру уваги в прийнятті радикальних технологічних і економічних рішень із національного на глобальний, наддержавний рівень.

Світовий досвід свідчить, що у сучасних умовах стійкий довгостроковий розвиток економіки залежить здебільшого не від ресурсних можливостей, які, зрештою, є обмеженими, а від інноваційної активності суспільства та окремих його елементів. Завдяки інноваціям наука стала безпосередньою продуктивною силою, а знання у вигляді нематеріальних активів – основним капіталом економічного розвитку.

Наукові дослідження, розробки та інновації стають ключовими елементами принципово нової соціально-економічної системи – економіки, заснованої на знаннях (англ. knowledge-based economy). На зміну індустріальній приходить економіка знань. У цій економіці вирішальним ресурсом стає не фізичний, а інтелектуальний та людський капітал. Саме тому передові країни світу в своєму розвитку орієнтуються на нову якість основних ресурсів та їх спроможність до інновацій.

Реалізація такої інноваційної політики потребує вдосконалення технологічної, галузевої та структурної організації національної економіки, активізації всієї сукупності організаційно-економічних, фінансових та інфраструктурних чинників інноваційної діяльності.

За умови обмеженості державних фінансових ресурсів особливої актуальності набуває проблема пошуку додаткових джерел фінансування з метою активізації інноваційного

розвитку економіки. Одним із найпоширеніших інструментів фінансування інноваційної діяльності є інвестування.

Сутність категорії «інвестиційні ресурси» досі не має єдиного загальноприйнятого визначення. Однак, спробуємо співставити погляди представників різних економічних напрямів на визначення сутності інвестиційних ресурсів (табл.).

Аналіз у різних авторів визначень «інвестиційний ресурс» показав певні розбіжності. Нами виділено наступні спільні та відмінні ознаки.

Спільними рисами даних трактувань поняття є визначення їх ресурсами як такими, а мета їх використання та цільова спрямованість і визначає вид – інвестиційні. Спільним також є положення, що будь-яка реалізація інвестиційного проекту повинна бути обґрунтована з точки зору ефективності.

Таблиця

Наукові підходи до розуміння сутності інвестиційного ресурсу

Автор	Сутність поняття
Ангелко І.В.	«... інвестиційні ресурси – це майнові та інтелектуальні цінності, які вкладаються суб'єктом господарювання в об'єкти підприємницької та інші види діяльності з метою отримання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту»
Бланк І.А.	«інвестиційні ресурси підприємства – це всі форми капіталу, що залучаються підприємством для здійснення вкладень в об'єкти реального та фінансового інвестування»
Бондар М.І.	«... До інвестиційних ресурсів слід відносити економічні ресурси, що перебувають у будь-якій формі (матеріальній, нематеріальній, фінансовій) на правах користування інвестора, можуть бути індивідуалізовані і оцінені і вкладені за потреби в той чи інший інвестиційний об'єкт для досягнення мети інвестування»
Воробйов Ю.Н., Воробйова О.Н.	«інвестиційні ресурси підприємства формують всю сукупність економічних ресурсів, які використовує підприємство у своїй діяльності для досягнення основної мети інвестування»
Дука А.П.	«... під інвестиційними ресурсами розуміють усі види грошових та інших активів підприємства, які можуть бути використані для здійснення інвестиційної діяльності»
Клокар О.О.	«... сукупність фінансових, матеріальних і нематеріальних ресурсів, які використовуються інвестором для вкладення в інвестиційні об'єкти з метою одержання прибутку»
Кобушко І.М.	«... фінансові (вкладення, кредити, бюджетні та позабюджетні кошти) та/або матеріальні і матеріально-речові (капітальне майно, ноу-хау, патенти, права, ліцензії, нерухомість та ін.) ресурси»
Майорова Т. В.	«Під інвестиційними ресурсами, ми вважаємо фінансові, матеріальні та нематеріальні ресурси, що залучаються для здійснення вкладень в об'єкти інвестування»
Старік Д.Е.	«...інвестиційні ресурси підприємства – кошти у вигляді матеріальних та інтелектуальних цінностей, що вкладені у виробничу, підприємницьку та іншу діяльність»
Трояновська О.Б.	« ... ресурси у формі фінансових, матеріальних, нематеріальних та трудових, які залучаються для здійснення вкладень в об'єкти інвестування»
Череп А.В.	«... грошові засоби, виражені в грошовому еквіваленті інші інвестиції, в тому числі основні і нематеріальні активи, кредити, займи, права землекористування і т.п.»

Джерело: розроблено авторами за даними [1, с. 894; 2, с. 467; 3, с. 223; 4, с. 274; 5; 6, с. 95; 7]

Враховуючі спільні та відмінні риси даних визначень, можна дати наступне тлумачення: інвестиційні ресурси – це сукупність матеріальних та нематеріальних ресурсів, що застосовуються або можуть бути застосовані для досягнення цілей інвестиційної діяльності.

Україна знаходиться перед об'єктивною необхідністю активізації створення конкурентоздатних господарських систем, модернізації і реконструкції діючих господарських структур, забезпечення диверсифікації капіталу підприємств у напрямі соціально орієнтованих структурних перетворень.

Ідеальною моделлю ефективного розвитку національної економіки є безперервне зростання виробництва благ та послуг, яке дозволяло б у максимально можливих межах задовольняти усезростаючі потреби членів суспільства. А це у свою чергу передбачає необхідність забезпечення стійких темпів економічного зростання за умов повного використання обмежених виробничих ресурсів суспільства, насамперед трудових, стабільності цін та стійкого становища національної економіки на світовому ринку.

Отже, інноваційний розвиток національної економіки можна визначити як процес переходу від одного етапу національної економіки до іншого, коли в новому періоді не тільки збільшується виробництво тих самих товарів і послуг, що вже вироблялися раніше, а має місце й виробництво нових товарів і послуг з використанням нових технологій, порівняно з минулим періодом, тобто виникнення інновацій та інноваційних структур.

Спираючись на це визначення, логічним вважати твердження про відповідну роль інвестиційного ресурсу інноваційного розвитку економіки. Під інвестиційним ресурсом інноваційного розвитку економіки розуміємо систему специфічних елементів, яка здатна забезпечувати самоорганізацію регульованої системи управління.

Вплив на інноваційний розвиток економіки відбувається за рахунок ефекту синергії і, як наслідок, системно-синергетичної взаємодії. Синергетика – це, по суті, нова концепція, заснована на властивості самоорганізації нелінійних динамічних систем різної природи. Синергетичні системи будь-якої природи володіють наступними двома фундаментальними властивостями: 1) обов'язково обмінюються із зовнішнім середовищем інформацією, енергією та речовиною і 2) між елементами (компонентами) системи обов'язково узгоджене взаємодія, тобто є когерентність (узгодженість) поведінки між елементами системи [8].

Саме такою узгодженою взаємодією взаємообумовлюється ефект синергії, що визначає роль і місце інвестиційного ресурсу в управлінні інноваційним розвитком економіки в контексті інноватики (рис.).

Рис. Місце інвестиційного ресурсу в інноватиці

Інвестиційний потенціал є максимально можливою здатністю залучати у виробництво і ефективно використовувати інвестиційні ресурси для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються у новостворюваних факторах суспільного виробництва та суспільній інфраструктурі. Формування інвестиційного потенціалу потребує перегляду підходів до управління та прийняття управлінських рішень. Основою прийняття рішень повинні стати всебічний аналіз конкретної економічної ситуації та орієнтація на перспективу, тобто прогнозування та розробка певної інвестиційної стратегії, як складової інвестиційної політики.

Інвестиційний капітал має декілька дефініцій: по-перше, інвестиційний капітал – це створений грошовий капітал, який є в розпорядженні суб'єктів ринку, і який у процесі інвестування набуває форми позичкового капіталу; друге визначення інвестиційного капіталу розкриває його як грошовий вираз вартості цінних паперів, які дають право власності на реальний капітал; третє визначення трактує інвестиційний капітал як кошти, вкладені на тривалий строк у виробництво товарів, робіт або послуг для одержання прибутку.

Капітал має три важливі властивості: він мобільний, вразливий і плинний, а тому винятково розбірливий і селективний. Він направляє туди, де уряди стабільні, інвестиційний клімат сприятливий і є певні можливості одержати прибуток. Через мобільність і вразливість капітал мігрує між регіонами і країнами залежно від змін у податковій, валютній, торговій політиці та інших елементів середовища його перебування. Капітал плинний у світовому масштабі й не може бути примножений за рішенням того чи іншого уряду. Він скрізь має високий попит. Достатня пропозиція капіталу – запорука ефективного інноваційного розвитку національної економіки і важливе завдання для країни.

Система управління інноваційним розвитком економіки передбачає наступні складові:

– методи та інструменти стратегічного аналізу в частині визначених тенденцій інноваційного розвитку під впливом інвестиційного ресурсу;

– інвестиційний механізм реалізації інноваційної політики на шляху модернізації економіки;

– підходи до оцінки синергетичного ефекту впливу інвестиційного ресурсу на інноваційний розвиток економіки;

– взаємодія інвестиційного ресурсу та інститутів управління інвестиційного розвитку.

Висновки. Аналіз зазначених трактувань дає можливість зробити висновок про те, що зміст поняття «інвестиційний ресурс інноваційного розвитку економіки» можна розкрити як сукупність елементів, що здатна забезпечити самоорганізацію системи управління інноваційним розвитком економіки, що за допомогою синергетичного ефекту забезпечує злагоджену роботу системи управління та модернізації економіки.

Список використаних джерел

1. Ангелко І. В. Основні джерела формування інвестиційних ресурсів підприємства в умовах його розвитку / І. В. Ангелко // Молодий вчений. – 2015. – № 2 (17). – С. 893-897.
2. Бланк І. А. Інвестиційний менеджмент: начальний курс. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Ельга, Ника-Центр, 2006. – 552 с.
3. Клокар О. О. Формування інвестиційних ресурсів агропромислового виробництва / О. О. Клокар // Економіка АПК. – 2012. – № 10. – С. 90-95.
4. Кобушко І. М. Стратегія розвитку інвестиційного ринку: теоретичні засади та вітчизняні реалії : монографія / І. М. Кобушко. – Суми : Сумський державний університет, 2012. – 517 с.
5. Майорова Т. В. Формування інвестиційних ресурсів в Україні / Т. В. Майорова // Фінанси, облік і аудит. – 2010. – №15. – С.122-132.
- Старик Д. Э. Как рассчитывать эффективность инвестиций. – М. : Финансстатинформ, 1997. – 92 с.
6. Трояновська О. Б. Конспект лекцій з курсу «Інвестування». / Авт.: О. Б. Трояновська Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; – Х. : ХНАМГ, 2009. – 118 с.
7. Череп А. В. Инвестознaвство : підручник. – К. : Кондор, 2006. – 398 с.
8. Лукінов І. І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ сторіччя). – К. : АТ «Книга», 1997.

УДК 336.7 (477)

Р.С. Квасницька, д-р. екон. наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

e-mail: rstepanivna@gmail.com

СТАТИСТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ключові слова: монетарна політика, монетарний режим, інфляція, таргетування.

В умовах низьких темпів економічного розвитку, інфляції та девальвації національної валюти, для України, вкрай важливою є правильність вибору економічної стратегії грошово-кредитної політики, тобто вибору її режиму, що складається з сукупності правил і процедур використання монетарних інструментів та передбачає реалізацію певного набору тактичних

завдань. З 2015 року в Україні здійснюється запровадження такого монетарного режиму як інфляційне таргетування, який потенційно має сприяти зниженню інфляційних очікувань, збільшенню довіри до дій центрального банку, поступовому зниженню рівня процентних ставок, покращанню інвестиційного клімату в країні та на цій основі прискоренню темпів соціально-економічного розвитку.

Режим інфляційного таргетування представляє собою концепцію монетарної політики, яка передбачає публічне оголошення офіційних інфляційних цілей на один чи більше часовий горизонт, а також проголошення низького та стабільного рівня інфляції першочерговою довгостроковою ціллю монетарної політики [1, с. 9]. Він базується на використанні цільового рівня інфляції як основного індикатора грошово-кредитної політики. Сутність режиму таргетування інфляції полягає у такій стратегії центрального банку, згідно до якої цільова динаміка нарощування грошових агрегатів визначається, виходячи з цільового показника інфляції та прогнозних оцінок потенційного рівня зростання виробництва і довгострокового значення швидкості обігу грошей [2].

Саме цей режим зосереджує увагу тих, хто розробляє та реалізує макроекономічну політику в цілому й грошово-кредитну зокрема, передусім на перспективному стабільному розвитку економіки завдяки низькій та передбачуваній інфляції, а вже потім – на розв'язанні поточних проблем економічного зростання. Так, за твердженням С. М. Аржевітіна таргетування інфляції з сьогоднішніх позицій — це просто режим грошової політики, який проводить відповідальний центральний банк, причому стабілізація довгострокової інфляції є його головним завданням [3, с. 15]. Про пріоритет прямого таргетування інфляції в Україні вперше було заявлено в «Основних засадах грошово-кредитної політики на 2002 рік», де зазначалось, що Національний банк України (НБУ) поступово створюватиме умови, необхідні для переходу в перспективі до визначення інфляції пріоритетним орієнтиром грошово-кредитної політики, тобто прямого таргетування інфляції» [4].

Зазначимо, що політика інфляційного таргетування успішно впроваджена в 28 країнах світу, більшість з яких – країни, що розвиваються. Результати монетарної політики країн із інфляційним таргетуванням видаються доволі успішними. У цих країнах відчутно знизилися рівні інфляції, її динаміка набула більшої стабільності, істотно зменшилися рівні інфляційних очікувань та економічної невизначеності, що суттєво впливає на поліпшення інвестиційного клімату і сприяє стабілізації економічного зростання. Хоча, справедливості ради, зауважимо, жодна з країн, яка впровадила режим таргетування інфляції не відмовилась від цієї монетарної стратегії, однак, більшість з них відчуває суттєві проблеми у дотриманні значення офіційного показника інфляції (таргету):

– Чехія (запровадження таргетування у 1998р.): таргет знаходився в рамках заданого коридору лише протягом одного, хоча і тривалого періоду (вересень 2001р. – травень 2002р.);

– Польща (запровадження таргетування у 1999р.): таргет знаходився в межах «коридору» лише 3 рази (серпень 1999р., січень-червень 2001р., січень-травень 2004р.);

– Угорщина (запровадження таргетування у 2001р.): таргет знаходився в межах встановленого «коридору» з червня 2002р. по листопад 2003 р. [5].

А передумовами успішного запровадження інфляційного таргетування, як свідчить зарубіжний досвід, є:

- задовільний стан державних фінансів;
- стала макроекономічна стабільність;
- незалежність центрального банку у використанні інструментів та його повноваження щодо забезпечення цінової стабільності;
- досить потужна банківська система;
- довіра громадськості до грошово-кредитної політики і центрального банку;
- інформаційна відкритість грошово-кредитної політики; наявність режиму керованого плаваючого валютного курсу;

- наявність нормативних та організаційних механізмів координації грошово-кредитної та фінансової політики; наявність інфраструктури фінансових ринків, зокрема ринку державних цінних паперів;

- достатній рівень міжнародних резервів;
- достатній рівень монетизації економіки.

Інфляційне таргетування реалізується за допомогою активного і пасивного підходів. Активний підхід передбачає або широкий коридор процентних ставок на міжбанківському ринку, або повну його відсутність; регулярні операції на відкритому ринку; мінімальне використання нормативів обов'язкового резервування. За пасивного підходу застосовуються такі монетарні інструменти, як вузький коридор процентних ставок на міжбанківському ринку; проведення нерегулярних операцій на відкритому ринку; використання норми обов'язкового резервування для регулювання ліквідності.

Починаючи з 2016 р. пріоритетною місією НБУ згідно із «Пропозиціями стосовно розроблення Основних засад грошово-кредитної політики на 2016 - 2020 роки» є досягнення та підтримка цінової стабільності. Іншими словами, з кінця 2016 року НБУ здійснив перехід до нового монетарного режиму – інфляційного таргетування. Перевагами запровадження інфляційного таргетування для НБУ є [6]:

- виважена фінансова політика (інфляційне таргетування несумісне з фінансовим домінуванням, а саме фінансуванням НБУ високого бюджетного дефіциту);
- посилення незалежності НБУ; посилення прозорості монетарної політики НБУ (інфляційне таргетування: «говори про те, що робиш і роби те про що говориш»;
- чіткі цілі, зрозумілі механізми їх досягнення, передбачувані рішення щодо монетарної політики);
- операційний дизайн монетарної політики спрямований на формування чіткого орієнтиру вартості грошей; посилення аналітично-прогнозної системи та дослідницьких робіт НБУ.

Таким чином, режим інфляційного таргетування уможливорює досягнення цінової стабільності шляхом дотримання кількісних цілей щодо інфляції. Середньострокова ціль щодо інфляції встановлена НБУ на рівні 5 % (для річного приросту індексу споживчих цін) і досягатиметься поступово. Зокрема визначено такі короткострокові цільові показники для річної зміни індексу споживчих цін [7]:

- грудень 2016 року - 12 % +/- 3 п. п.;
- грудень 2017 року - 8 % +/- 2 п. п.;
- грудень 2018 року - 6 % +/- 2 п. п.;
- грудень 2019 року і надалі - 5 % +/- 1 п. п.

Те, що інфляція у 2016 році становила 12,4 % є позитивним, оскільки допустиме відхилення у +/- 3 п. п. Можна зробити висновок, що заходи НБУ і уряду стосовно інфляції в Україні показують свою дієвість і ефективність.

Оцінюючи адекватність інфляційного таргетування для країн з низьким і середнім рівнем доходів, міжнародна експертна спільнота виокремлює п'ять вагомих негативних факторів, які перешкоджають успішному його запровадженню: неякісний фінансовий менеджмент публічного сектора; нерозвинутий фінансовий ринок; низький рівень довіри економічних агентів до грошово-кредитної політики; значна доларизація; висока чутливість економіки до динаміки міжнародних потоків капіталу.

Навіть якщо не заглиблюватися у детальний аналіз перелічених факторів, можна сказати, що в Україні всі вони присутні, а тому перехід до режиму повноцінного інфляційного таргетування є більш проблематичним, ніж здається на перший погляд. Крім того, варто зауважити, що у сучасних умовах, реалізація монетарного режиму, що базується на цінній стабільності в країні ускладнюється низкою таких негативних чинників, що притаманні саме Україні:

- військові дії на Сході України, які загострюють політичну та економічну нестабільність в країні та зумовлюють невизначеність щодо подальшої ситуації;

- високі девальваційні очікування населення (девальвація національної валюти за 3 місяці 2015 року становила понад 48,6%);

- значний рівень доларизації економіки України. З початку 2015 року відновилися тенденція щодо зростання доларизації. Станом на кінець березня 2015р., рівень доларизації за показником частки депозитів в іноземній валюті в грошовому агрегаті М2 становив: 38,4%. За даними НБУ за підсумками I кварталу 2015 року доларизація банківських депозитів становила 53,2%, у т.ч. фізичних осіб – 60,7%, юридичних осіб – 41,7%; доларизація кредитів банків – 56,1%, у т.ч. кредитів, наданих фізичним особам, – 57,2%, юридичним особам – 55,8%.

Проте це не вказує на недоцільність чи непотрібність такого режиму, а говорить, скоріше, про необхідність більш зваженого і комплексного підходу з боку НБУ до створення відповідних передумов для функціонування режиму інфляційного таргетування в Україні, а також про необхідність модифікації його класичної конструкції.

Так, за такої ситуації для НБУ, першочергово рішення потребує завдання щодо повернення довіри суспільства, яке повинне супроводжуватись певними заходами, а саме [8]:

- з метою збільшення пропозиції валюти на внутрішньому ринку НБУ має запропонувати широкому колу експортерів механізм викупу виручки разом з автоматичним відшкодуванням ПДВ;

- створення єдиного реєстру кредитних історій юридичних осіб при НБУ, в який в обов'язковому порядку входять і неповернуті кредити, що обліковуються у Фонді гарантування вкладів фізичних осіб, з метою ідентифікації бенефіціарів кредитів;

- створення нових методів пруденційного нагляду за банками на основі цього ресурсу; більш жорстка законодавча база щодо кредитування банками фактичних інсайдерів;

- створення фонду гарантування для коштів недержавних пенсійних фондів та «лайфхових» страхових організацій на кшталт Фонді гарантування вкладів фізичних осіб;

- законодавче вирішення проблем іпотечних валютних кредитів.

Отже, запровадження такого режиму монетарної політики, як режим інфляційного таргетування зможе стати основною передумовою зниження рівня інфляції в Україні лише у тому випадку, якщо попередньо будуть проведені якісні зміни економічної, фінансової, політичної та соціальної сфер вітчизняної економіки.

Список використаних джерел

1. Bernanke B. Inflation targeting : A New Framework for Monetary policy? / B. Bernanke, F. S. Mishkin //Journal of Economic Perspectives. – 1997. – №11. – P. 9-19.
2. Алімпієв Є. В. Інфляційне таргетування за умови асиметрії загального рівня цін [Електронний ресурс] / Є. В. Алімпієв. – Режим доступу : http://www.krok.edu.ua/download/alimpiev-evgenijvolodimirovich/6_alimpiev.pdf.
3. Аржевітін С. М. Чому Україні потрібен перехід до нового монетарного режиму? / С. М. Аржевітін // Фінанси, облік і аудит. – 2010. – № 16. – С. 6-16.
4. Основні засади грошово-кредитної політики на 2002 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36092>.
5. Лисенко Р. Сучасні стратегії грошово-кредитної політики / Р. Лисенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.u-fin.com.ua/analit_mat/gkr/034.htm.
6. Дробязко А. Чому інфляційне таргетування є саме зараз найкращим вибором для України? [Електронний ресурс] / А. Дробязко // Матеріали круглого столу «Чи є інфляційне таргетування найкращим вибором саме зараз для України та що потрібно зробити для успіху монетарного режиму?» (23.12.2014 р., м. Київ). – Режим доступу : <http://www.kse.org.ua>.
7. Пропозиції стосовно розроблення Основних засад грошово-кредитної політики на 2016-2020 роки : затверджено Постановою Правління НБУ № 541 від 18.08.2015 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>.
8. Ніколайчук С. Інфляційне таргетування: чому цей монетарний режим потрібен НБУ і що НБУ робить для його запровадження? [Електронний ресурс] /С. Ніколайчук //Матеріали круглого столу «Чи є інфляційне таргетування найкращим вибором саме зараз для України та що потрібно зробити для успіху монетарного режиму?» (23.12.2014 р., м. Київ). – Режим доступу : <http://www.kse.org.ua>.

ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА В СТАБІЛІЗАЦІЇ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ

Ключові слова: промислова політика, макроекономіка, державне регулювання, стабілізаційні процеси.

Україна має великий інтелектуальний і технічний потенціал майже в усіх провідних галузях промисловості. Однак соціально-економічна ситуація в державі залишається складною. Складність зумовлена незавершеністю реформ структурної перебудови, негативним впливом деформації у відтворювальних процесах, які нагромаджувались протягом багатьох років, фізичним та моральним старінням виробничого потенціалу, що знижує конкурентну спроможність вітчизняної продукції, звужує ринки збуту та зменшує дохідність виробництва. З точки зору правового забезпечення, промислова політика не має чіткого визначення як елемент структурної та загальної економічної політики, хоча й знаходить своє відображення в положеннях Господарського кодексу. Саме відсутність чіткого законодавчого визначення поняття «промислова політика» може негативно впливати на розпорошений характер її реалізації протягом усього періоду незалежності нашої країни. Крім свого епізодичного характеру, промислова політика також негативно характеризувалася неузгодженістю із загальною економічною, грошово-кредитною, зовнішньоторговельною політикою тощо [1].

У розвинених країнах ресурси дедалі більше концентруються на стратегічних напрямках з використанням бюджетних ресурсів, стратегічного планування та активної промислової політики. При цьому роль держави буде дієвою, якщо такі інструменти будуть супроводжуватися структурними трансформаціями. Виважена економічна політика передбачає обрання оптимального, спроможного забезпечити необхідні результати інструментарію регулювання макроекономічних процесів. Для цього мають бути враховані середовище, в якому здійснюється політика, суб'єкт, який її здійснює, наявність ресурсів і можливостей тощо. Однак при цьому досягається ефект ендogenous розвитку на засадах подолання кризи довіри у суспільстві [2].

Промислова політика має сприяти розвитку таких галузей: 1) галузі з високою доданою вартістю в розрахунку на одного працівника: додана вартість у всіх галузях становить національний прибуток країни. Розміри доданої в різних галузях вартості в розрахунку на одного працівника є різними, тому можна вважати, що збільшити національний прибуток можливо, змінивши галузевий профіль економіки в бік галузей з високою доданою вартістю в розрахунку на одного працівника; 2) підтримка галузей «єднальної ланки» - таку політику спрямовано на надання спеціальної підтримки галузям, що забезпечують матеріально-технічне постачання економіки загалом; відповідно до такого підходу розвиток промисловості, що виробляє проміжну продукцію, створює ефект мультиплікатора, стимулюючи зростання галузей, що використовують цю продукцію; 3) підтримка галузей, що мають потенціал: промислова політика має спрямовувати ресурси в галузі, що мають значний потенціал. Безумовно, науково-технічний прогрес, змінюючи споживчі запити й порівняльні переваги, призводить до відмінностей між темпами зростання в окремих галузях, хоча не завжди можна передбачити, які галузі будуть зростати швидше. Фірми, здійснюючи інвестиційну політику, самостійно намагаються визначити перспективні галузі [3].

У будь-якому випадку вихідною передумовою будь-якої промислової політики є вибір пріоритетів. Формування пріоритетів можливо й «зверху» – від держави і «знизу» – від

бізнесу. Практика показує, що формування пріоритетів знизу за конкретними сферами ефективніше. Чим вищий ступінь конкретизації пріоритетів, тим простіше запропонувати інструменти для їх реалізації й оцінити ефекти. У деяких випадках промислова політика може бути спрямована на вирішення проблем навіть не галузі, а окремого підприємства. Незважаючи на всі складності й обмеження, що супроводжують промислову політику, постає значна необхідність у її розробці та впровадженні. Створення реальної основи для спільної роботи бізнесу і влади, пошуку взаємних інтересів і налагодження конструктивного діалогу дозволить сформулювати вимоги до тих секторів і виробництв, які можуть стати пріоритетними у проведенні промислової політики, сформувати високий експортний потенціал для того, щоб у перспективі диверсифікувати структуру експорту, збалансувати економіку. Для забезпечення зайнятості та високого рівня оплати для населення необхідне створення трудомістких і переважно «інтелектуаломістких» промислових підприємств, діяльність яких впливала би на широке коло суміжних галузей через свої потреби або свою продукцію, що дозволить одержати прямі й непрямі ефекти від її зростання [4]. Важкий фінансовий стан промислових підприємств унеможливило оновлення основних виробничих фондів, які зношені майже наполовину. Частка застарілого устаткування у деяких галузях промисловості становить 60-70% [5].

Необхідною умовою структурної перебудови вітчизняної економіки є активізація інвестиційної діяльності за рахунок власних та залучених коштів. До основних джерел інвестицій в основний капітал за рахунок власних коштів підприємств належать амортизація та прибуток. У вітчизняній економіці амортизаційні відрахування не забезпечують відтворення основного капіталу внаслідок відсутності їхнього конкретного цільового призначення. Слід законодавчо регламентувати цільове використання амортизаційних відрахувань на оновлення основного капіталу для державних підприємств та запровадити економічні стимули інвестування за рахунок амортизації для приватного сектору. Одним з недоліків вітчизняної амортизаційної політики є застосування методу прискореної амортизації до двох груп основних засобів – машини та устаткування та транспортні засоби. Оскільки більша частина цих товарів імпортується, то фактично відбувається стимулювання іноземних виробників [6].

Список використаних джерел

1. Малигіна В. Промислова політика в контексті макроекономічної стабілізації в Україні / В. Малигіна // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2014. – № 1. – С. 77-88.
2. Уманців Ю. М. Роль держави у регулюванні макроекономічних процесів / Ю.М. Уманців // Суспільство, економіка та економічна наука в XXI столітті: зб. матеріалів II міжнар. наук.-практ. конф. 21–22 квітня 2017 р. – Київ: КНЕУ, 2017. – С. 120-123.
3. Філоненко С. В. Державне управління промисловим комплексом як економічною системою / С. В. Філоненко. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2017. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2017_1_26
4. Ходякова К. С. Ефективна промислова політика – запорука високотехнологічного рівня держави / К. С. Ходякова // Державне будівництво. – № 1/2017 – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2017-1/doc/1/07.pdf>
5. Носирев О. О. Державна підтримка інноваційного промислового розвитку в Україні / О. О. Носирев // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – Випуск 9-1, Ч. 4. – 2014. – С. 44-47.
6. Косарчин М. Напрями вдосконалення державного регулювання макроекономічних пропорцій в Україні / М. Косарчин // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2015. – Випуск 52. – С. 340-344.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

***Ключові слова:** продовольча безпека, продовольчий комплекс, урожайність сільськогосподарських культур, експорт і імпорт продовольства, норма споживання.*

Продовольча безпека є стратегічним напрямом розвитку держави, адже визначає соціально-економічну стабільність суспільства. Проблема забезпечення продовольчої безпеки є надактуальною майже у всіх країнах світу, тобто має глобальний характер, охоплюючи широкий спектр національних, економічних, соціальних, демографічних, екологічних факторів.

Сутність продовольчої безпеки визначена Декларацією Всесвітнього саміту з продовольчої безпеки, що відбувся у Римі 16-18 листопада 2009 року, в якій вказано, що продовольча безпека існує, коли всі люди завжди мають фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої кількості безпечного й поживного продовольства для задоволення своїх дієтичних потреб і харчових переваг, для ведення активного та здорового життя. Аспект, що стосується поживності, є невід'ємною частиною концепції продовольчої безпеки [2].

У вітчизняному законодавстві визначення поняття «продовольча безпека» наведене в Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України»: «продовольча безпека – це захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності» [3].

Тому, забезпечення продовольчої безпеки є складною, багатофункціональною проблемою, яка займає важливе місце у дослідженнях соціально-економічного, політичного, демографічного, екологічного характеру та інших наукових напрямках, вирішення якої безпосередньо впливає на незалежність національної економіки, а також якість життя населення.

У цьому контексті вважаємо, що головна мета забезпечення продовольчої безпеки полягає у стійкому, убезпеченому від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, забезпеченні населення продовольством, а також створенні умов для підтримки споживання харчових продуктів на рівні рекомендованих норм. Дослідження продовольчої безпеки має бути розглянуто у трьох аспектах: по перше, як забезпечення населення харчовими продуктами; по друге, як необхідність сприяння розвитку агропромислового комплексу, зокрема сільського господарства, сільськогосподарського машинобудування, харчової промисловості; по третє створення умов фізичної, економічної та соціальної доступності.

Серед регіонів України Чернігівська область має значний сільськогосподарський потенціал, адже забезпечена природними ресурсами, є потужна наукова та селекційна база для розвитку сільського господарства, розвинута сировинна база та потужності для переробки сільгосппродукції, значний транзитний потенціал [5]. Але, як показали результати дослідження, маючи потужний економічний потенціал, використовується він не в повному обсязі, що залишає область на найнижчих місцях у рейтингах соціально-економічного розвитку.

За останні п'ять років скоротилися обсяги вирощування цукрових буряків, картоплі та інших овочів, виробництва молока та м'яса, що є стратегічно важливими для забезпечення населення продуктами харчування, і вказує на підвищення загрози продовольчій безпеці регіону. Натомість, відбулося нарощування обсягу пшениці, кукурудзи на зерно, соняшника,

проте значна їх частка була експортована. Зауважимо, що за обсягами виробництва сільськогосподарської продукції в Україні частка Чернігівської області складала в 2016 році 4,1% (11 місце), у тому числі по рослинництву – 4,4% (11 місце), по тваринництву – 3,3% (15 місце) [4].

Значною проблемою є низька врожайність сільгоспкультур, що пов'язано, в першу чергу, з високим техногенним і антропогенним навантаженням на ґрунти й, як результат, їх виснаженням, а також з низьким рівнем впровадження інноваційних технологій в аграрному виробництві. У 2015 році в Чернігівській області врожайність таких стратегічно важливих овочів, як картопля та цукровий буряк (150,0 та 417,0 ц/га відповідно), була дещо нижче за показники не тільки в цілому по Україні (165,8 та 459,0 ц/га відповідно), але й, наприклад, Польщі, де, зокрема, урожайність картоплі – 210 ц/га, а цукрових буряків – 520 ц/га. Щодо пшениці, то її врожайність по Чернігівській області склала 43,5 ц/га, по Україні – 43,2 ц/га, що нижче за показник у Польщі – 47,5 ц/га [4,6].

За останні 5 років через кризові явища експортні операції Чернігівської області скоротилися на 20,2%, експорт продовольства зменшився на 17,5%, при цьому в 2016 році у порівнянні з попереднім роком – на третину. Незадовільною є структура експорту сільськогосподарської продукції, яка має сировинний характер, зокрема частка готових харчових продуктів не перевищувала навіть чверті, а в 2015 році – лише 13%. Така динаміка показників викликана низкою причин, головною серед яких є невідповідність вітчизняних стандартів гарантування якості та безпеки продовольства вимогам Європейського Союзу, що знижує конкурентоспроможність української продукції та унеможливорює (ускладнює) її вихід на світовий ринок [1].

Імпортні операції щодо сільськогосподарської та харчової продукції на Чернігівщині протягом 2012-2016 років скоротилися на 6,3% за рахунок зменшення постачання продуктів рослинного походження (на 12,5%) та готових харчових продуктів (на 6,4%). Натомість майже удвічі збільшився імпорт живих тварин та продуктів тваринного походження та в 40 разів – жирів і олій тваринного або рослинного походження.

Незбалансоване харчування та низький рівень споживання населенням регіону продуктів тваринного походження є також вагомими загрозами продовольчій безпеці, адже фактичне споживання основних харчових продуктів протягом 2012-2016 років не відповідало нормам, рекомендованим Міністерством охорони здоров'я України (табл.).

У 2016 році середньодобова поживність раціону населення Чернігівської області складала 2850 ккал, що на 108 ккал вище за середньоукраїнський рівень та на 350 ккал – за рекомендовану МОЗ України норму (2500 ккал), проте на 278 ккал менше за показник 2012 року. Низький рівень доходів населення суттєво вплинув на деформацію раціональної структури харчування. В структурі раціону більшу частину займають продукти рослинного походження (перевищення норми в середньому в 1,7 рази) – понад 70% (при нормі – 55%), а продукти тваринного походження – лише дещо більше чверті (менше за норму в середньому в 1,5 рази) [4].

Але загрозовою є ситуації з обсягами споживання певних видів продуктів. Якщо по таких харчових продуктах, як хліб та хлібні продукти, картопля, овочі та баштанні продовольчі культури, цукор, показник споживання відповідає рекомендованому рівню, то не дотримується раціональна норма при споживанні м'яса та м'ясопродуктів (у 1,7 рази), молока та молочних продуктів (у 1,7 рази), яєць (у 1,1 рази), плодів, ягід і винограду (в 2,3 рази), риби та рибних продуктів (у 2,2 рази), олії (в 1,15 рази).

У структурі сукупних витрат домогосподарств Чернігівщини витрати на харчові продукти займають понад 50%. При цьому, найбільше населення витрачає коштів на м'ясо та м'ясопродукти (понад 20%), хліб і хлібопродукти (15%), молоко, сир та яйця (13,3%), овочі, включаючи картоплю (12,7%).

Підсумовуючи результати дослідження, зауважимо, що забезпечення продовольчої безпеки має бути направлено на створення умов, які сприятимуть фізичній, економічній та соціальній доступності продовольства населенню у кількості та якості, необхідних для

активного й здорового життя, шляхом стимулювання стійкого розвитку вітчизняних виробників харчових продуктів, формування державного продовольчого резерву, підвищення рівня зайнятості населення та гідної оплати праці.

Таблиця

Динаміка споживання основних харчових продуктів у Чернігівській області протягом 2012-2016 років (на одну особу за рік, кг)

Продукти харчування	Рациональна норма (згідно вимог МОЗ України)	Ретроспективний період, роки				
		2012	2013	2014	2015	2016
М'ясо та м'ясопродукти	80,0	46,3	49,9	49,5	45,8	46,3
Молоко та молочні продукти	380,0	239,1	241,0	243,6	239,2	226,7
Яйця, шт.	290	281	290	289	274	262
Хлібні продукти	101,0	120,9	123,3	116,4	112,7	109,1
Картопля	124,0	170,4	169,9	174,5	173,3	167,0
Овочі та баштанні продовольчі культури	161,0	174,7	176,3	168,1	169,8	171,5
Плоди, ягоди та виноград	90,0	41,5	43,7	42,1	43,2	38,9
Риба та рибні продукти	20,0	13,2	14,5	9,9	7,7	9,2
Цукор	38,0	45,4	43,2	38,4	39,4	35,7
Олія	13,0	12,3	12,5	12,0	12,0	11,4

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [4]

Основними стратегічними напрямками забезпечення продовольчої безпеки Чернігівської області мають стати:

- модернізація харчової промисловості з метою забезпечення раціонального використання сільськогосподарських продуктів, збільшення глибини їх перероблення, більш повного задоволення споживчого попиту населення;

- захист економічних інтересів споживачів харчових продуктів через регулювання агропродовольчого ринку;

- пільгове інвестиційне кредитування розвитку сільськогосподарських підприємств, а також розвиток лізингових відносин у цій сфері;

- впровадження інноваційних технологій, які забезпечують зростання врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин;

- нарощування експортного потенціалу галузей економіки, що займаються переробленням продукції рослинництва та тваринництва, з метою скорочення частки сировинного експорту;

- розвиток інфраструктури продовольчого ринку та підвищення її доступності для усіх товаровиробників агропродовольчого сектору економіки;

- нарощування потужностей зберігання сільськогосподарської продукції;

- стимулювання нарощування поголів'я великої рогатої худоби, свиней, овець, кіз, кролів, птиці, риби тощо;

- забезпечення фізичного доступу до основних харчових продуктів для населення, особливо для сільського;

- гармонізація вітчизняних стандартів гарантування якості та безпеки продовольства з нормами ЄС, удосконалення національної системи сертифікації харчових продуктів;

- запровадження більш жорсткого державного контролю за якістю харчових продуктів та їх безпечністю для здоров'я;

- удосконалення кадрового потенціалу АПК.

За результатами проведених досліджень встановлено, що продовольча безпека регіону визначається фізичною доступністю харчових продуктів у достатній кількості та відповідній якості й безпечності населенню усіх соціальних груп, здатністю регіональної продовольчої

системи мінімізувати вплив сезонних, кліматичних та інших коливань на постачання продовольства населенню регіону. В цьому контексті мета агропромислової політики на регіональному рівні має полягати, перш за все, у формуванні ефективного конкурентоздатного агропромислового комплексу, який забезпечуватиме рівень стійкої продовольчої безпеки регіону, а також в удосконаленні інфраструктури регіональних продовольчих ринків.

Список використаних джерел

1. Виклики і напрями зміцнення продовольчої безпеки України в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс] / [Т. Г. Васильців, В. В. Бойко]. – Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/2648/>
2. Декларація Всесвітнього саміту з продовольчої безпеки (м. Рим, 16-18 листопада 2009 року) [Електронний ресурс] / Всесвітній саміт ООН. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/pdf/summit2009_declaration.pdf
3. Про державну підтримку сільського господарства України [Електронний ресурс] / [Закон від 24.06.2004 № 1877-IV] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>
4. Статистичний збірник «Сільське господарство України за 2016 рік» [Електронний ресурс] / Відповідальний за випуск О. М. Прокопенко / Державна служба статистики України. – К. : Держстат, 2017. – 246 с. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Стратегія сталого розвитку Чернігівської області на період до 2020 року [Електронний ресурс] / [Рішення двадцять п'ятої позачергової сесії Чернігівської обласної ради шостого скликання 28 травня 2015 року] / Чернігівська обласна рада. – Режим доступу : <http://cg.gov.ua/index.php?id=12358&tp=1&pg=>
6. Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2016 [Електронний ресурс] / Komitet redakcyjny editorial board głównego urzędu statystycznego. – Режим доступу : https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5515/6/10/1/rocznik_statystyczny_rolnictwa_2016.pdf

УДК 657.631

Ю.М. Скосир, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна
e-mail: yuriyskosyr@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СКЛАДАННЯ ПОДАТКОВОЇ ТА СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: статистична звітність, податкова декларація, аналіз звітності.

Сьогодні в Україні залишається актуальним питання вдосконалення податкової та статистичної звітності для аграрних підприємств. До цього питання необхідно підходити зважено, з урахуванням набутого досвіду та використовуючи зарубіжні здобутки.

Питанням вдосконалення податкової та статистичної звітності аграрних підприємств присвячено багато наукових праць. Цими питаннями займалися В. Андрущенко, О. Василик, В. Вишневський, А. Даниленко, Т. Єфименко, Ю. Іванов, А. Крисоватий, І. Луніна, В. Мельник, П. Мельник, В. Опарін, Ю. Пасічник та інші.

Особливості аграрного виробництва потребують специфічних показників які розкриють характер діяльності і допоможуть виявити проблеми виробництва, зберігання та реалізації сільськогосподарської продукції та визначити основні резерви галузі.

Діюча система звітності спрощена і приведена у відповідність до міжнародних вимог, але ця простота не забезпечує необхідного обсягу даних для аналізу діяльності в аграрній сфері. Ще одною проблемою є несумісність звітності фермерських господарств та інших аграрних підприємств. Все це і обумовило подальше дослідження даного питання.

Про те, що сучасна статистична та податкова звітність потребує доопрацювання говорять давно, але проблеми звітності залишаються не вирішеними.

Основні показники, які необхідні для аналізу діяльності аграрних підприємств, у фінансовій та податковій звітності відсутні. Інформація про обсяги виробленої, реалізованої продукції, витрати на її виробництво можна знайти в «Основних економічних показниках роботи сільгоспідприємств за 200__рік» ф. № 50-сг або в «Основних показниках господарської і фінансової діяльності фермерського господарства» ф. №2 (ферм).

Дані звіти заповнюють аграрні підприємства різних форм власності і тому сукупність наведених даних значно відрізняється. Наприклад дані про витрати на виробництво в розрізі культур аграрного сектору можна знайти тільки в звіті за формою 50-сг, а фермерські господарства такі дані не надають. Склад витрат за елементами в цих звітах також не співпадає, що робить неможливим аналіз господарської діяльності всіх підприємств галузі [2].

На нашу думку діяльність фермерських господарств не можна недооцінювати. Обсяг виробництва товарної продукції даним видом господарств щороку зростає, а продуктивність праці в фермерських господарствах може в декілька разів перевищувати продуктивність праці в інших сільськогосподарських підприємствах.

Також окремою проблемою звітності в аграрному секторі є її вибіркковість. Не всі фермерські господарства звітують за всіма видами звітності, що є головною проблемою для аналізу даних по всій галузі. Необхідно також підкреслити, що достовірність та реальність даних цих звітів не підтверджувалась перевірками багатьох років, тому аналіз даних звітів може бути не завжди правильний.

Майже всі аграрні підприємства перебувають на спрощеній системі оподаткування, що дозволяє їм не сплачувати податок на прибуток та деякі інші платежі до бюджету. Згідно Податкового кодексу реєстрація платником єдиного податку є безстроковою, але щороку необхідно підтвердити свій статус сільськогосподарського виробника. Для цього кожне сільськогосподарське підприємство подає наступну звітність:

1. Загальну податкову декларацію на поточний рік щодо всієї площі земельних ділянок з яких справляється податок.
2. Розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва.
3. Відомості про наявність земельних ділянок.

На нашу думку для всіх сільськогосподарських виробників для підтвердження статусу платника єдиного податку 4 групи необхідно розробити на основі форми № 50-сг «Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств за 200__рік» додаток до декларації. Ця форма повинна подаватись як до Податкових органів так і до Статистичної служби. Дана звітність повинна замінити розрахунок частки сільськогосподарської продукції і бути додатком до декларації платника єдиного податку 4 групи. Це дозволить перевіряти достовірність звітності сільськогосподарських підприємств, забезпечить порівнянність показників звітів агропідприємств всіх форм власності і в тому числі фермерських господарств, покращить доступність звітів.

Висновок. Статистична та податкова звітність мають різні цілі та завдання, але основна мета цієї звітності – покращити економічну ситуацію в Україні. Об'єднання деяких податкових та статистичних форм звітності може сприяти покращенню достовірності звітності та виявленню резервів поповнення бюджету. Тобто одним із важливих кроків до виходу нашої країни з кризи є вдосконалення та об'єднання податкової та статистичної звітності.

Список використаних джерел

1. Податковий Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Лузан Ю. Я. Звітність підприємства – основа інформаційної системи управління / Лузан Ю. Я. // Облік і фінанси АПК. – 2004. – №1. – С. 4-9.
3. Пархоменко В. М. Фінансова звітність в агропромисловому комплексі / Пархоменко В. М. // Облік і фінанси АПК. – 2004. – №1. – С. 31-45.

УДК 630.9(477)

Т.А. Гоголь, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
e-mail: tanya-gogol@mail.ru

О.В. Ананченко, магістрант, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
e-mail: olya.ananchenko.1994@mail.ru

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Ключові слова: ліси України, лісова галузь, розвиток лісової галузі.

Важливість та актуальність теми полягає в тому, що ліс відіграє важливу роль не лише в житті кожної людини, а й всього нашого народу. Ліс є не лише джерелом вартісних цінностей (дерева, а також побічних продуктів, таких як: меду, овочів, грибів, моху та ін.), але також виступає як державо - творчий, стратегічний чинник природного краєвиду.

Із усіх природних ресурсів, які наповнюють скарбницю не лише нашої країни, але і всього людства, ліс займає одне з головних місць. Це досконалий комплекс, який дає більше 20 тисяч видів цінної продукції.

Ліси – головне природне багатство народу України. Вислів «Ліс – наше багатство» виник ще тоді, коли люди користувалися лише деревиною, яка є необхідним матеріалом для будівництва, сировиною для паперово-целюлозної промисловості та багатьох інших галузей народного господарства. Неможливо переоцінити величезне значення лісу в житті людини. Цей природний захисник навколишнього середовища відіграє важливу роль в очищенні від різноманітних фізичних та хімічних забруднювачів. Ліси забезпечують середовище для всіляких рослин і тварин, є джерелом цілого ряду лікарських рослин, ягід, фруктів і горіхів. Це дорогоцінний ресурс, створений самою природою і його забруднення може призвести до серйозного порушення екологічної рівноваги у природі [1].

Основні функції, які виконують ліси України за своїм призначенням та розміщенням такі: захисні, водоохоронні, оздоровчі, санітарно-гігієнічні та ін.

Окремими аспектами даної теми займалися такі вчені як А.А. Головка, В.І. Курило, П.В. Мельник, М.Б. Бизова, В.І. Пила, М.М. Бойко, Я.Я. Дяченко та ін. Вченими М.І. Гордієнко та М.М. Гузь було виділено періоди розвитку лісокультурної справи в Україні; І.М. Синякевичем було розглянуто питання становлення лісової та інших галузей лісового комплексу, А.В. Тюрніним зібрана статистична інформація про площі лісів тощо.

Крім того, на думку М.М. Орлова, лісове господарство необхідно розглядати в органічному взаємозв'язку практики і теорії. З даним вченим можемо повністю погодитися. Адже, вчення про лісове господарство розкриває техніку та економіку лісівництва.

Загальна площа лісових ділянок, що належить до лісового фонду України, становить 10,4 млн. га, в тому числі вкриті лісовою рослинністю 9,6 млн. га. Лісистість України становить 15,9%. Але, незважаючи на досить невелику лісистість території, Україна займає 9-те місце у Європі за площею лісів та 6-те місце за запасами деревини [2].

З наведених даних таблиці бачимо, що найбільшу лісистість мають Швеція та Фінляндія (понад 68 %), в половину менша територія, вкрита лісами в Італії та Німеччині. Тоді як Україна має лісистість, що в 4 рази менша за лісистість найбільш «зеленої» країни – Фінляндії. При цьому загальновідомо, що оптимальною для України вважається лісистість 20 %. Лісистість території країни становила у 2016 р. 15,9 % що є значно нижчою, ніж у багатьох країнах Європи. Для досягнення оптимального показника лісистості Україні необхідно ще створити понад 2 млн. га нових лісів.

Більше половини лісів України створені людиною та потребують посиленого догляду.

У результаті зрубів після Другої світової війни, створення нових лісів на значних площах у 50-70 роках минулого століття, на сьогодні, в Україні, найбільшу питому вагу у

насадженнях займають середньовікові деревостани – 47,5%. Станом на 2016 рік відбувається поступове старіння лісів, тому середній вік лісів – понад 60 років. Дана ситуація призводить до погіршення санітарного стану лісів.

Таблиця

Лісистість країн Європи

Країна	Загальна площа території країни, тис. га	Площа вкритих лісом земель, тис. га	Лісистість, %
Швеція	45218	30625	67,7
Іспанія	50596	27748	54,8
Фінляндія	33814	23116	68,4
Туреччина	77945	21702	27,8
Франція	54919	17572	32,0
Норвегія	32376	12384	38,3
Німеччина	35702	11076	31,0
Італія	30132	10916	36,2
Україна	60355	9573,9	15,9
Польща	31268	9319	29,8

Ліси України налічують більше 30 видів деревних порід, серед яких переважають : сосна, бук, дуб, ялина, вільха, ясен, береза, ялиця та граб. Найбільша питома вага хвойних лісів (43%) та твердолистяних насаджень (43%) (рис.).

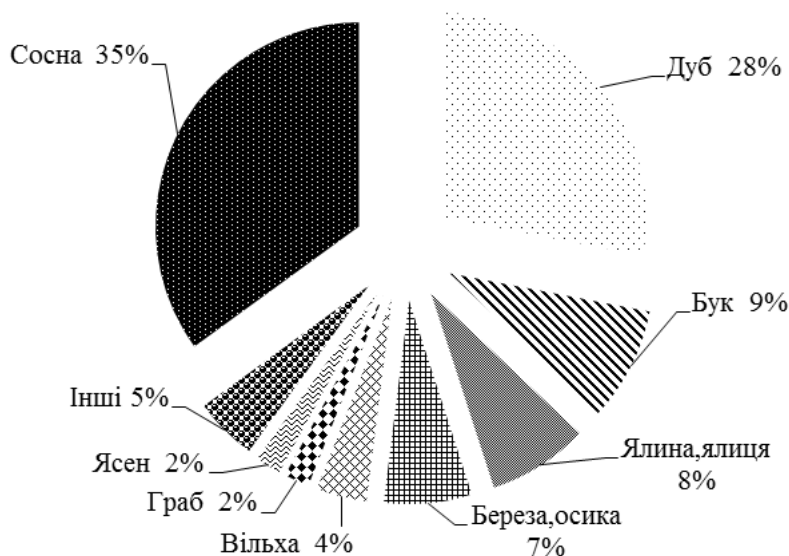

Рис. Розподіл площі лісів України за переважаючими деревними породами

Відповідно до Земельного та Лісового кодексів ліси України можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності. Переважна більшість лісів перебуває у державній власності. У процесі розмежування земель до комунальної власності можуть бути віднесені близько 1,3 млн. га (13%) земельних ділянок лісгосподарського призначення, що знаходяться у постійному користуванні комунальних підприємств, підпорядкованих органам місцевого самоврядування. Частка лісів приватної власності складає менше 0,1% загальної площі лісових земель. Близько 800 тис. га лісових земель державної власності не надані в користування та віднесені до земель запасу. В Україні історично сформована ситуація з закріпленням державних лісів за численними постійними лісокористувачами (для ведення лісового господарства ліси надані в постійне користування підприємствам, установам і організаціям кількох десятків міністерств і відомств). За відомчим підпорядкуванням,

найбільша площа лісових земель (близько 73%) перебуває у користуванні лісгосподарських підприємств Держлісагентства [3].

Основними пріоритетами розвитку лісової галузі є: підвищення продуктивності функціонуючих деревостанів, підвищення конкурентоспроможності лісової продукції, підвищення рівня використання продуктивності лісових земель та ін.

Для того, щоб всі пріоритети лісової галузі були реалізовані, необхідно дотримуватися таких заходів: запровадження політики формування цін на лісгосподарську продукцію; створення конкурентних засад в сфері лісокористування; врівноваження показників лісозаготівлі і насаджень, а також ефективний контроль за станом лісових насаджень; участь України у міжнародних процесах із збереження та захисту лісів; реформування лісового господарства повинно здійснюватися на основі чітко визначеного плану розвитку, який повинен мати глибоке обґрунтування [4].

Для реалізації наведених заходів необхідно, щоб саме реформування лісової галузі стало предметом глибокого обговорення лісокористувачів, органів влади та науковців, а також необхідно враховувати досвід промислово розвинених країн світу.

Підсумовуючи викладений матеріал, можемо впевнено стверджувати, що більшість лісів перебувають у державній власності; що в Україні, і на сьогодні, існує потреба у проведенні наукових досліджень сучасного стану лісів. Адже, за результатами досліджень Україна потребує розробки нових основ лісокористування, які б враховували необхідність різнопланового і цільового використання лісів, підвищення їх стійкості та посилення еколого-захисних функцій, а також активного впровадження міжнародних принципів сталого управління лісами.

Список використаних джерел

1. Маценко Г. Все про ліс. Які вони дерева України. // Магістраль. – 2007. – №42-43, спец. випуск.
2. Волощук Р. В. Проблеми і перспективи розвитку лісгосподарського комплексу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rusnauka.com/17_AND_2010/Economics/68774.doc.htm.
3. Матеріали щодо підсумків роботи підприємств Державного агентства лісових ресурсів України за 2015 рік, 30 січня 2016 р. – К. : Державне агентство лісових ресурсів, 2016.
4. Дейнека А. М. Еволюція концепції сталого розвитку лісового господарства та її економіко-правове забезпечення на міжнародному і регіональному рівні / Дейнека А. М. // Регіональна економіка. – 2008. – №1. – С. 99-105.

УДК 330.123.72

О.М. Клименко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

e-mail: olenaklymenko99@gmail.com

В.О. Ремесник, магістрант, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

e-mail: v_rem@ukr.net

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРФОДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНИ

Ключові слова: видобуток торфу, енергетична безпека, енергоефективність, торфодобувна промисловість.

Сучасний стан економіки України, під впливом стрімкого зростання цін на традиційні енергоносії, спонукає державу до пошуку альтернативних видів палива, які будуть слугувати в підвищенні енергетичної незалежності та безпеки країни. Тим не менше, постає питання щодо пошуку нових підходів до повного розкриття енергетичного потенціалу України в чому важливе місце приділяється прагненню до підвищення ролі місцевих енергетичних джерел, таких як торф.

Дослідженню проблеми виходу вугільної галузі з кризового стану і підвищення ефективності її роботи присвятили свої праці О. Амоша, Т. Бондарюк, С. Жукова, Зубовський, М. Іванов, В. Мірошник, Ф. Поклонський, Б. Райхель, В., Стариченко, А. Чугаєв, С. Янко, які вивчили тенденцію розвитку галузі, оцінили її нинішній стан та апроаналізували перспективи її подальшого розвитку.

Останнім часом відбулися вагомі зміни в економіці та безпосередньо енергетиці України, які несуть вагомий вплив на розвиток паливно-енергетичного комплексу країни. Під впливом даної тенденції Міністерством енергетики та вугільної промисловості України було розроблено Енергетичну стратегію України до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», метою якої є досягнення високих показників з енергетичної безпеки, енергоефективності та інтеграції інноваційного оновлення енергетичного сектора України до аналогічних показників Європейського Союзу. Згідно цього, повинен робитися акцент на охорону навколишнього середовища та пошук альтернативних, відновлюваних джерел палива та енергії, до переліку яких можна віднести торф.

Щорічний показник утворення торфу становить майже 3 млрд. м³, що приблизно у 120 разів більше, ніж показник його використання. Загальний світовий обсяг видобутку торфу за останні роки скоротився приблизно у 2 рази, натомість в деяких країнах (Велика Британія, Естонія, Норвегія) має тенденцію до зростання. Україна в своєму арсеналі має 10 тис. км² торф'яних родовищ, що приблизно дорівнює площі торф'яних родовищ Естонії. За період незалежності України видобуток енергетичного торфу знизився і становить менше 1 млн. тонн на рік, більша частина якого брекетується і направляється для побутового опалення житлових примыщень.

Торф'яні родовища зустрічаються майже на всій території України, за винятком приморських і південних областей (Луганська, Одеська, Чернівецька, АРК). Найбільш поширені торфові родовища в Рівненській (17%), Волинській (21%), Чернігівській (12%), Житомирській (3%), Київській (11%), Львівській (10%) областях [1].

На сьогодні монопольне місце на ринку видобутку торфу займає Державний концерн «Укрторф», який об'єднує в своєму складі вісім державних підприємств з видобування й переробки торфу: «Волиньторф», «Житомирторф», «Реммашторф», «Київторф», «Поділляторф», «Рівнеторф», «Сумиторф», «Чернігівторф» (у складі якого діє два торфозаводи «Ірванцівський» та «Смолинський»).

За підсумками 2016 року підприємствами – учасниками Державного концерну Укрторф досягнуто нового рекордного, за всі часи існування Концерну, показника видобутку торфу, який склав 560,9 тис. т сировини. Значна кількість видобутої сировини забезпечить можливість: сталої роботи підприємств по виробленню торфопродукції протягом міжсезоння; задоволення зростаючого попиту споживачів на відносно дешевий, у порівнянні із газом та вугіллям, альтернативний вид твердого палива; підготовки технічної та сировинної бази підприємств до сезону видобутку 2017 року [2].

Динаміку зміни показників видобутку торфу Державним концерном «Укрторф» представлено на рис.

Загальний енергетичний потенціал промислових запасів торфу, що являє собою геологічний потенціал всіх його запасів, становить 836 млн. т. у.п., доцільно – економічний потенціал або енергетичний потенціал балансових родовищ – біля 362 млн. т. у.п.

Торф на даний час успішно використовується як комунально-побутове місцеве паливо і є джерелом сировини для інших галузей економіки. Комплексне використання торфу одного родовища одночасно для потреб сільського господарства та промисловості, обумовлюється наявністю великої різноманітності його видів, навіть в межах одного родовища [3].

Рис. Видобуток торфу Державним концерном Укрторф (2007-2016 роки) [3]

Таким чином, Україна має значний в своїй галузі торфодобувний потенціал, який використовується не в повному обсязі, проте має значні резерви щодо її розвитку. Сьогодні розвиток торфової галузі необхідний для загального розвитку економіки країни та є соціально затребуваним, так як цінова політика даного виду палива є значно нижчою ніж на інші, більш популярні джерела енергії. Подальший розвиток даної галузі тягне за собою зміцнення енергетичної незалежності України та сприяння підвищення родючості земель. Модернізація та подальший розвиток підприємств, які входять до складу Державного концерну Укрторф, мають прагнути до використання повної виробничої потужності, пошуку нових ринків збуту, впровадженню нових технологій, що в свою чергу піднімуть дану галузь на якісно новий рівень.

Список використаних джерел

1. Стріха В. А., Калько А. Д. Аналіз біохімічних процесів утворення та руйнування торфових родовищ. // Вісник НУВГП: зб. наук. Праць.-Вип 3(31). – Рівне, 2005 – С. 414-419.
2. Рекордні показники видобутку торфу за всі часи існування Концерну [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrtorf.com.ua/?p=1381>
3. Енергетичний потенціал України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://iccu.org/wp-content/uploads/2015/08/ENERGETICHNIY-POTENTIAL-UKRAYINI.pdf>
4. Амоша А. И. Системный анализ шахты как объекта инвестирования: монография / А. И. Амоша, М. А. Ильяшов, В. И. Салли // НАН Украины, Институт экономики промышленности. – Донецк, 2002. – 68 с.
5. Чистяк О. Ю. Формування організаційно-економічного механізму збалансованого управління потоками товарної вугільної продукції / О. Ю. Чистяк // Економіка промисловості. – 2009. – № 5. – С. 60-65. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2009_5_11.

УДК 338.439.4(477)

Т.А. Гоголь, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

e-mail: tanya-gogol@mail.ru

Ю.В. Держилова, магістрант, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

e-mail: Ylichka24@gmail.com

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

***Ключові слова:** виробництво, глобалізація, зростання попиту, конкуренція, органічна продукція, харчова промисловість.*

Посилення процесів глобалізації та інтеграції України в світове співтовариство вплинули на економіку нашої держави, зробивши її більш вразливою до зовнішніх загроз і висунули перед нею серйозні вимоги щодо підвищення рівня конкурентоспроможності промисловості. Отримання можливості рівноправно конкурувати на світових ринках може бути досягнуто тільки за умови переходу вітчизняної промисловості на інноваційну модель розвитку та активного впровадження сучасних технологій виробництва, що особливо стосується підприємств харчової галузі. Так, харчова промисловість завжди вважалася для України пріоритетною і стратегічно важливою галуззю, здатною забезпечити не тільки потреби внутрішнього ринку, а й вагоме місце держави серед світових країн – лідерів з виробництва продуктів харчування. Доступність харчових продуктів, їх високу якість і відповідність світовим стандартам впливають на рівень продовольчої безпеки держави, виступають індикаторами його соціальної стабільності.

Харчова промисловість є невід’ємною складовою кожної держави, суспільства та кожного громадянина, зокрема. Тому аналіз саме цієї діяльності такий важливий на сьогодні. У вік технологічного прориву, ноу-хау.

У сучасній ринковій економіці конкуренція займає системоутворююче місце в механізмі її функціонування. Разом з тим продовольча сфера має суттєві особливості (сезонність виробництва і попиту, обмеженість земельних ресурсів та їх інтенсифікації, використання в якості засобів виробництва – живих організмів, обмежені терміни зберігання продуктів та ін.), які не дозволяють ринковим силам реалізовувати в повній мірі механізм стійкого і динамічного розвитку. Основна причина – обмеженість у швидкій реакції на будь-яку зміну ринкової ситуації (наприклад, досить складно швидко наростити виробництво окремих видів продовольства при різкому збільшенні попиту, навіть в середньостроковій перспективі. Так, при наявності тільки капіталу неможливо в стислі терміни налагодити ефективне молочнотоварне виробництво), тоді як саме швидкість виходу з збиткових сфер і виявлення перспективних напрямків для бізнесу – основна ідея принципу.

Сучасна економічна наука традиційно велику увагу приділяє теоретико-методологічним аспектам інноваційної діяльності підприємств. Зокрема, розвиток харчової промисловості досліджували такі вчені, як А.І. Амоша, З.С. Варналій, В.М. Геєць, Л.В. Дейнеко, О.Е. Кузьмін, А.А. Мазаракі, Г.П. Сичевський, Л.Г. Чернюк та інші [1; 2; 3].

Методи, що використані в процесі дослідження: систематичний підхід та економічна методологія. Для вивчення тенденцій та динаміки макроекономіки застосовано статистичний та економіко-математичний аналіз використані показники харчової промисловості в Україні.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку інтеграційних процесів підприємств харчової промисловості України, визначення закономірностей формування і функціонування інтегрованих об’єднань в різних галузях харчової промисловості.

Виклад основного матеріалу. Харчова промисловість є однією із провідних галузей вітчизняної економіки, вона долучена в забезпеченні продовольчої безпеки держави, формуванні її експортного потенціалу й здатна позитивно впливати на динаміку

економічного зростання України. Зниження показників ефективності фінансово-економічної діяльності харчової промисловості в останні сім років спостерігається, в основному, по окремих підгалузях, продуктивним підгрупам та регіонам. Не зважаючи на втрату деяких закордонних ринків, українські виробники розширюють географію свого зовнішнього постачання та збільшують прибутки від експортної діяльності [4].

Встановлено, що ефективна, високопродуктивна, динамічно зростаюча харчова промисловість є пріоритетом у забезпеченні економічної безпеки держави і досягненні високої національної конкурентоздатності [5, с. 71].

Під розвитком галузі слід розуміти сукупність кількісних та якісних змін, що передбачають перехід від одного якісного стану до іншого в умовах різноспрямованого впливу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Критеріями аналізу та оцінки ефективності розвитку галузі є в першу чергу аналіз динаміки таких показників, як: індекси виробництва та реалізації, показників дохідності, рентабельності, продуктивності та інших.

Україна є досить відкритою країною, тісно інтегрованою в світову економіку, а після вступу до Світової організації торгівлі в 2008 році формально стала повноцінним гравцем на світовому ринку. Експортний потенціал нашої країни формується, перш за все, за рахунок продукції харчової промисловості. Безумовно, такий стан речей поставило харчову промисловість України перед серйозними завданнями і змушує відповідати на певні виклики: висока ступінь сировинної залежності; зростання конкурентного тиску, збільшення імпорту харчосмакової продукції, нераціональна структура експорту сировини і продукції, поглинання вітчизняних підприємств іноземними компаніями, обмеження до доступу зовнішніх ринків збуту, цікавих і важливих для наших виробників, недостатня купівельна спроможність населення на внутрішньому ринку, недостатній рівень переробки вітчизняної продукції.

Дослідження показали, що в умовах державної власності галузі харчової промисловості України розвивалися досить динамічно. Разом з тим, очевидно, що основною сприятливий фактор – постійно наростаючий зовнішній попит.

Як бачимо з даних, що представлені на рис., з 2007 по 2009 роки результативність галузі знижувалася в середньому на 3-6% щорічно, внаслідок негативного впливу світової фінансової кризи на економіку України загалом та на діяльність підприємств харчової промисловості зокрема.

З 2009 по 2012 роки приріст в обсягах виробництва складав щорічно 1-3%. За останні 4 роки динаміка обсягів виробництва була нестабільною. Спади виробничої діяльності спостерігалися у 2013 та 2015 роках, на 5% та 10,7% відповідно, зростання виробництва – на 2,5% та 3,9% у 2014 та 2016 роках. Але в цілому, порівняно з 2007 роком, лінія тренду свідчить про загальну тенденцію до зниження темпів виробництва, що є наслідком низької платоспроможності населення.

Починаючи з 2012 року харчова промисловість на загальнодержавному рівні займає перше місце за обсягами реалізованої промислової продукції серед всіх галузей промисловості і має позитивну динаміку питомої ваги. В 2012 році було реалізовано продукції на суму 254,5 млрд. грн., що склало 18,2% в загальному обсязі. В 2013 році обсяги реалізованої продукції галузі склали 261,8 млрд. грн. або 19,3% від загального обсягу в Україні. В 2014 році реалізовано продукції на суму 254,5 млрд. грн., що складає 21,5% промислової продукції [8, с. 3]. У 2016 році частка харчової промисловості у загальних обсягах реалізації промислової продукції становила 24,4%, включаючи напої і тютюнові вироби [7].

Висновки. Для досягнення розвитку інноваційно-інвестиційних процесів в харчовій промисловості необхідна, перш за все, підтримка держави, а саме: збільшення державних інвестицій в наукові дослідження; вдосконалення нормативної бази, особливо з регулювання інноваційної діяльності; податкове стимулювання інноваційної діяльності, що сприятиме збільшенню обсягів виробництва високоякісних харчових продуктів і зростання попиту на

інноваційну продукцію; збільшення частки експорту продовольчих товарів в закордонні країни створення сприятливих умов для залучення іноземного капіталу.

Рис. Динаміка індексів виробництва продукції харчової промисловості з 2007 року по 2016 рік
Джерело: аналізовано за даними [6, 7].

Таким чином, одним з головних умов незалежності будь-якої країни є її максимальне самозабезпечення продовольством власного виробництва. Досягти цього Україна зможе лише за умови фокусування на модернізації існуючих і будівництві нових підприємств, на застосування енергозберігаючих технологій, розвитку власного сировинного ресурсу, орієнтованого на органічну продукцію відповідно до міжнародних стандартів якості, використовуючи вітчизняні наукові і виробничі досягнення, а також досягнення розвинених країн. Чи не розвиваючи відповідні форми зовнішньоекономічних відносин зробити це практично неможливо. Тому, сьогодні, в умовах посилення глобалізації необхідно використовувати зовнішньоекономічні зв'язки для забезпечення власних економічних інтересів і поступової перебудови харчової промисловості відповідно до сучасних тенденціями інноваційного розвитку, в основі, якої повинен бути якісно оновлена технологічна база виробництва та екологічно чиста сировина власного виробництва.

Список використаних джерел

1. Інноваційний потенціал України: монографія / А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник, В. В. Юхименко, В. М. Костюченко, Л. П. Кудирко та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 592 с.
2. Дейнеко Л. В. Розвиток харчової промисловості України в умовах ринкових перетворень (проблеми теорії та практики). – К. : Знання, 2006. – 331 с.
3. Варналій З. С. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення / З. С. Варналій, О. П. Гармашова. – К. : Знання України, 2013. – 387 с.
4. Економічний вісник університету | Випуск № 33/1 © Семененко О. Г., 2017
5. Шерман Є. М. Організаційно-економічний механізм розвитку підприємств харчової промисловості: канд. ек. наук : 08.00.04 / Шерман Євген Михайлович; Міністерство освіти і науки України, Херсонський національний технічний Університет – Херсон, 2015. – 247 с. : іл. – Бібліогр.: с. 193-215 (188 назви).
6. Промисловість України у 2011-2015 роках: статистичний збірник / Держ. ком. Статистики України ; [за ред. І. С. Петренко]. – Київ: вид-во Держстат України, 2016. – 379 с.
7. Держстат України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.03.2017). – Назва з екрану.

8. Основні показники роботи харчової промисловості України [Електронний ресурс]: доповідь / Департамент продовольства Міністерства аграрної політики та продовольства України, 2015. – 15 с. Режим доступу: http://minagro.gov.ua/system/files/Харчова_2014_pik.pdf.

УДК 338.439.4(477)

Т.А. Гоголь, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

e-mail: tanya-gogol@mail.ru

Ю.В. Горбач, магістрант, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

e-mail: Yulia12343211@gmail.com

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ

***Ключові слова:** виробництво, діагностика, динаміка, експорт, ефективність, перспектива, питома вага.*

Основною метою соціально-економічного розвитку кожної країни є забезпечення населення якісними продуктами харчування. Проблема перспектив розвитку та функціонування харчової галузі завжди є надзвичайно актуальною. Продукція харчової промисловості займає вагоме місце у платіжному балансі нашої держави. Взагалі харчова промисловість України має дуже сприятливі умови для ефективного розвитку в першу чергу це сировинна база та трудова необхідність [1]. Основною проблемою виступає відновлення і прискорений розвиток харчової промисловості, що не аби як впливає на подолання кризових явищ в Україні. Харчова промисловість України є однією з провідних галузей народного господарства, яка представлена близько 20 галузями і підгалузями, де задіяне близько мільйона осіб.

Харчова промисловість – одна з найбільших та найважливіших галузей промисловості України. Від рівня її розвитку, стабільності функціонування залежить стан економіки, продовольча безпека держави, розвиток внутрішнього та зовнішнього ринків, рівень життя населення. Основою для ефективного розвитку підприємств харчової промисловості є наявність сировинної бази та місця споживання готової продукції, природні умови та науково-технічний прогрес [2].

Перспективи розвитку виробництва продукції харчової промисловості досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені: П.П. Борщевський, О.Б. Бутнік-Сіверський, Л.В. Дейнеко, А.О. Заїнчковський, А.О. Коваленко, Д.Ф. Крисанов, І.І. Лукінов, П.В. Осіпов, В.В. Прядко, М.П. Сичевський, Л.В. Старшинська, Л.Г. Чернюк та багато інших. Розвиток та постійна зміна умов функціонування харчової промисловості зумовлює необхідність проведення подальшої діагностики фінансово-економічного, технологічного стану галузі та визначення конкретних пріоритетів у технологічному розвитку харчової промисловості.

Методи, що були використані в процесі дослідження. Застосовано системний підхід та методології економічного, статистичного [3] та економіко-математичного аналізу для вивчення тенденцій, динаміки макроекономічних показників харчової промисловості України.

Метою дослідження є діагностика та оцінка сучасного стану харчової промисловості України, виявлення чинників, які впливають на її розвиток та визначення можливих шляхів підвищення ефективності діяльності цієї галузі.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день харчову промисловість України представляють більш як 50 галузей та спеціалізованих виробництв, на яких працює понад мільйон робітників [4]. Підприємства харчової промисловості України в останні роки господарювання забезпечують поступове зростання виробництва продукції, хоча

економічна та політична нестабільність в країні впливають на розвиток цієї галузі. Існує також ряд інших внутрішніх та зовнішніх чинників, які впливають на результативне, стабільне функціонування харчової промисловості.

У складі харчової промисловості – понад двадцять промисловостей, найважливішими з яких є цукрова, м'ясна, млинаруська, круп'яна, виноробна, молокопереробна, консервна та інші. Виробництво основних видів харчової промислової продукції України за 2014-2016 рр. наведено в табл. Цукрова промисловість України розміщена переважно у лісостеповій зоні. Її підприємства територіальне тісно пов'язані з бурякосіючими районами. Найбільша концентрація цукрової промисловості – у Вінницькій, Хмельницькій та Тернопільській областях. За даними табл. видно, що найбільший обсяг виробництва є саме соняшникової олії, хоча й в 2015 році в порівнянні з 2014 роком дещо зменшилось виробництво, але вже в 2016 році він вийшов знову в той же стан, що і в 2014 році.

Масложирова промисловість виробляє та переробляє рослинні жири та пов'язані з ними продукти. Діють масложирокомбінати у Дніпропетровську, Полтаві, Харкові, Одесі, Маріуполі, Запоріжжі, Кіровограді, Пологах.

Починаючи з 2012 року харчова промисловість на загальнодержавному рівні займає перше місце за обсягами реалізованої промислової продукції серед всіх галузей промисловості і має позитивну динаміку питомої ваги. В 2012 році було реалізовано продукції на суму 254,5 млрд. грн., що склало 18,2% в загальному обсязі. В 2013 році обсяги реалізованої продукції галузі склали 261,8 млрд. грн. або 19,3% від загального обсягу в Україні. В 2014 році реалізовано продукції на суму 254,5 млрд. грн., що складає 21,5% промислової продукції [5, с. 3].

Таблиця

Виробництво основних видів харчової промислової продукції України за 2014-2016 роки

Продовольчі товари	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Темп росту, %	
				2015-2014 роки	2016-2015 роки
Цукор, тис. т	2053	1459	1997	71,066732	136,87457
Олія соняшникова, тис. т	4401	3716	4412	84,435356	118,72982
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, тис. т	1357	1232	1160	90,788504	94,155844
Продукти молоковісні, інші, тис. т	174	156	154	89,655172	98,717949
Вироби ковбасні	267	236	239	88,389513	101,27119
Вироби макаронні, локшина та вироби борошняні подібні, тис. т	103	89,5	85,3	86,893204	95,307263
Борошно, тис. т	2358	2211	2085	93,765903	94,301221
Пиво солодове, млн. дал	242	195	181	80,578512	92,820513

Джерело: Виробництво окремих видів промислової продукції за 2011-2016 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua [6]

Проведений аналіз показників динаміки виробництва основних видів продукції харчової промисловості у 2014-2016 рр. свідчить про суттєве зростання виробництва олії та тваринних жирів, які є основним продуктом експорту харчової промисловості (табл.). Протягом 2014-2016 рр. тенденцію до скорочення виявляли виробництва, продуктів борошномельно-круп'яної промисловості та пива.

Висновки. Таким чином, розвиток харчової промисловості є важливим для задоволення споживчого попиту на внутрішньому ринку України і забезпечення продовольчої безпеки держави. Дуже важливим є постійний контроль держави, та допомога як з боку фінансів так і врегулювання нових постанов та законів на користь не лише великих компаній, а й малих підприємств, які забезпечують населення якісною та достатньо дешевою продукцією, не переплачуючи за бренд.

Обсяги виробництва продукції в динаміці харчової промисловості України з року в рік дедалі знижуються, що пояснюється застарілими технологіями виробництва, відсутністю модернізації основних засобів, кризовим станом в економіці країни. Тому в першу чергу необхідно зараз всі сили реалізувати на подолання цих проблем, для того, щоб наша країна мала значний вплив як на українському ринку так і на зарубіжному.

Список використаних джерел

1. Дейнеко Л. В. Розвиток харчової промисловості України в умовах ринкових перетворень: проблеми, теорії та практики. / Л. В. Дейнеко. – К. : Знання, 2006. – 331 с.
2. Хареба В. Наукове забезпечення розвитку харчової і переробної промисловості України / В. Хареба // Харчова і переробна промисловість. – 2009. – № 2-3(354). – С. 4-7.
3. Ющенко Н. Л. Статистика : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н. Л. Ющенко, Т. Л. Ющенко. – Чернігів : Десна Поліграф, 2015. – 344 с.
4. Пашнюк Л. О. Харчова промисловість України: стан, тенденції та перспективи розвитку / Пашнюк Л. О. // Економічний часопис XXI. Економіка та управління підприємством. – 2012. – №9-10. – С. 60-63.
5. Основні показники роботи харчової промисловості України [Електронний ресурс]: доповідь / Департамент продовольства Міністерства аграрної політики та продовольства України, 2015. – 15 с. Режим доступу : http://minagro.gov.ua/system/files/Харчова_2014_рік.pdf.
6. Державна служба статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК 336.71

Н.Г. Кот, м.э.н., старший преподаватель кафедры бухгалтерского учета, анализа и аудита
УО «Брестский государственный технический университет», г. Брест, Республика Беларусь
e-mail: kotofeika1981@mail.ru

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ОСНОВЕ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА

Ключевые слова: экономический потенциал, финансовый потенциал, зоны управляемости, скаляризация, регрессия.

Исследование сущности экономического потенциала хозяйствующего субъекта, его структурных составляющих позволяет сделать вывод, что экономический потенциал снижается с течением времени без целенаправленного управления. Такая особенность обусловлена фактом обесценения ресурсной составляющей, в частности: материальным ресурсам свойственна потеря физических и потребительских свойств; основные средства изнашиваются физически и морально; трудовые ресурсы нуждаются в постоянном повышении квалификации, совершенствовании своих навыков и знаний. Без поддержания и развития ресурсного потенциала не произойдет улучшение инновационного потенциала и производственного. Таким образом, в организации постоянно должны осуществляться мероприятия по поддержанию и развитию потенциала.

Реальный рост экономического потенциала будет иметь место только тогда, когда управление будет направлено на все компоненты экономического потенциала, поскольку существует тесная связь между составляющими в структуре экономического потенциала. В частности, максимально эффективное использование одного компонента возможно только при условии развития всех остальных. Так, например, максимально развитие инновационной составляющей возможно только при умелом сочетании технологического и трудового потенциалов. Выражаясь математическим языком, составляющие внутри экономического потенциала тождественны между собой.

Экономический потенциал является абсолютной фиксированной величиной, которая оценивается в контексте конкретных условий, сложившейся экономической ситуации и целей, которые ставит перед собой организация.

По нашему мнению экономический потенциал должен определяться с помощью таких

параметров, которые характеризуют деятельность организации, как хозяйствующего субъекта, функционирующего в динамике, а не только посредством расчета одномоментных показателей, как это практикуется в финансовом анализе.

Для расчета экономического потенциала организации необходимы показатели накопительного характера, которые служат критерием каждого потенциала в системе экономического потенциала организации. Для выведения данных показателей в Республике Беларусь целесообразно обратиться к основным показателям социально-экономического развития страны. Так, к основным социально-экономическим показателям Республики Беларусь относятся: численность населения, доходы населения, валовой внутренний продукт (ВВП), суммарная стоимость основных средств, чистая прибыль.

Идентифицируя взаимозависимость государства с организацией, можно предположить, что основными составляющими экономического потенциала организации, имеющими накопительный характер, выступают объем реализации, численность работников, уровень оплаты труда, стоимость основных фондов и себестоимость.

Для оперирования данными экономическими показателями в разрезе экономического потенциала необходимо, чтобы они имели сопоставимый вид:

В качестве компонентов экономического потенциала нами выделены:

1) α – отношение между среднегодовой заработной платой и производительностью труда. Сопоставление данных показателей позволит собственнику организации решить вопрос о возможности дальнейшего стимулирования работников, квалифицированный труд которых, как известно, является одной из движущих сил в развитии хозяйствующего субъекта.

2) β – отношение выручки к стоимости основных фондов. При успешном вложении собственных средств в расширенное воспроизводство существующего организации или в программу диверсификации бизнеса собственник получает отдачу в виде прироста объема реализации. При увеличении инвестиций за счет собственных источников произойдет рост выручки. Структурная составляющая β определяет отдачу от используемых основных средств. Чем выше значение β , тем больше собственник организации акцентирует внимание на зависимости дохода субъекта от технических возможностей организации.

3) γ – отношение между выручкой и затратами организации. При наличии высоких затрат в организации сложно говорить о конкурентоспособной продукции, о чем будет свидетельствовать высокое значение показателя затратноемкости продукции. В данной ситуации в организации возникнет необходимость снижения затрат, которое можно достичь в том числе и за счет приобретения новой технологичной линии, на финансирование которой будут направляться собственные средства в виде амортизационных отчислений и чистой прибыли, для чего необходимо направить усилия организации на увеличение объемов продаж.

Предлагаемые компоненты нормируются с использованием эталонного значения в качестве критерия. В результате получают характеристики, не имеющие размерности и отражающие средний темп изменения в течение определенного динамического ряда, так называемый, коэффициент весомости, который представляет собой среднегодовое изменение одного из трех структурных составляющих – α , β , δ .

В результате формируется векторная характеристика экономического потенциала.

Для получения конечной оценки применяется скаляризация – это приведение отдельных учитываемых критериев к объединенной глобальной целевой функции, в которой отдельные критерии являются изменяемыми параметрами.

Скаляризация осуществляется с применением одного из методов агрегирования частных критериев. В результате получается интегральный показатель, построение таких показателей в динамике по данным одного хозяйствующего субъекта позволяет оценить уровень экономического потенциала, как интегрального критерия эффективности.

Экономический потенциал определяет величину фактических возможностей организации в динамическом развитии.

Для того, чтобы оценить критерий эффективности рассчитанного экономического потенциала, его необходимо сопоставить с финансовым потенциалом. Посредством расчета показателя финансового потенциала определяется наличие финансовых возможностей организации в используемом в организации экономическом потенциале.

Показатель финансового потенциала определяет уровень использования финансовых возможностей организации за рассчитанный диапазон. Таким образом, финансовый потенциал является относительным выражением сложившегося уровня экономического потенциала в организации, как динамически развивающейся системы. Финансовый потенциал характеризует величину финансовых возможностей организации, которые, совершив кругооборот, способствуют увеличению величины экономического потенциала хозяйствующего субъекта.

Для того, чтобы оценить эффективность использования экономического потенциала в организации на основании рассчитанного показателя финансового потенциала, его необходимо сопоставить с зонами управляемости (таблица 1).

Таблица 1

Классификация зон управляемости

Критерий зоны управляемости	Наименование зоны управляемости	
80 – 100%	Зона естественных отклонений	Зона устойчивого развития
60 – 80%	Зона стабилизации	Зона устойчивости
40 – 60%	Зона санации	
20 – 40%	Зона реструктуризации	Зона неустойчивости
0 – 20%	Зона банкротства	

Примечание: Собственная разработка автора на основании [1]

Значение показателя финансового потенциала, соответствующее той или иной зоне управляемости, позволяет определить стартовую точку для достижения максимально эффективного состояния в процессах управления экономическим потенциалом. Поскольку, максимально-эффективным состоянием для каждой организации выступает его устойчивое развитие, тогда и показатель, определяющий финансовый потенциал, должен соответствовать заданному направлению, в силу чего, мы считаем уместным назвать данный показатель, как интегрально-регулирующий показатель устойчивого развития организации.

Для определения уровня и направления дальнейшего развития деятельности организации предлагается определить интегрально-регулирующий показатель устойчивого развития организации посредством уравнения регрессии, отражающего зависимость финансового потенциала от производительности труда, среднегодового уровня заработной платы, фондоотдачи и затратноотдачи. Интегрально-регулирующий показатель устойчивого развития организации определяется индивидуально для каждой организации.

Для выведения формулы, на основании которой будет рассчитан интегрально-регулирующий показатель устойчивого развития организации, изначально необходимо провести вспомогательный расчет, представленный в таблице 2.

Формула регрессионной зависимости возвращает параметры линейного приближения по методу наименьших квадратов [2, 3, 4]. Уравнение регрессии определяет зависимость финансового потенциала от 4-х накопительных параметров - производительность труда, средний уровень заработной платы, фондоотдача и затратноотдача.

Подставив показатели α , β , γ на конкретную дату в формулу регрессионной зависимости определим интегрально-регулирующий показатель устойчивого развития организации.

Таким образом, построенная регрессионная модель, а также фактические значения накопительных параметров позволяют спрогнозировать возможность и направления дальнейшего использования финансового потенциала организации на конкретную дату, своего рода предельное приращение накопительных показателей организации при

проведении эффективной политики управления. Предельное приращение финансового потенциала, т.е. направление дальнейшего развития, которое с учетом научной диалектики может быть как положительное – в сторону роста, так и отрицательное – в сторону сворачивания деятельности.

Таблица 2

Вспомогательный расчет для определения уравнения регрессии

Период	FP	EP - α	EP - β	EP - γ	$\sum (EP-\alpha) + (EP-\beta) + (EP-\gamma)$
1	$\frac{EP}{\sum 1} \times 100$	EP - α_1	EP - β_1	EP - γ_1	$\sum 1$
2	$\frac{EP}{\sum 2} \times 100$	EP - α_2	EP - β_2	EP - γ_2	$\sum 2$
3	$\frac{EP}{\sum 3} \times 100$	EP - α_3	EP - β_3	EP - γ_3	$\sum 3$
4	$\frac{EP}{\sum 4} \times 100$	EP - α_4	EP - β_4	EP - γ_4	$\sum 4$
5	$\frac{EP}{\sum 5} \times 100$	EP - α_5	EP - β_5	EP - γ_5	$\sum 5$

Примечание: Собственная разработка автора

В случае получения положительной величины в организации имеется потенциал развития, в противоположном случае – руководству организации следует предпринять серьезные меры к инволюции или диверсификации деятельности существующего субъекта хозяйствования.

Описанная методика определения интегрально-регулирующего показателя устойчивого развития организации сводится к реализации следующих основных этапов:

- определение важнейших факторов, оказывающих воздействие на экономический потенциал организации;
- установление фактического наличия корреляционной связи между экономическим потенциалом организации и структурными составляющими;
- построение регрессионного уравнения, проверка его значимости и достоверности, устранение мультиколлинеарности факторов;
- определение прогнозного значения интегрально-регулирующего показателя устойчивого развития путем подстановки в регрессионное уравнение накопительных показателей в сопоставимом виде α , β , γ .

Список использованных источников

1. Высоцкий, О. А. Теория измерения управляемости хозяйственной деятельностью предприятий / Под науч. ред. Р. С. Седегова. – Мн. : ИООО «Право и экономика», 2004. – 396 с.
2. Марченко, В. М. Эконометрика и экономико-математические методы и модели. В 2 ч. Ч. 1 Эконометрика: учеб. пособие для студентов учреждений высшего образования по экономическим специальностям / В. М. Марченко, Н. П. Можей, Е. А. Шинкевич. – Минск : БГТУ, 2011. – 157 с.
3. Г. Корн, Т. Корн Справочник по математике для научных работников и инженеров. – М., 1970. – 720 с.
4. Пелих, А. С. Экономико-математические методы и модели в управлении производством / А. С. Пелих, Л. Л. Терехов, Л. А. Терехова. – Ростов н/Д: «Фенкис», 2005. – 248 с.

ВИЗНАЧЕННЯ ВАГОВИХ КОЕФІЦІЄНТІВ ІНТЕГРАЛЬНИХ ІНДЕКСІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Ключові слова: інтегральний індекс, економічна безпека, метод головних компонент, експертний метод, вагові коефіцієнти.

Економічна безпека національної економіки як невід'ємна складова частина національної безпеки має досить розгалужену структуру [1], і водночас її можна розглядати як достатньо замкнену систему, яка має свою внутрішню та вертикальну будову. Багатогранність категорії «економічна безпека національної економіки» обумовлює підвищений інтерес і різноманітність науково-методичних підходів до оцінювання її інтегрального рівня в цілому та в розрізі основних функціональних складників, які в підсумку направлені адекватно ідентифікувати її стан та виявити найбільш вагомі фактори впливу з метою розробки ефективних регуляторних засад її зміцнення. Під час знаходження агрегованого індексу економічної безпеки національної економіки, який характеризується сукупністю первинних показників, постає завдання формування вагових коефіцієнтів впливовості, оскільки функціональні складники не завжди мають однакову значимість.

Так, серед якісних методів дослідження особливу увагу заслуговують експертні методи, в основі яких лежить використання думки фахівця (експерта) [3] й які визначаються відносно нескладною технологією проведення та багатоваріантністю сфери застосування.

У межах даного дослідження проблема відбору експертів займала найбільший обсяг часу, оскільки якість і достовірність результатів експертного анкетування залежить від компетентності та фаховості представників експертної групи, крім того, важливим завданням є досягнення узгодженості думок експертів. Найбільш простою є методика оцінки відносних коефіцієнтів компетентності за результатами висловлювань спеціалістів про склад експертної групи.

За результатами проведеного опитування складають матрицю, елементами якої є змінні x_{ij} . Причому $x_{ij} = 1$, якщо j -й експерт назвав i -го експерта та $x_{ij} = 0$, якщо j -й експерт не назвав i -го експерта. Причому кожен експерт може включати або не включати себе в експертну групу. За даними матриці обчислюються коефіцієнти компетентності як відносна вага експертів:

$$k_i = \frac{\sum_{j=1}^m x_{ij}}{\sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^m x_{ij}} \quad (i = \overline{1, m}) \quad (1)$$

де k_i – коефіцієнт компетентності i -го експерта, m – кількість експертів (розмірність матриці). Коефіцієнти компетентності нормовані, тому їх сума дорівнює 1. Зміст коефіцієнтів

компетентності, обчислених за даними таблиці $\|x_{ij}\|$, полягає в тому, що обчислюється кількість голосів, відданих за i -го експерта, та ділиться на загальну суму всіх голосів [5].

Визначення узгодженості оцінок експертів необхідне для підтвердження вірності гіпотези про те, що експертну оцінку можна використовувати для визначення важливості певних параметрів, що використовуються в дослідженні та можуть відіграти важливу роль у прогнозуванні. Оцінка узгодженості експертних думок виконується шляхом обчислення кількісної міри, що характеризує ступінь близькості індивідуальних думок [6].

Матеріали, отримані в результаті опитування експертів шляхом анкетування, являють собою сукупність оцінок відносної важливості, присвоєних експертом кожному з порівнювальних параметрів. Для обробки матеріалів, отриманих у результаті експертної оцінки, використовують такі позначення: m – кількість експертів, які прийняли участь в анкетуванні; n – кількість об'єктів, які оцінюються; C_{ij} – оцінка відносної важливості (у балах) i -м експертом j -го об'єкту.

Показники узагальненої думки можна отримати такими методами [7]. Перший метод – це середнє арифметичне значення величини M_j оцінки, яка визначається для кожного з об'єктів, що порівнюються:

$$M_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m C_{ij}. \quad (2)$$

Чим більше значення M_j , тим важливішим є j -й об'єкт, за думкою експертів. Другий спосіб – це сума рангів оцінок S_j , які отримані j -м об'єктом:

$$S_j = \sum_{i=1}^m R_{ij}, \quad (3)$$

де R_{ij} – ранг оцінки i -м експертом j -го об'єкта.

Під час отримання узагальненої думки таким методом найбільш важливими варто вважати об'єкти, які характеризуються найменшим значенням S_j .

Відомі такі показники степені узгодженості думок експертів, як коефіцієнт варіації V_j та коефіцієнт конкордації W [7]. Коефіцієнт варіації V_j оцінок, отриманих j -м об'єктом, характеризує варіативність, яка визначається відношенням середнього квадратичного відхилення до середнього арифметичного значення оцінки об'єкта. Коефіцієнт варіації обчислюють так:

- обчислюється дисперсія D_j оцінок, отриманих j -м об'єктом:

$$D_j = \frac{1}{m_j - 1} \sum_{i=1}^{m_j} (C_{ij} - M_j)^2;$$

- обчислюється середнє квадратичне відхилення оцінок, отриманих j -м об'єктом:

$$\sigma_j = \sqrt{D_j}$$

- визначається коефіцієнт варіації оцінок, отриманих j -м об'єктом:

$$V_j = \frac{\sigma_j}{M_j}$$

Коефіцієнт варіації V_j визначається для кожного з об'єктів та характеризує ступінь узгодженості думок експертів відносно важливості j -го об'єкту. Чим менше значення V_j , тим вищий ступінь узгодженості думок експертів. Прийнятним є значення коефіцієнту не більше 0,25.

Для характеристики ступеню узгодженості оцінок, наданих різними експертами визначеній кількості об'єктів, використовується коефіцієнт конкордації [6]. Коефіцієнт конкордації W є показником ступеню узгодженості думок експертів про відносну важливість сукупності всіх запропонованих для порівняння об'єктів. Для обчислення коефіцієнту конкордації необхідно визначити середнє арифметичне сум рангів оцінок для всіх об'єктів:

$$S_i = \sum_{j=1}^m C_{ij}.$$

Під час розрахунку сумарної колективної оцінки також важливо врахувати компетентність кожного з експертів. Коефіцієнт компетентності кожного з експертів оцінювався за шкалою від 0 до 1. Обчислення цих коефіцієнтів дає змогу не тільки переглянути склад експертної групи, але й скорегувати оцінки колективної думки експертної групи. В останньому випадку, наприклад, середня колективна оцінка буде дорівнювати:

$$S_i = \sum_{j=1}^m \lambda_j C_{ij}.$$

де λ_j – коефіцієнт компетентності j -го експерта.

Визначаємо оцінку дисперсії за формулою:

$$D = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (S_i - \bar{S})^2,$$

де n – кількість об'єктів, що порівнюються; S – оцінка математичного сподівання, яка дорівнює:

$$\bar{S} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n S_i;$$

Визначається коефіцієнт значущості (або ваговий коефіцієнт) кожного фактору, встановленого в цілому по групі експертів за формулою:

$$K_i = \frac{2(mn - S_i)}{mn(n-1)}$$

Дисперсійний коефіцієнт конкордації визначається як відношення оцінки дисперсії до максимального значення цієї оцінки:

$$W = \frac{D}{D_{\max}};$$

Коефіцієнт конкордації змінюється від нуля до одиниці, оскільки $0 \leq D \leq D_{\max}$. Максимальне значення дисперсії дорівнює

$$D_{\max} = \frac{m^2(n^3 - n)}{12(n-1)}.$$

Якщо ввести позначення:

$$R = \sum_{i=1}^n \left(\sum_{j=1}^m S_{ij} - \bar{S} \right)^2;$$

тоді оцінка дисперсії може бути представлена у вигляді:

$$D = \frac{R}{(n-1)};$$

а коефіцієнт конкордації обчислюватиметься за виразом:

$$W = \frac{12R}{m^2(n^3 - n)}.$$

Отримана формула визначає коефіцієнт конкордації, коли відсутні зв'язані ранги, тобто оцінка кожного експерта для різних критеріїв не повторюється, що було однією з умов під час проведення анкетування. Коефіцієнт конкордації може приймати значення від 0 до 1. За повної узгодженості думок експертів $W = 1$. Прийнятним є значення коефіцієнта не менше 0,75.

Отже, нами виділено найбільш вагомі фактори впливу на субіндекси економічної безпеки та встановлено їх вагові коефіцієнти. Результати розрахунків у розрізі макроекономічної безпеки національної економіки представлено в табл.

Таблиця

Значення коефіцієнту конкордації W

Назва показника	Коефіцієнт конкордації W
1. Макроекономічний показник	0,770
2. Продовольча складова	0,761
3. Виробнича складова	0,800
4. Енергетична складова	0,793
5. Соціально-демографічний показник	0,902
6. Фінансова складова	0,932
7. Зовнішньоекономічний показник	0,770
8. Інвестиційно-інноваційний показник	0,856
9. Показник екологічної сталості	0,925

Визначення вагових коефіцієнтів функціональних складників економічної безпеки національної економіки в цілому та в розрізі основних індикаторів (субіндексів) другого порядку є вкрай важливим завданням, оскільки є невід’ємним кроком та підґрунтям для розробки методики комплексного інтегрального оцінювання економічної безпеки на міждержавному рівні. Результати діагностичних оцінок дадуть змогу сформулювати основні гіпотези щодо впливу функціональних складових на інтегральний рівень економічної безпеки та виявити ті, які суттєво перешкоджають створенню внутрішнього та зовнішнього безпекового простору України.

Оскільки метод експертного анкетування носить частку суб’єктивізму, рекомендуємо застосовувати для визначення вагомості коефіцієнтів як метод експертних оцінок, так і інструментарій кореляційного аналізу (зокрема, метод головних компонент), що дасть змогу найбільш точно сформулювати пріоритетність та вагомість індикаторів економічної безпеки національної економіки.

Список використаних джерел

1. Белоусова І. А. Економічна безпека як складова національної безпеки України / І. А. Белоусова // Економічний часопис-XXI. – 2010. – № 5-6. – С. 14-18.
2. Волощук Р. В. Порівняльний аналіз підходів до визначення вагових коефіцієнтів інтегральних індексів стану складних систем / Р. В. Волощук // Індуктивне моделювання складних систем. – 2013. – Вип. 5. – С. 151-165 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Imss_2013_5_29
3. Башинська І. О. Використання методу експертних оцінок в економічних розрахунках / І. О. Башинська // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 7. – С. 408-412.
4. Грабовецький Б. С. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрямки використання : [монографія] / Б. С. Грабовецький. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 171 с.
5. Елтаренко Е. А., Крупнова Е. К. Обработка экспертных оценок : [учебное пособие] / Е. А. Елтаренко, Е. К. Крупнова. – М. : МИФИ, 1982. – 96 с.
6. Тимошенко О. В. Підходи до визначення вагових коефіцієнтів інтегральних індексів економічної безпеки національної економіки / О. В. Тимошенко, К. І. Коцюбівська // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 8. – С. 230-235.
7. Экспертные оценки в научно-техническом прогнозировании / Академия наук Украинской ССР Ордена Ленина Институт кибернетики. – Киев : Наукова думка, 1974. – 159 с.

УДК 339.37(477)

Т.А. Гоголь, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

e-mail: tanyu-gogol@mail.ru

Ю.А. Хоменко, магістрант, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

e-mail: homenko94hi@gmail.com

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Ключові слова: торгівля, внутрішній ринок, роздрібний товарооборот, динаміка та структура товарообороту, розвиток.

Торгівля – одна з найважливіших сфер економічної діяльності, від якої значно залежить якість життя населення, розвиток економіки та її конкурентоспроможність у світі в цілому [1]. Протягом останніх 5 років близько 40% відсотків створених підприємств вказували свою основну діяльність як торгівлю і більше половини з них обирали саме роздрібну реалізацію товарів [2].

Роздрібна торгівля являє собою діяльність із продажу товарів кінцевому споживачу для його особистого використання [3]. Останнім часом роздрібна торгівля в Україні перебуває під впливом кризових явищ. Фінансова та інвестиційна нестабільність у країні, що обумовлена політичними й економічними перетвореннями, призводить до зниження попиту на товари, послуги та формування суттєвих диспропорцій на споживчому ринку України. Відтак, дослідження тенденцій розвитку роздрібногo товарообороту в Україні є надзвичайно актуальним з метою виявлення проблем та потенційних загроз внутрішнього ринку [4].

Питанням розвитку ринку роздрібноЇ торгівлі присвячено роботи вітчизняних та закордонних авторів: В. Апопій, Б. Берман, Я. Гончарук, Дж.Р. Еванс, Т. Кент, А. Мазаракі, О. Омар, В. Радаєв та інших. Роботи вчених та економістів висвітлюють специфіку та переваги роздрібноЇ торгівлі, тенденції та перспективи подальшого розвитку торгівельної галузі [5]. Огляд літературних джерел із досліджуваної тематики показав недостатність наукових розробок із проблем розвитку роздрібноЇ торгівлі України та аналізу загальнодержавного стану роздрібноЇ торгівлі України станом на початок 2017 року.

Перш за все проаналізуємо динаміку та структуру роздрібногo товарообороту в Україні за 2011-2017 рр., що наведені в табл.

Таблиця

Динаміка та структура роздрібногo товарообороту

Рік	Роздрібний товарооборот підприємств (юридичних осіб), млн. грн.	У тому числі питома вага, %		Індекс фізичного обсягу роздрібногo товарообороту підприємств (юридичних осіб) до попереднього року, у порівнянних цінах, %	Наявність об'єктів роздрібноЇ торгівлі підприємств (юридичних осіб) на кінець року, тис. од.	У тому числі	
		продовольчих товарів	неродовольчих товарів			магазини	кіоски та автозаправні станції
2011	350059	38,9	61,1	113,2	64,2	48,4	15,8
2012	405114	40,2	59,8	112,3	62,2	47,2	15,0
2013	433081	41,1	58,9	106,1	59,8	45,5	14,3
2014	438343	41,3	58,7	90,0	49,6	38,6	11,0
2015	487558	41,1	58,9	80,2	49,6	38,5	11,1
2016	555975	41,0	59,0	104,5	49,3	38,4	10,9

Джерело: [2]

З таблиці видно, що обсяги роздрібного товарообороту в країні з 2011 року мають стійку тенденцію до зростання. Це зумовлено тим, що українці у своїй більшості змінили власні споживчі переваги, і тепер віддають переваги не ринкам, а супер-, гіпер- і іншим підприємствам типу маркет.

Незважаючи на стрімке збільшення обсягів роздрібного товарообігу – у 1,6 разів в 2016 році порівняно з 2011 роком, загальна чисельність об'єктів, що здійснюють роздрібну торгівлю товарами народного споживання в Україні зменшується (за 6 останніх років їх кількість скоротилася на 14,9 тис. од.). При цьому зменшення чисельності об'єктів роздрібною торгівлі відбулося у всіх секторах торгівлі (за формами власності).

В структурі роздрібного товарообігу переважають непродовольчі товари (близько 60%). Переважаючи частку об'єктів роздрібною торгівлі становлять магазини, решта – кіоски і палатки. Проте надалі магазини будуть витіснити кіоски та палатки, що відповідає світовим тенденціям розвитку торгівлі.

Основні сучасні формати, що забезпечують динамічний розвиток роздрібною торгівлі, є торгові мережі [4]. Лідерами ринку є такі продовольчі ритейли, як ТОВ «АТБ-Маркет», Fozzy Group, Volwest Group. Менше магазинів стало у Делві, Пакко та Фуршету.

Безперечним лідером за кількістю відкритих магазинів виявилася компанія «АТБ-маркет» (м. Дніпропетровськ). Станом на 01.01.17 р. нараховувалось 835 торгових точок «АТБ». За минулий рік ця мережа дискаунтерів поповнилася 111 об'єктами.

Головним конкурентом мережі «АТБ» за ознакою «кількість магазинів» залишається компанія «Fozzy Group» (м. Київ), що розвиває мережі супермаркетів «Сільпо», магазинів біля будинку «Фора», гіпермаркетів «Фоззі», дискаунтерів «Thrash!». Група відкрила за рік 59 магазинів, але загальна кількість торгових точок ритейлера збільшилася лише на 8 – з 522 до 530 об'єктів. Швидше за все, це пов'язано з появою в портфелі компанії нового бренду – мережі дискаунтерів «Thrash!», яка розвивається в тому числі на площах, що раніше використовувались під магазини «Сільпо».

Волинська компанія «Volwest Group» – одна з небагатьох компаній продуктового ритейлу України, яка вибрала розвиток мережі по франчайзингу. Поки що до портфеля брендів групи входять три торгові марки Наш Край, Наш Край Експрес, Дісконт. До початку 2017 року в Україні налічувалося 214 торгових точок, які працюють під ТМ групи: за рік з'явилося 50 нових об'єктів [7].

Також важливим аспектом аналізу розвитку роздрібного товарообороту підприємств України є його регіональний розподіл. У 2016 році найбільші обсяги роздрібного товарообороту припадали на підприємства м. Київ – 16,1%, що зумовлено, у першу чергу чисельністю його мешканців, концентрацією значних обсягів грошових доходів населення, зосередженістю значної кількості роздрібних підприємств у Києві. 3-поміж інших регіонів країни помітними обсягами роздрібного товарообороту характеризуються підприємства Дніпропетровської (9,1%), Харківської (8,2%), Одеської (7,3%), Львівської (5,8%), Київської (5,3%) областей. Слід відмітити, що у результаті окупації частини східних регіонів України частка Донецької та Луганської областей у структурі роздрібного товарообороту за останні 5 років зменшилась з 9,3 % до 3,1% та з 3,5 % до 0,8%, відповідно.

Основною проблемою роздрібною торгівлі є досить низька платоспроможність покупця через зменшення реальних доходів громадян, що негативно впливає на рівень товарообігу. Така ситуація склалася не лише через зниження курсу національної валюти, але й через такі фактори, як, наприклад, підвищення комунальних тарифів. Негативно на купівельній спроможності громадян позначилось і скорочення споживчого кредитування.

Ще одна проблема – нелегальний товарообіг, адже більше, ніж половина української торгівлі – «у тіні».

Важливо звернути увагу ще й на такий аспект торговельної діяльності, як інтернет-комерція. Головною проблемою є практична відсутність захисту прав покупців при конфлікті з продавцем, особливо у випадку прямих продажів і надсиланні товарів поштою.

Тим не менш багато українців купують в інтернеті, оскільки там можуть запропонувати вигідніші ціни [8].

Отже, для розвитку торгівлі в Україні необхідно здійснити ряд заходів, а саме: забезпечити стабільний курс національної валюти та відповідний реаліям рівень заробітної плати; вдосконалити нормативно-правову базу з регулювання торгівлі в інтернеті, оскільки ця галузь є дуже перспективною (більше 30% українців регулярно купують в інтернет-магазинах); здійснювати регулювання діяльності великих гравців ринку, аби уникнути монополізації та торгівельних змов; на місцевому рівні приділяти увагу торгівлі на ринках, запобігати стихійній торгівлі [8]. За умови виконання вищенаведених рекомендацій можна очікувати на пошвидшення розвитку роздрібною торгівлі у найближчій перспективі.

Список використаних джерел

1. Коновал В. В. Сучасний стан та тенденції розвитку роздрібною торгівлі в Україні [Електронний ресурс] / Коновал В. В., Березюк Ю. О. // КНТУ. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/>.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Барський Ю. М. Статистичний аналіз торговельних відносин України / Ю. М. Барський. // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – №6. – С. 6-10.
4. Пугачевська К. Й. Роздрібний товарооборот підприємств України: тенденції та проблеми / К. Й. Пугачевська. // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2016. – №2. – С. 106-111.
5. Євсейцева О. С. Аналіз ринку роздрібною торгівлі / О. С. Євсейцева, О. С. Кухар. // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №11. – С. 50-54.
6. Тягунова Н. М. Сучасний стан та тенденції розвитку роздрібною торгівлі в Україні / Н. М. Тягунова, Л. В. Іржавська. // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2012. – №3. – С. 84-86.
7. Топ-10 продуктових мереж України за кількістю магазинів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://rau.ua/uk/novyni/top-10-produktovyyh-setej-2/>.
8. Осолков В. В. Проблеми та перспективи розвитку роздрібною торгівлі в Україні [Електронний ресурс] / В. В. Осолков – Режим доступу до ресурсу: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/1_osolkov.htm.

УДК 330.14 + 519.862.3

Ю.В. Коляда, кандидат фізико-математичних наук, доцент, кафедра економіко-математичного моделювання

e-mail: jukol48@ukr.net

В.П. Ковадло, студент 6-го курсу

e-mail: Vadym.Kovadlo@gmail.com

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана, м. Київ, Україна

ГРАФІЧНЕ ПЕРЕДВІСТЯ ХАОСУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ТРИСЕКТОРНОЇ ДИСКРЕТНОЇ ДИНАМІЧНОЇ МОДЕЛІ

Ключові слова: трисекторна модель, детермінований хаос, нелінійна динаміка.

Здійснена дискретна апроксимація диференційних рівнянь, якими описується динаміка фондоозброєності секторів економіки. На прикладі геометричного зображення модифікованого дискретного логістичного відображення спостерігаються ділянки детермінованого хаосу (при значенні еластичності випуску за капіталом менше $\alpha \approx 0.21$). Цей факт перекликається з відомим судженням, що країни з високою еластичністю є більш економічно розвиненими і менше залежать від циклічних та хаотичних коливань економіки. Слушним є обґрунтування можливості використання дискретного відображення для опису не тільки макроекономічної динаміки, але й динаміки розвитку секторів всередині економіки. Дана трисекторна дискретна модель може бути корисною у виявленні траєкторій оптимального економічного зростання секторів [1].

В програмному середовищі Matlab було побудовано тривимірні графіки поверхні модифікованого дискретного логістичного відображення $x_{t+1} = r \cdot x_t^\alpha \cdot (1 - x_t^{1-\alpha})$, з осями r ,

α , x_n в залежності від початкового наближення x_0 . На цих графіках зображено як змінюється x_n в залежності від дискретних значень r і α , котрі збільшуються з кроком 0.01, $\alpha \in [0.01; 1.05]$, $r \in [0.01; 1.05]$. Таким чином ключовими параметрами моделі є r , x_0 , α , які розглядаються системно і не є екзогенними, на відміну від традиційного підходу, що складає наукову новизну.

На рисунках 1 та 2 можна спостерігати ділянки детермінованого хаосу, який розпочинається приблизно зі значення $\alpha \approx 0.21$, його амплітуда наростає зі зменшенням α , збільшенням r , та віддаленням початкової умови x_0 від значення 0.5, а випуклість (напряж) відповідних значень змінюється після перетину значення початкової умови $x_0 \approx 0.5$.

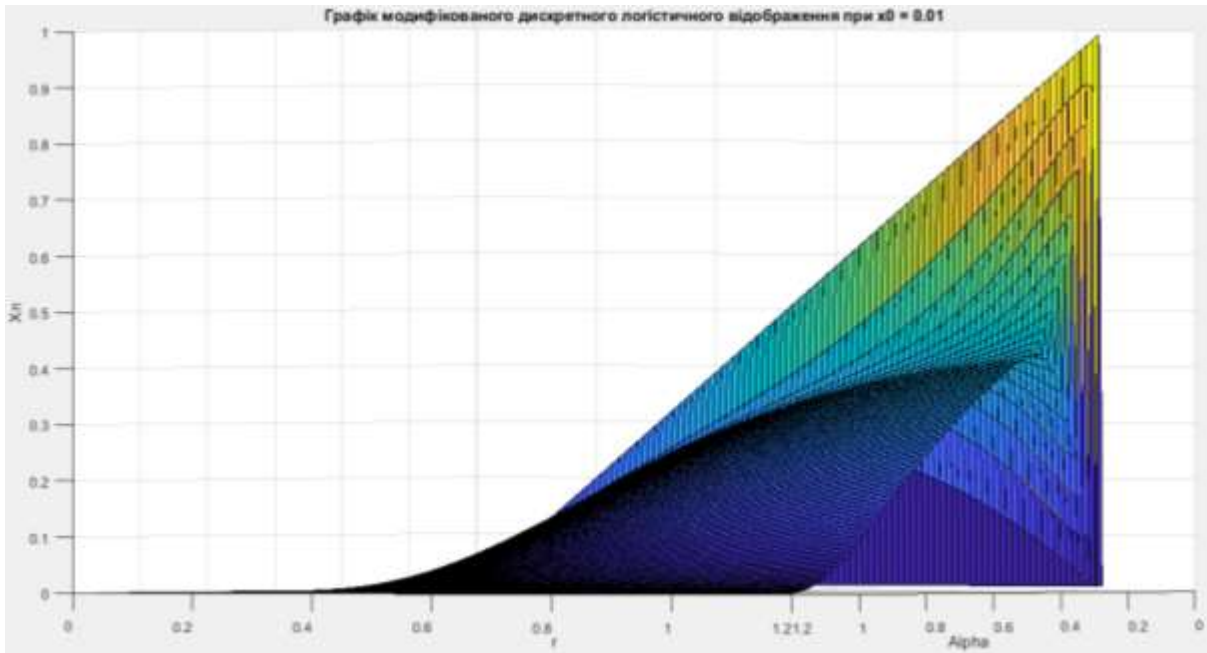

Рис. 1

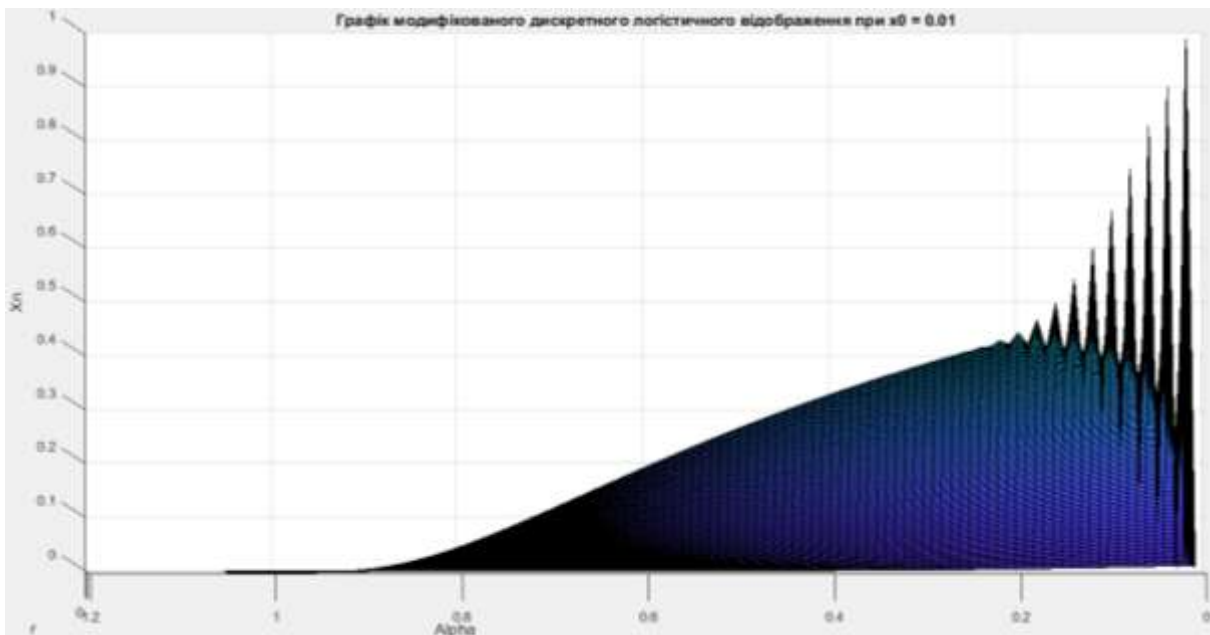

Рис. 2

Дана модель може бути корисною для міністерств економіки різних держав для виявлення траєкторій оптимального економічного зростання секторів, які зводитимуть до мінімуму хаотичні та циклічні коливання економіки. В подальших дослідженнях передбачається зробити модель більш придатною для перевірки реальними економічними даними, що надаються Державною службою статистики України [4] та [3].

Список використаних джерел

1. Колемаев В. А. Математическая экономика: Учебник для вузов. – М. : ЮНИТИ, 1998. – 240 с.
2. Вітлінський В. В. Моделювання та аналіз траєкторій економічного розвитку на підґрунті дискретної моделі Солоу / В. В. Вітлінський, / Ю. В. Коляда, К. О. Баранов // Проблеми економіки. – 2013. – №1. – С. 353-362.
3. <http://index.minfin.com.ua/index/infl/>
4. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. <http://www.sgtnd.narod.ru/dictionary/rus/charts.html>

УДК 311.2:[314/316:004]

Ю.М. Перетяцько, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

e-mail: yuliaperetiatko@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО: СТАТИСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: інформація, суспільство, статистика.

9 січня 2007 року було прийнято Закон України “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” № 537, згідно якого, одним із головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя [1]. А 15 травня 2013 року схвалено Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні (Розпорядження Кабінету міністрів України від 15.04.2013 року № 386).

З 2015 року Державна служба статистики розпочала статистичне спостереження щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах (Наказ Державної служби статистики від 22.01.2015 № 21). Метою дослідження є отримання даних щодо використання на підприємствах комп’ютерів та комп’ютерних мереж, доступу та використання мережі Інтернет, електронного обміну даними, електронної торгівлі через комп’ютерні мережі для забезпечення інформаційних потреб національних користувачів та міжнародних організацій [2].

Збір даних статистичного спостереження проводиться на основі спеціалізованого інструментарію (Звіт за формою №1-ІКТ (річна) “Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах у 20__ році”) та характеризується (табл. 1).

Результати статистичного спостереження оприлюднюються у друкованих виданнях Державної служби статистики України (“Статистичний щорічник України”, “Україна в цифрах”, “Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах”) та в мережі Інтернет (за посиланням <http://ukrstat.gov.ua> – Статистична інформація/Інформаційне суспільство).

У таблиці 2 наведена статистична інформація щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України у 2015 та 2016 роках.

Таблиця 1

Характеристика статистичного спостереження щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах

Номер з/п	Найменування показника	Характеристика
1	За ступенем охоплення одиниць	Несуцільне основного масиву
2	Періодичність	Річна
3	Спосіб державного статистичного спостереження	Документальний облік
4	Організаційна форма державного статистичного спостереження	Статистична звітність
5	Одиниця державного статистичного спостереження	Підприємство
6	Звітна (облікова) одиниця державного статистичного спостереження	Юридична особа

Таблиця 2

Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України у 2016 та 2015 роках

Найменування показника	Період, рік	
	2015	2016
Частка підприємств, які використовували інформаційно-комунікаційні технології, %	95,2	95,2
Частка підприємств, які мали доступ до мережі Інтернет, %	93,2	93,5
Використання соціальних медіа підприємствами, які мали доступ до мережі, %:		
- соціальні мережі	17,9	24,7
- засоби обміну знаннями	19,1	12,7
- веб-сайт з мультимедійним вмістом	11,1	12,6
- блоги та мікроблоги підприємств	5,2	6,9

Джерело: розроблено автором на основі [3]

Серед досліджених підприємств більше 95% використовували у своїй діяльності інформаційно-комунікаційні технології як у 2016, так і у 2015 році. Частка підприємств, які мали доступ до мережі Інтернет збільшилася з 93,2% у 2015 році до 93,5% у 2016 році. У 2016 році частка підприємств, які використовують соціальні мережі збільшилася до 24,7% (з 17,9% у 2015 році). Частка підприємств, які використовували засоби обміну знаннями у 2016 році склала 12,7% (проти 19,1% у 2015 році).

Список використаних джерел

1. Закон України “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” від 9.01.2007 № 537 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної ради України // Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
2. Методологічні положення з організації Державного статистичного спостереження щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах. Затверджений Наказом Державної служби статистики від 22.01.2015 № 21 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної служби статистики України // Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах у 2016 році. Експрес-випуск [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної служби статистики України // Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.

УДК 657.92

О.Ю. Акименко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

e-mail: Elena.akymenko@gmail.com

В.М. Ворона, магістрант, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

e-mail: voronshik96@gmail.com

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ СЛУЖБИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

***Ключові слова:** бухгалтерська служба, бухгалтерський облік, організація обліку, облікова інформація, процес, забезпечення, управління.*

Забезпечення ефективного функціонування підприємства, пошук раціонального шляху розвитку і створення найважливіших переваг у його функціонуванні залежить від регулювання та організації бухгалтерського обліку, як важливої функції управління. Питання, що пов'язані з організацією обліку та з'ясуванням ролі бухгалтерської служби у забезпеченні ефективної системи управління підприємством, набувають нині стратегічного значення. Тому, метою дослідження є висвітлення ролі бухгалтерської служби у процесі забезпечення ефективної системи управління підприємством.

Загальновідомо, що економічна інформація є найбільш цінним ресурсом та основою процесів підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень. У загальній сукупності економічної інформації більша її частина припадає на дані бухгалтерського обліку, завданнями якого є фіксація і накопичення всебічної синтетичної та аналітичної інформації про стан і рух майна підприємства, джерел його утворення, господарських процесів та результатів його діяльності.

Різновидом економічної інформації є облікова інформація (з властивими їй доречністю та вірогідністю), яка забезпечує виконання обліком інформаційної, контрольної, оцінювальної, аналітичної та соціальної функцій.

В свою чергу, облікова інформація отримується завдяки раціонально створеній системі бухгалтерського обліку, що входить до обов'язків облікових працівників та полягає у застосуванні бухгалтером узгодженої з керівництвом підприємства методики та технології відображення у бухгалтерському обліку господарських операцій і складання бухгалтерської звітності. Без організованого бухгалтерського обліку та організаційної культури головного бухгалтера неможлива ефективна діяльність підприємства [4]. Враховуючи, що завдяки бухгалтерській службі отримується доказова і достовірна інформація, вважаємо, що в практичній площині обліковий апарат повинен відповідати наступним вимогам:

- 1) узгодженості між відділами та виконавцями;
- 2) зв'язку між бухгалтерською службою та іншими структурними підрозділами підприємства, із зовнішніми органами, службами, суб'єктами;
- 3) оперативності керівництва та швидкості виконання поставлених завдань;
- 4) високій якості інформаційного обслуговування внутрішніх та зовнішніх користувачів;
- 5) доведенню до необхідного мінімуму кількості облікових операцій.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів [1].

Бухгалтерська служба на чолі з головним бухгалтером є одним з провідних підрозділів управлінської структури підприємства, яка забезпечує формування повної і достовірної інформації про результати діяльності та майновий стан підприємства, необхідної для прийняття ефективних рішень, здійснення контролю за використанням матеріальних, трудових, фінансових ресурсів і попередження негативних явищ у господарській діяльності.

Завдання й обов'язки головного бухгалтера визначені на законодавчому рівні [1, 2]. Так, згідно з п. 7 ст. 8 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» головний бухгалтер:

- забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання в установлені строки фінансової звітності;
- організує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;
- бере участь в оформленні матеріалів, пов'язаних із нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства;
- забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах підприємства [1].

В свою чергу керівник підприємства зобов'язаний створити всі умови для правильного ведення бухгалтерського обліку, забезпечити неухильне виконання всіма підрозділами та працівниками, які причетні до бухгалтерського обліку, правомірних вимог бухгалтера стосовно дотримання порядку оформлення та подання до обліку відповідних документів [3].

Технологічний процес бухгалтерського обліку, з яким пов'язана праця облікових виконавців, має бути організаційно, інформаційно, технічно, методично, соціально та ергономічно забезпечений (табл.).

Таблиця

Забезпечення процесу бухгалтерського обліку на підприємстві

Вид забезпечення технологічного процесу бухгалтерського обліку	Сутність забезпечення	Взаємодія з апаратом бухгалтерії
Організаційне забезпечення	Розробка та впровадження організаційних регламентів, нормування праці працівників.	Положення про бухгалтерію, посадові інструкції, графіки, регламенти робочого дня тощо.
Інформаційне забезпечення	Сукупність вхідних даних, система бази даних, їх обробка і одержання вихідної інформації.	Безперешкодний доступ працівників бухгалтерії до інформації; наявність спеціалістів з обліку.
Технічне забезпечення	Комплекс технічних засобів і методів, що забезпечують функціонування обліку, контролю та аналізу.	Машини тільки певного класу; вибір периферійної техніки для певного класу комп'ютерів.
Методичне забезпечення	Сукупність методичних та нормативно-законодавчих актів, які регламентують методику обліку діяльності та складання фінансової звітності.	Вільний доступ до нормативно-законодавчих актів; підписка на актуальні тематичні журнали.
Соціальне забезпечення	Комплекс заходів матеріального та соціального стимулювання підвищення продуктивності праці працівників бухгалтерії.	Доплата за кваліфікацію; преміювання працівників; мотивація; соціальний пакет; кар'єрний ріст.
Ергономічне забезпечення	Створення належних умов праці в бухгалтерії.	Моральний мікроклімат; психологічний мікроклімат, організоване обслуговування.

Джерело: узагальнено автором на основі джерела [5]

Підприємство не може створити ефективно діючу систему бухгалтерського обліку без висококваліфікованих спеціалістів, тому необхідно забезпечити всі умови для високопродуктивної праці та створити ефективну систему стимулювання та мотивації. Також висококваліфіковані бухгалтери з легкістю зможуть знайти варіанти оптимізації витрат, оптимізації податків, що дозволить мінімізувати витрати та отримати більші прибутки. Підсумовуючи, зазначимо, що бухгалтерська служба, виступаючи апаратом управління, відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної системи управління підприємством та економічному зростанні підприємства.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996 – XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.
2. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 р. №336 «Про затвердження Випуску 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.
3. Міжгалузеві нормативи чисельності працівників бухгалтерського обліку, затверджені наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 26.09.2003 р. №269 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ligazakon.ua>.
4. Акименко О. Ю. Місце організаційної культури головного бухгалтера у забезпеченні раціональної організації обліку / О. Ю. Акименко // Фінансово-економічна стратегія розвитку в умовах євро інтеграційних процесів: аспекти сталості та безпеки : матеріали Міжн. наук.-практ. -конф. (м. Чернігів, 5-6 листопада 2014 р.). – Чернігів : ЧНТУ, 2014.
5. Гнатишин Л. Б. Організація обліку: навч. посіб. / Л. Б. Гнатишин, О. С. Прокопишин. – Львів : Магнолія, 2006. – 432 с.

Секція 6	УДОСКОНАЛЕННЯ СТАТИСТИКИ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ, ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ СТАТИСТИКИ
Panel 6	THE IMPROVEMENT OF GOVERNMENT FINANCE STATISTICS, MONETARY AND FINANCIAL STATISTICS
Секция 6	УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТАТИСТИКИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ФИНАНСОВ, ДЕНЕЖНО-КРЕДИТНОЙ И ФИНАНСОВОЙ СТАТИСТИКИ

УДК 336.71: 330.101.54

В.М. Кремень, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

e-mail: v.kremen@uabs.sumdu.edu.ua

О.М. Замора, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки

e-mail: pantomima@ukr.net

Сумський державний університет, м. Суми, Україна

ІНСТРУМЕНТИ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОГО АНАЛІЗУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА

***Ключові слова:** індикатори фінансової стійкості, макропруденційний аналіз, макропруденційні показники, системи раннього попередження фінансових криз, стрес-тестування фінансових установ.*

Відповідно до досвіду Банку міжнародних розрахунків вперше термін „макропруденційний аналіз” було використано ще в далекому 1979 році під час засідання Комітету Кука, який передував Базельському Комітету з банківського нагляду. Того часу Комітет працював над впровадженням проекту збору статистичних даних про міжнародне кредитування. У результаті цієї роботи виникла стурбованість щодо накладання мікро-і макропроблем у фінансовому секторі. Словосполучення не набуло широкого вжитку, аж до азійської кризи в кінці 1990-х рр. Лідером у впровадженні й реалізації політики макропруденційного фінансового аналізу на сьогоднішній день є Міжнародний валютний фонд. У річному звіті МВФ за 1998 рік зазначалося, що ефективність і безперервність макропруденційного нагляду можуть бути забезпечені, передусім, шляхом постійного пруденційного аналізу як на мікро-, так і на макрорівні.

Основою макропруденційного аналізу є ринкові дослідження і аналіз макроекономічних даних, при цьому основна увага акцентується на динаміці ринків ключових активів, системних фінансових установ, макроекономічна динаміка і розвиток, потенційні дисбаланси. Найбільш розробленим науково-методичним підходом макропруденційного аналізу є підхід МВФ щодо обчислення макропруденційних індикаторів (macroprudential indicators), започаткований у 2000 році. Макропруденційні індикатори у 2001 р. були трансформовані у показники фінансової стійкості (financial soundness indicators).

Макропруденційний аналіз не зводиться до простого визначення суми ризиків окремих учасників фінансових ринків: макропруденційний аналіз передбачає системне оцінювання і моніторинг показників фінансової стійкості сектора, а також постійному контролю діяльності системних фінансових установ.

Критичний аналіз і систематизація інструментів політики макропруденціального фінансового нагляду, які є загально визнаними і найбільш поширеними в сучасній наглядівій практиці, дозволили виділити три групи аналітичних інструментів: моніторинг показників

фінансової стійкості – показники фінансової стійкості, які обчислюються і оприлюднюються у рамках Програми оцінки стійкості фінансового сектора (FSAP), що реалізовується спільно національними органами фінансового нагляду, МВФ і Світовим банком; системи раннього попередження криз (early warning systems) – складання макроекономічних прогнозів і передбачень, виходячи із значень визначених випереджальних індикаторів; стрес-тестування фінансових установ з використанням сценарного аналізу, який базується на макроекономічних даних як вхідних параметрах (macro stress testing).

За визначенням МВФ, індикатори фінансової стійкості являють собою показники, що відображають поточне фінансове здоров'я та міцність фінансових установ на ринку та вплив на їхню діяльність основних контрагентів – корпорацій та домогосподарств. Індикатори відображають як агреговану інформацію щодо характеристики діяльності окремих установ, так і індикатори, що характеризують ринки, на яких функціонують фінансові установи [1]. Оцінювання вразливих місць фінансової системи згідно підходу МВФ включає [2]: розширений набір показників; показники, які характеризують рівень розвитку інших фінансових корпорацій; індикатори стабільності нефінансових корпорацій; індикатори стабільності домогосподарств; показники ринкової ліквідності, які дозволяють проаналізувати функціонування ринку цінних паперів; параметри ринку нерухомості. Відповідно до існуючого підходу серед 40 індикаторів фінансової стійкості 25 належать до сектору депозитних корпорацій, серед яких, у свою чергу, 12 основних, і 15 – до сектору клієнтів депозитних корпорацій.

У практику Національного банку індикатори фінансової стійкості впроваджені із 2013 р., при цьому обчислюються основні індикатори, індикатори, рекомендовані для депозитних корпорацій, а також індикатори ринку нерухомості.

Що ж до системи раннього попередження фінансових криз найбільш відповідальним та складним етапом у процесі їх побудови є відбір змінних індикаторів, які характеризують стан фінансової системи. Ефективність індикатора базується на незвичайній та нестійкій поведінці показника напередодні кризи, на відміну від періоду спокою, що і формує сигнал про наближення кризового явища. Ефективна система раннього попередження повинна містити не лише максимально широкий набір індикаторів, що зумовлюється значними відмінностями у механізмах фінансових криз протягом різних періодів, а й враховувати індивідуальні національні особливості економіки країни, що можуть стати генератором фінансової нестабільності [3]. В Україні системою раннього попередження фінансових криз експерти вважають систему CAMELS, яка за результатами фінансової кризи 2014-2015 рр. була доповнена новим компонентом.

У робочому документі Міжнародного валютного фонду наголошується, що стрес-тестування – це ряд методичних підходів, що використовується для оцінювання впливу волатильності визначених макропруденційних ризиків з метою здійснення заходів щодо превенції їхнього впливу на банківську систему. МВФ ставить за мету зробити ризики більш транспарентними, зрозумілими, що дозволить визначити потенційні втрати за банківськими портфелями [6].

Світовий банк розглядає поняття стрес-тестування як набір статистичних методів для оцінки вразливості фінансових інститутів та фінансових систем винятковим, але імовірним подіям [5]. Дане трактування як і всі інші стосуються оцінки впливу випадків, які можуть статися в майбутньому. З запропонованого визначення можна зробити висновок, що Світовий банк вбачає в націленості процесів нагляду на основні ризики основну роль стрес-тестування.

Банк міжнародних розрахунків трактує дане поняття як метод оцінки фінансового стану банку відповідно до проблемної, але імовірної події з метою допомоги банку у прийнятті управлінських рішень [4]. В даному визначенні слід звернути увагу саме на практичні рекомендації менеджменту. Деяку схожість можна знайти в трактуванні поняття Міжнародним валютним фондом, відповідно до бачення якого стрес-тестування будується на розробці заходів, які запобігають впливу ризиків на банківську діяльність. Стрес-тестування

активно застосовується у практиці Національного банку України для визначення вимог щодо підвищення капіталізації банківських установ.

Таким чином, сучасний фінансовий світ, в якому фінансові кризи стаються все частіше, а їх результати є більш пагубними з точки зору впливу на фінансову та економічну систему, потребує подальшої розробки і удосконалення інструментів макропруденційного фінансового аналізу.

Список використаних джерел

1. Козюк В. Монетарні аспекти розвитку поглядів на проблему забезпечення глобальної фінансової стабільності / В. В. Козюк // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 4 (134). – С. 34-39.
2. Маринич Т. О. Компаративний аналіз індикаторів фінансової стабільності України / Т. О. Маринич // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 3. – С. 218-225.
3. Шкляр А. І. Формування системи індикаторів фінансової стабільності на ринках, що розвиваються: актуальні підходи для України / А. І. Шкляр // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – С. 37-54. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2012_1_5
4. Financial System Stress Tests: Seminar on Financial Stability and Development by World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://siteresources.worldbank.org/FSLP/Resources/Stress.PPT>.
5. Principles for sound stress testing practices and supervision [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bis.org/publ/bcbs155.pdf>.
6. Stress Testing of Financial Systems: An Overview of Issues, Methodologies, and FSAP Experiences. IMF Working paper 01/88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2001/wp0188.pdf>.

УДК 657.412.7(477): 311(045)

Н.О. Слободянюк, канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри фінансів та банківської справи

e-mail: slobodyanyuk@donnuet.edu.ua

О.О. Брагіна, магістрант кафедри фінансів та банківської справи

e-mail: elena.bragina.fin12b@mail.ru

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна

СТАТИСТИКА ФІНАНСІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Ключові слова: бюджет, дефіцит, ЄСВ, Пенсійний фонд України, статистика, фінанси, фінансові ресурси.

Загальновідомо, що одним із ключових завдань Пенсійного фонду України є реалізація державної політики з питань пенсійного забезпечення та збору, ведення обліку надходжень від сплати єдиного внеску. З цією метою ПФУ забезпечує проведення щорічних актуарних розрахунків фінансового стану системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; здійснює ефективний розподіл фінансових ресурсів для пенсійного забезпечення; організовує роботу з формування, автоматизованого оброблення інформації в системі Пенсійного фонду України та веде Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування тощо.

У багатьох країнах основою пенсійної системи є обов'язкове пенсійне страхування, яке дає змогу отримувати дохід після припинення трудової діяльності та забезпечення прожиткового мінімуму для непрацездатних громадян.

Доходна частина бюджету фонду формується із власних надходжень, 95,8% яких становить сума єдиного соцвнеску, що спрямовується на пенсійне страхування, і коштів держбюджету. Відповідно видатки також здійснюються за рахунок власних надходжень та за рахунок держбюджету. За рахунок власних надходжень фонду виплачують не лише страхові пенсії, а й доплати та надбавки не страхового характеру, які, по суті, є формами соціальної підтримки і мали б фінансуватися з інших джерел.

Держава через Пенсійний фонд здійснює соціальні пенсійні виплати, не пов'язані з пенсійним страхуванням. У 2016 році із загального ресурсу держбюджету 144,9 мільярда гривень мають спрямувати до Пенсійного фонду. З них на фінансування виплат окремим категоріям пенсіонерів припадає 57,2 мільярда, на сплату страхових внесків – 6,4 мільярда, а безпосередньо на покриття дефіциту фонду – 81,3 мільярда гривень.

Розмір пенсії залежить від набутого страхового стажу та заробітку, з якого сплачувалися пенсійні внески. І якщо розмір такої пенсії не сягає мінімального, до неї встановлюють доплату до прожиткового мінімуму. У кожного пенсіонера вона індивідуальна й залежить виключно від розміру обчисленої пенсії [1].

Перевищення доходів Пенсійного фонду над видатками дає змогу спрямовувати фінансові ресурси на збільшення розміру пенсій, а також зберігати вільні кошти у банківських установах з метою збільшення накопичень, а також їх використання для інвестиційної діяльності [2]. Однак, як показує вітчизняний досвід, бюджет ПФУ є дефіцитним: дотація з державного бюджету на покриття дефіциту Пенсійного фонду в 2017 році запланована на рівні 156 мільярдів гривень при загальному бюджеті фонду 285 мільярдів гривень.

В таблиці наведено результати аналізу основних показників бюджету головного управління Пенсійного фонду України в Донецькій області за 2016-17 рр.

Таблиця

Основні показники бюджету головного управління Пенсійного фонду України в Донецькій області

Затверджено бюджетом, млн. грн.	2016 р.	2017 р.	+/-	%
ДОХОДНА ЧАСТИНА	14252,6	12591,1	-1661,50	-13,20
власні надходження	863,9	1234,3	370,40	42,88
кошти Державного бюджету України	13236,2	11271,5	-1964,70	-14,84
кошти Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності	152,1	-	-	-
кошти Фонду загальнообов'язкового державного соцстрахування на випадок безробіття	0,4	-	-	-
ВИДАТКОВА ЧАСТИНА	24889,1	24028,5	-860,60	-3,46
за рахунок власних надходжень	20187,6	19319,6	-868,00	-4,30
коштів Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами	4701,1	4708,9	7,80	0,17
коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування	0,4	-	-	-

Джерело: розраховано авторами за [3]

Таким чином, доходна частина бюджету ПФУ в Донецькій області в 2017 році знизилася на 1661,50 млн. грн. (13,2%), що зумовлено суттєвим зниженням надходжень коштів Державного бюджету України на 14,84%. Законом України «Про державний бюджет України на 2017 рік» передбачено збільшення видаткової частини бюджету головного управління Пенсійного фонду України в Донецькій області за рахунок коштів Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами на 0,17% або на 7,80 млн. грн. Проте загальний показник розміру видаткової частини бюджету головного управління Пенсійного фонду України в Донецькій області має тенденцію до скорочення на 860,60 млн. грн. (3,46%). Отже, дефіцит бюджету ПФУ в Донецькій області в 2016 році склав 10636,5 млн. грн., а в 2017 році 11437,4 млн. грн. (виріс на 7,53%), що погіршує фінансову спроможність ПФУ в Донецькій обл. й свідчить про зростання навантаження на працююче населення, нестачі коштів, що надходять від сплати страхових внесків для фінансування відповідних пенсійних виплат.

Оцінка фінансів бюджету головного управління Пенсійного фонду України в Донецькій області потребує аналізу деяких статистичних показників за цим регіоном. Так, за 2012-2015 рр валовий регіональний продукт мав щорічну тенденцію до зниження відповідно: в 2013 р на 3,42%, в 2014 р на 27,25%, в 2015 р на 4,14% (дані за 2016-2017 рр. відсутні). Чисельність постійного населення аналогічно щорічно скорочувалася: в 2013 році на 29,6 тис. осіб, в 2014 році на 75,6 тис. осіб, в 2015 році на 31,8 тис. осіб, в 2016 році на 21,1 тис. осіб та в 2017 році на 32,7 тис. осіб [4]. Проте з точки зору формування бюджету Пенсійного фонду України в частині надходжень інтерес визиває динаміка зміни кількості економічно активного населення працездатного віку за цим регіоном, оскільки при інших рівних умовах ця категорія є потенційними робітниками, а значить, щомісяця роботодавцями будуть нараховуватися та утримуватися ЄСВ із заробітної плати. Оцінка економічно активного населення працездатного віку виявила сталу щорічну тенденцію до зниження цього показника за Донецьким регіоном: за досліджуваний період найбільший від'ємний приріст спостерігався у 2015 році (-1062 тис. осіб). Все це пояснюється не тільки макроекономічними змінами в економіці держави, нестабільністю валютного курсу, кризою банківської системи тощо, а й проведенням антитерористичної операції на Сході країни, що зумовило зростання міграції населення.

Дослідження наукових джерел дозволило обґрунтувати шляхи подолання дефіциту бюджету пенсійного фонду України: залишити у видатковій частині бюджету ПФУ лише оплату пенсій за віком та витрати на адміністрування; провести верифікацію всіх пенсіонерів і виплат, тим самим забезпечивши прозорість і ясність витрат; включити у дохідну частину ПФУ частину надходжень від ПДФО; оптимізувати функціонал ПФУ заради зменшення адміністративних витрат [5].

Однозначно всі ці напрямки залишаються дискусійними та потребують подальшої розробки алгоритму впровадження й механізму функціонування, що є напрямом подальших наукових досліджень авторів.

Список використаних джерел

1. Зарудний О. Як подолати дефіцит пенсійного бюджету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/yak-podolati-deficit-pensijnogo-byudzhetu/>.
2. Тимошенко М. В. Проблеми наповнення Пенсійного Фонду України в контексті стійкості державних фінансів/М.В. Тимошенко, Ю.В.Рогожа//Ефективна економіка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2434>.
3. Офіційний сайт: Головне управління ПФУ в Донецькій області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://donpfu.gov.ua/index.php/uk/home/statistika>.
4. Офіційний сайт: Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Семенуха Р. Дефіцит Пенсійного фонду можна подолати. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://dt.ua/ECONOMICS/deficit-pensijnogo-fondu-mozhna-podolati-deputat-240588_.html.

Секція 7	СТАТИСТИЧНЕ ТА ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ АКТИВНІСТЮ ТА ЖИТТЄВИМ РІВНЕМ НАСЕЛЕННЯ
Panel 7	STATISTICAL AND EXPERT-ANALYTICAL MAINTENANCE OF MANAGEMENT OF ECONOMIC ACTIVITY AND LIVING STANDARDS
Секция 7	СТАТИСТИЧЕСКОЕ И ЭКСПЕРТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТЬЮ И ЖИЗНЕННЫМ УРОВНЕМ НАСЕЛЕНИЯ

УДК 331.2

О.М. Шубалий, д-р екон. наук, доцент, завідувач кафедри економіки
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна
e-mail: shubalyi@ukr.net

ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ НА ЗМІНУ СЕРЕДНЬОМІСЯЧНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ У РЕГІОНІ

Ключові слова: заробітна плата, товарооборот, валовий регіональний продукт, наймані працівники, кореляційно-регресійний аналіз.

Для оцінки тенденцій зміни середньомісячної заробітної плати у регіоні важливо дослідити причинно-наслідкові зв'язки (детерміновані та стохастичні) між показниками, що впливають зміну добробуту працівників. Для цього доцільно вивчити взаємозв'язок даної сфери економічної діяльності з іншими сферами, а також виділити основні зовнішні і внутрішні фактори, що мають суттєвий вплив на процеси, що у ній відбуваються.

Аналіз причинно-наслідкових зв'язків можна обґрунтувати за допомогою і рангової кореляції. На основі даних про середньомісячну заробітну плату найманих працівників за адміністративно-територіальними одиницями Волинської області (факторна ознака) і обсягу роздрібного товарообороту підприємств (результативна ознака) у 2016 році за допомогою рангового коефіцієнта кореляції визначимо щільність зв'язку між досліджуваними показниками (таб.).

За допомогою розрахункових показників визначимо ранговий коефіцієнт кореляції:

$$\rho = 1 - \frac{6 \cdot 356}{20 \cdot (400 - 1)} = 1 - \frac{2136}{7980} = 1 - 0,268 = 0,732.$$

Проведений аналіз щільності зв'язку між показниками середньомісячної заробітної плати найманих працівників і обсягу роздрібного товарообороту підприємств у розрізі адміністративно-територіальних одиниць Волинської області показав, що щільність зв'язку між цими показниками є помірно висока, оскільки ранговий коефіцієнт кореляції наближається до 1 і дорівнює $\rho=0,732$.

При дослідженні причинно-наслідкових зв'язків між показниками доцільно використовувати методологію кореляційно-регресійного аналізу. Вихідні дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу отримано з джерел [1; 2].

За результатами дослідження можна зробити висновок, що серед усіх варіантів побудови моделей найкращою, виходячи зі значення коефіцієнта детермінації ($R^2=0,9887$), є модель, яка описується у вигляді многочлена 2-го степеня з високим рівнем ймовірності. Графічно на рис. зображено взаємозв'язок між вище наведеними показниками.

Вихідні дані для аналізу щільності зв'язку між показниками середньомісячної заробітної плати та обсягом роздрібного товарообороту підприємств у 2016 році

Вихідні дані			Розрахункові дані			
Місто, район	Середньомісячна заробітна плата, грн. (x)	Обсяг роздрібного товарообороту підприємств, млн. грн. (y)	Ранги		$d(R_y - R_x)$	d^2
			R_x	R_y		
м. Луцьк	4204	6199,5	18	20	2	4
м. Володимир-Волинський	3705	433,6	13	16	3	9
м. Ковель	3861	1331,9	16	19	3	9
м. Нововолинськ	4674	387,6	19	15	-4	16
В.-Волинський	3728	298,6	15	14	-1	1
Горохівський	3234	166,7	8	11	3	9
Іваничівський	3037	45,4	3	1	-2	4
К.-Каширський	3258	153,5	9	9	0	0
Ківерцівський	4098	265,9	17	13	-4	16
Ковельський	3322	148,3	10	8	-2	4
Локачинський	3585	48,9	12	2	-10	100
Луцький	5720	1061,1	20	18	-2	4
Любешівський	3126	78,8	7	5	-2	4
Любомльський	3564	663,7	11	17	6	36
Маневицький	3709	116,4	14	7	-7	49
Ратнівський	3050	218,9	5	12	7	49
Рожищенський	3106	161,2	6	10	4	16
Старовижівський	3037	56,7	4	4	0	0
Турійський	2644	96,7	1	6	5	25
Шацький	2967	52,7	2	3	1	1
Разом	71629	11986,1	-			356

Примітка. Розраховано автором на основі джерела [1; 2].

За результатами аналізу вказаної моделі можна зробити висновок, що подальше підвищення рівня середньомісячної заробітної плати може стати каталізатором підвищення валового регіонального продукту в розрахунку на 1 особу у Волинській області. Зокрема, підвищення рівня середньомісячної заробітної плати у регіоні до 5000 грн. (або у 1,5 рази до рівня 2015 році) дозволить забезпечити підвищення валового регіонального продукту у розрахунку на 1 особу до 52755 грн. (або у 1,7 рази до рівня 2015 року). Тобто кожен приріст середньомісячної заробітної плати на 100 грн. забезпечуватиме зростання валового регіонального продукту у розрахунку на 1 особу на 3,9 тис. грн.

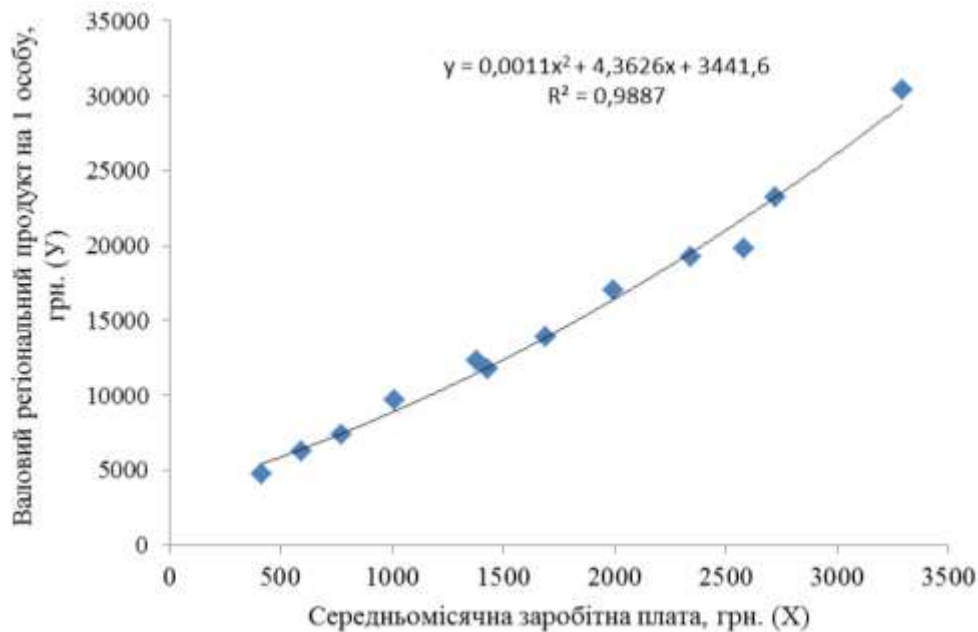

Рис. Лінія регресії оцінки взаємозв'язку між рівнем середньомісячної заробітної плати на валовим регіональним продуктом на 1 особу у Волинській області на основі даних за період 2004-2015 рр. (побудовано за даними [1; 2])

Отже, у процесі оцінки виявлено, що на зміну середньомісячної заробітної плати найманих працівників у регіоні впливають багато чинників. Зокрема, у процесі дослідження доведено, що збільшення заробітної плати є каталізатором зростання обсягу роздрібного товарообороту підприємств в адміністративно-територіальних утвореннях регіону. З іншого боку, на основі побудованої кореляційно-регресійної моделі наочно показано, що збільшення заробітної плати є важливим фактором подальшого зростання валового регіонального продукту. Тому регіональна політика у цій сфері повинна базуватися на всілякому стимулюванню роботодавців регіону до постійного підвищення рівня середньомісячної заробітної плати.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Волинській області / Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.
2. Праця Волині-2015: статистичний збірник / За ред. В.О. Грабаровської. – Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області, 2016. – 117 с.

УДК 331.556 (477)

Т.А. Гоголь, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

e-mail: tanya-gogol@mail.ru

К.Ю. Зубаха, магістрант, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

e-mail: katya.zubakha@gmail.com

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: міграція робочої сили, трудові ресурси, проблеми міграції.

Дослідження питання міграції робочої сили є досить актуальним в сучасних умовах розвитку та є проблемою державного рівня, адже Україна вважається однією з найбільших країн-донорів робочої сили. Міграція робочої сили сформувалась в умовах низької заробітної

плати, високого рівня безробіття, вимушеної неповної зайнятості, поділу населення на багатих та бідних. Трудова міграція стала одним з головних чинників соціально-економічних трансформацій і розвитку всіх регіонів України.

Питання визначення трудової міграції займалися такі вчені, як: С. Гриневич, О. Малиновська, Ф. Рязанцев, Г. Старченко, О. Шиманська, М. Романюк, Т. Гнатюк, А. Шлепаков, Ю. Гуменюк, Н. Бортник. Навіть попри багаторічні дослідження вчених, питання міграційних процесів в Україні в умовах європейської інтеграції потребують теоретичних та практичних досліджень.

Метою даної теми є визначення факторів впливу на процеси міграції в Україні, аналіз статистичних даних за останні роки, виявлення позитивних та негативних наслідків трудової міграції, та як результат надання рекомендацій щодо подолання проблем, пов'язаних з міграцією робочої сили.

Виклад основного матеріалу. При дослідженні трудової міграції, слід згадати, що трудова міграція – переміщення працездатного населення, яке пов'язане з перетинанням державного кордону та носить економічний характер [1].

З кожним роком трудова міграція набуває все більш глобального характеру, більшість країн охоплена трудовими міграційними процесами. Нажаль, значна кількість показників соціально-економічного розвитку залишаються далекими від європейських стандартів, особливо рівень заробітної плати, це і спонукає українців шукати роботу за кордоном [2].

Кількість громадян, що залишили країну за 25 років оцінити неможливо, але за даними Євростату, в 2016 році півмільйона українців отримали довідку на проживання в ЄС – 75,2% з метою працевлаштування. Незважаючи на війну, проблеми на кордоні, Росія залишається напрямком номер один, в ній перебувають три мільйони співвітчизників. Разом з тим, в Західній Європі в Італії, Іспанії вже більше їдуть не стільки працювати, а скільки люди за візами для возз'єднання сім'ї. За кількістю трудових віз - збільшилась Польща, Німеччина, Угорщина, Чехія. Якщо подивитися на перелік країн ЄС, то українці отримували дозволи в усі країни, навіть Люксембург, Ісландія. Також збільшилась кількість мігрантів до США, Канади, Австралії [3]. Динаміку довгострокової трудової міграції за останні 10 років зображено на рис.

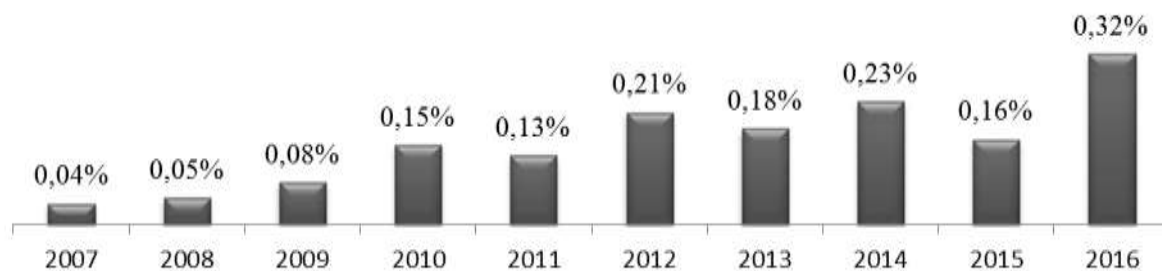

Рис. Динаміка довгострокової трудової міграції, у відсотках до загальної чисельності населення

Найбільша вікова група серед тих, хто покидає країну – це молодь 25-35 років. В результаті країна втрачає тих, хто може працювати та платити податки, створювати соціальний капітал на майбутнє.

Головними причинами можливої еміграції в грудні 2016-го українці назвали пропозицію прибуткової роботи (28%) і збройний конфлікт (27%). Далі йдуть економічні проблеми в країні (19%) і сімейні обставини (18%). Замикають список згадуваних причин можливої еміграції відсутність умов для самореалізації (9%) і політична нестабільність (7%). Третина українців (29%) заявили, що ніякі обставини не змусять назавжди покинути країну [4].

Зазвичай відношення до міграції населення носить негативний характер, проте варто дослідити детально. Розглянемо трудову міграцію з двох сторін, проаналізуємо позитивні та негативні наслідки еміграції для України [5].

Позитивні та негативні наслідки еміграції

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Надходження грошових коштів в країну	Втрата кваліфікованих спеціалістів
Послаблення напруги на ринку	Моральний аспект: розпад сім'ї, погіршення стану здоров'я
Набуття емігрантами нових знань, професійних навичок, досвіду	Отримання громадянства іншої країни, як наслідок погіршення демографічної ситуації
Зменшення рівня безробіття	Повернення трудових мігрантів пенсійного віку
Покращення добробуту сімей мігрантів (покращення житлових умов, фінансування навчання дітей, оздоровлення)	Втрата продуктивної частини робочої сили
Розвиток малого бізнесу	Не сплатаа податків за рахунок нелегальної трудової міграції
Самореалізація	Ризик потрапляння в трудове рабство
	Вкладення коштів у підготовку фахівців, які реалізують свої здібності за кордоном

Для поліпшення міграційної ситуації в Україні наведемо невичерпний перелік рекомендацій, які було б доцільно застосувати:

1. Здійснювати захист прав трудових мігрантів за кордоном та розробка програм з працевлаштування;

2. Залучати висококваліфікованих іноземних працівників до України з метою компенсації втрат «відтоку мізків»;

3. Створювати умови для повернення українських трудових мігрантів на батьківщину, тобто:

- Створювати робочі місця в країні в різних галузях економіки;
- Забезпечувати випускників ВНЗ робочими місцями;
- Знизити податковий тиск на малий та середній бізнес;
- Підвищити заробітну плату працівникам, що мають шкідливі умови праці;
- Збільшення коштів для новонародженої дитини та безкоштовне лікування дітей;
- Програма допомоги молодим сім'ям;

4. Удосконалення нормативно-правової бази, зокрема, Закону України «Про зовнішню трудову міграцію».

Висновки. Таким чином процес міграції робочої сили в Україні є досить складним питанням та потребує подальших досліджень. В статті було наведено динаміку трудової міграції за останні роки, проаналізовані позитивні та негативні наслідки еміграції для України. Визначено основні фактори впливу на рівень трудової міграції (демографічна ситуація, рівень безробіття, розмір заробітної плати). Процес трудової міграції має тенденцію до зростання, що потребує розробки заходів для поліпшення міграційної ситуації, за рахунок удосконалення нормативно-правової бази та стабілізації макроекономічного становища в країні.

Список використаних джерел

1. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України від 05 листопада 2015 року // Відом. Верх. Ради України. – 2016. – № 49-50. – Ст. 463.
2. Капітан В. Трудова міграція як аспект проблеми зайнятості в Україні / В. Капітан // Ефективність державного управління. – 2012. – Вип. 32. – С. 474-481.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Малиновська О. А. Політика сусідніх країн щодо співвітчизників як інструмент поповнення людських ресурсів: виклики та уроки для України / О. А. Малиновська // Стратегічні пріоритети. – №3(28). – 2013. – С.138-146.

5. Огляд приватних грошових переказів в Україну, що відображаються в статистиці платіжного балансу [Електронний ресурс] / Національний банк України – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Publication/econom/Balans/Ogl_grosh_perekaz.pdf
6. Проект угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>
7. Чугуєвська М. Проблемні аспекти правового регулювання працевлаштування громадян України за кордоном : навч. посіб. – К. : Віче, 2012. – № 24. – 30 с.

УДК 311:314.332

І.А. Гончар, канд. екон. наук, доцент, в.о. завідувача кафедри статистики та демографії
e-mail: i-gonchar@ukr.net

І.І. Мамчур, магістр з спеціальності «Прикладна статистика»
e-mail: inna.mamch@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕЖИМУ ПЛІДНОСТІ ЖІНОК УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

***Ключові слова:** вікова плідність жінок, дітородна активність, модель народжуваності, середній вік матері, черговість народжень*

На сучасному етапі в Україні спостерігається зміна режиму народжуваності, порядку планування сім'ї та створення шлюбно-сімейних відносин, що є індикатором приєднання країни до так званого “другого демографічного переходу”, концепція якого була розроблена Р. Лестегом та Д. Ван де Каа.

Узагальнюючою детермінантою народжуваності є дітородна активність жіночого населення, основними характеристиками якої є віковою інтенсивністю дітонародження, черговістю народжень, середній вік матері.

Протягом існування України як суверенної держави плідність жінок коливалася від 29,9 до 51,2 ‰, що за міжнародною оціночною шкалою визначається як від надзвичайно низького до низького рівня. До 2001 р показник знижувався щорічно в середньому на 5,3 ‰, а протягом 2001-2015 рр зростав із щорічним середнім приростом 2,5 ‰. При цьому, за допомогою розрахованої індексної моделі спеціального коефіцієнту народжуваності встановлено, що на його зміну у всі роки найбільше впливав інтенсивний фактор – вікова плідність жіночого населення, частка впливу якого набувала значень в межах від 71,0 до 99,5 ‰.

До того ж аналіз часткових коефіцієнтів плідності показує перетворення моделі дітородної активності українських жінок. Адже помітне значне зростання вікових коефіцієнтів плідності у старшого материнського контингенту, що призводить до перерозподілу молодого (20-24 років) та старшого репродуктивного віку (25-39 років) на користь останніх.

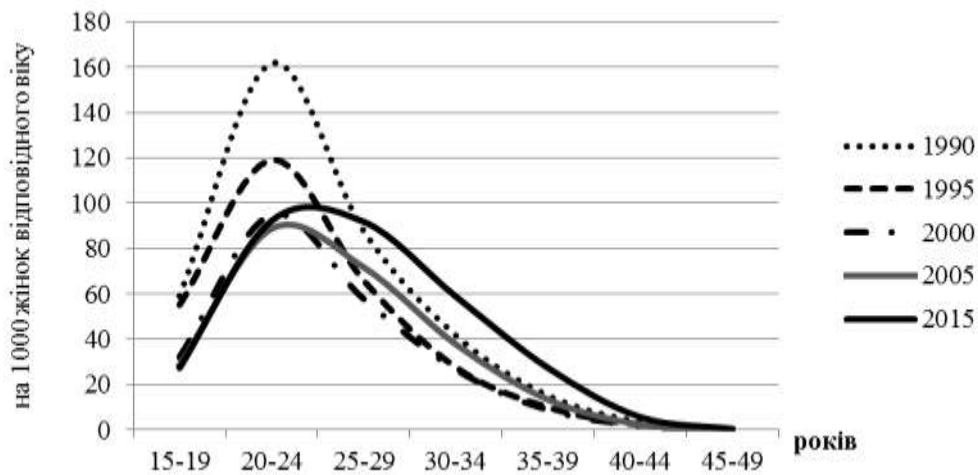

Рис. 1. Вікові коефіцієнти плідності жінок в Україні у 1990, 1995, 2000, 2005, 2015 рр., %
Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України

Трансформацію моделі вікової плідності жінок, що спостерігається на теперішній час в Україні, можна пояснити зміною матримоніальних та дітородних установок українських жінок. Бажання здобути вищу освіту та гідну професію, закріпитися на ринку праці вплинули на зміщення початку дітородної діяльності у старші вікові групи.

Але, слід зауважити, що в Україні зміни в режимі дітородної активності відбувається із запізнення порівняно з іншими країнами Європи, а в деяких країнах перехід вже завершився (рис. 2).

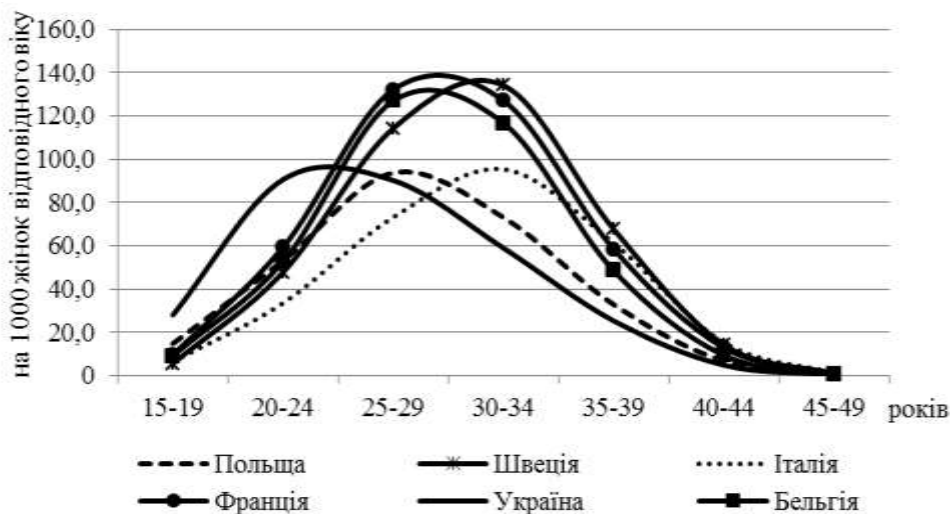

Рис. 2. Вікові коефіцієнти плідності жінок в окремих країн Європи в середньому за 2010-2015 рр., %
Джерело: побудовано автором за даними ООН

Рис. 2 дає змогу наочно оцінити різницю між моделями вікової плідності країн, які перебувають на етапі змін, та тих, в яких нова модель вже сформована. Так, в Україні процес переходу тільки починається, про що свідчить правостороння асиметрія розподілу часткових коефіцієнтів плідності із зміщенням у молоді групи жінок. При тому, що у розвинених країнах, розподіл вікових коефіцієнтів набув нормальної форми.

У ході перетворення вікової моделі народжуваності змінюється “внесок” окремих вікових груп у сумарну народжуваність. В 2015 р досить “впливовою” групою ще залишаються жінки у віці 20-24 роки (30,4 %), але їх внесок до сумарного рівня народжуваності за останні 25 років скоротився на 13,5 п. п. Роль дітородної активності жінок наймолодшої фертильної групи також зменшилась, натомість частка коефіцієнтів народжуваності 25-29-річних жінок

у сумарному показнику, суттєво збільшилася (на 6,5 п.п.). Істотно змінився вплив жінок вікових груп 30-34 та 35-39 років, роль яких за останні 25 років зросла відповідно в 1,7 та 2,2 рази [2].

Такий перерозподіл молодого і старшого дітородного віку призводить до зміни середній віку матері при народженні дитини, що є узагальнюючим показником дітородної активності. Деякою мірою він залежить від тривалості соціалізації жінок та їхньою схильністю до укладання ранніх або пізніх шлюбів. В Україні спостерігаються тенденції до зростання середнього віку українських матерів. В 2000-2015 рр. відбувається помітне постаріння материнського контингенту, що пояснюється підвищенням дітородної активності жінок віком 25-39 років. Щорічно упродовж 2001-2015 р середній вік матері при народженні дитини усіх черговостей зростає в середньому на 0,91 %, а в цілому зріс на 14,5 % (3,5 років).

Проте середній вік при народженні дитини українських жінок вважається досить молодим порівняно з іншими країнами Європи (рис. 3). У більшості європейських країн середній вік матері близько 30 років, при цьому в Україні, як і в інших держах пострадянського простору, даний показник є значно нижчим і не досягає 28 років. З огляду на це, українські жінки мають значний віковий резерв для подовження дітородної активності.

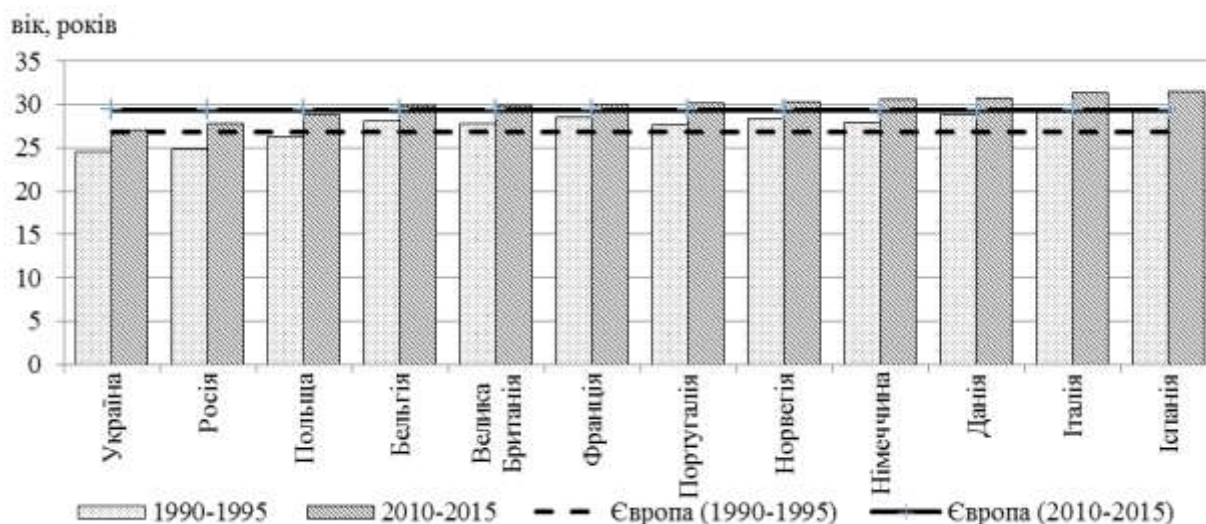

Рис. 3. Середній вік матері при народженні дитини в окремих країн Європи в середньому за 1990-1995 рр. та 2000-2015 рр., років

Джерело: побудовано автором за даними ООН

Слід зауважити, що збільшення середнього віку при народженні дитини різної черговості можна пояснити також процесом компенсації відкладених народжень, який пов'язаний з частковим покращенням матеріального становища людей та умов життя у 2000-2015 рр., що стимулює населення реалізувати природну потребу в народженні ще одної дитини.

Компенсацію відкладених народжень можна виявити при аналізі структури немовлят за черговістю народження (табл.), що є важливою структурною характеристикою народжуваності, за допомогою якої можна визначити специфіку моделі дітородної діяльності в країні.

За даними табл. можна помітити позитивними зміни, оскільки у загальному прирості числа народжень в Україні за останні 15 років зростає вага дітей другої і вище черговості народження. Темпи приросту кількості немовлят цих категорій є найвищими за досліджуваний період компенсаційного приросту народжуваності в Україні.

Слід зазначити, що на початку XXI ст. Україна мала найвищу частку первістків у складі новонароджених серед країн Європи. Якщо в Україні протягом 2000-2005 рр. даний показник коливався в межах 59-60 %, то в Бельгії, Нідерландах, Литві, Словаччині близько 46 %, в Данії, Швеції – 43 %, Фінляндії, Великобританії, Норвегії, Ісландії – 41 % В Болгарії частка

первістків наближалася до українського показника і становила 58,2 %. В 2015 р. Україна вже не відмічалася високою часткою перших дітей серед новонароджених.

Таблиця

Структура немовлят за черговістю народження в Україні в 2000, 2005, 2010, 2015 рр.

Черговість немовлят	Структура новонароджених, %				Структурні зрушення, п. п.		
	2000	2005	2010	2015	2000-2005	2005-2010	2010-2015
Перші	60,1	59,1	50,8	49,4	-1,0	-8,3	-1,4
Другі	29,3	30,8	35,3	35,1	1,5	4,5	-0,2
Треті	6,6	6,6	9,3	10,0	0,0	2,7	0,7
Четверті	2,1	1,9	2,6	2,9	-0,2	0,7	0,4
П'яті і вище	1,9	1,7	2,0	2,6	-0,3	0,3	0,6
В цілому	100,0	100,0	100,0	100,0	×	×	×

Джерело: розрахунки автора за даними Державної служби статистики України

Процес старіння українських матерів є своєрідним індикатором створення нового режиму плідності, який притаманний другому демографічному переходу. Таку тенденцію можна пояснити подовшенням соціалізації молодих жінок, встановлення за пріоритети здобуття вищої освіти та досягнення кар'єрних висот. На перший план для жінок виступає отримання гідної роботи та професійного статусу, що відповідає освітньому рівні. Це змушує жінок відкладання народження першої дитини на пізніший термін.

Як більшість демографічних процесів, постаріння материнства має свої переваги і недоліки. Із соціальної точки зору, позитивною стороною цього процесу можна назвати вищий рівень відповідальності за дитину стосовно догляду та турботу про здоров'я, більш виражені здатність і готовність таких матерів поступитися своїми інтересами заради інтересів дитини; більшу впевненість у собі переважно внаслідок досягнення певного соціального статусу, професійного досвіду, кар'єрного зростання; критичніше ставлення до якості послуг, які надаються дітям медичними установами, закладами освіти [4].

Серед негативних моментів зростання середнього віку матерів можна виділити проблеми незадовільного стану здоров'я як жінок, так чоловіків. З віком жінки поступово втрачають репродуктивну функцію, зростає ризик ускладнень при пологах та виникнення у новонародженого різного роду патологій. Водночас для збереження і відновлення здоров'я людини усе вагомішим стає її соціально-економічний статус, що значною мірою залежить від освітнього рівня, професійних надбань, досвіду.

Таким чином, в Україні відбувається перетворення моделі плідності. Сучасний режим народжуваності характеризується суттєвим зменшенням частки первістків за рахунок другої і третьої черговості, а також підвищення дитородної активності жінок старших вікових груп, що призводить до постаріння материнського контингенту. Покращення демографічної ситуації можливе при подальшому підвищенні рівня народжуваності за рахунок інтенсивних факторів, які наразі мають домінуючий вплив на його зростання. Результати, отримані в даному аналізі, разом з іншими дослідженнями відтворення населення, які враховують соціально-економічні аспекти підвищення природного приросту, можуть використовуватись як підґрунтя для владних органів у визначенні державного курсу в сфері демографічної політики.

Список використаних джерел

1. Гладун О.М. Методологічні положення зі статистичного аналізу природного руху населення [Текст] / О.М. Гладун, І.А. Гончар. – К, 2013. – 71 с.
2. Дані про дитородну активність жінок Європи [Електронний ресурс] // ООН: [сайт]. – Режим доступу: <http://esa.un.org/unpd/wpp/Download/Standard/Population/>
3. Дані про статево-віковий склад населення, природний рух населення в розрізі типу поселень, дитородну активність жінок [Електронний ресурс] // Всеукраїнський перепис населення: [сайт]. – Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp

4. Населення України. Народжуваність в Україні у контексті суспільно-трансформаційних процесів. [монографія] [Курило І.О., Стешенко В.С., Шевчук П.С.] Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – К.: АДЕФ-Україна, 2008. – 288 с.
5. Пальян З.О. Демографія [Текст]: [навч. посіб.] / З.О. Пальян – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. – 222 с.
6. Пальян З.О. Статистичний аналіз трансформації репродуктивної активності населення України [Текст] / З. Пальян // Вчені записки. – 2009. – №11. – С. 197-203.
7. Шлюб, сім'я та дітородні орієнтації в Україні [монографія] // Затверджено Вченою радою Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України (протокол № 4 від 18 червня 2008 р.) – К.: АДЕФ-Україна, 2008. – 256 с.

УДК 657

Ю.С. Кравцова, магістрант, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

e-mail: yuliya-kravtsova@ukr.net

В.І. Зезуль, магістрант, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

e-mail: vikzetul@gmail.com

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

РЕОРГАНІЗАЦІЯ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ: НА ЯКУ ОПЛАТУ ПРАЦІ РОЗРАХОВУВАТИ

Ключові слова: реорганізація, оплата праці, надбавки, бюджетні установи.

Ефективність діяльності трудового колективу та забезпечення належного рівня продуктивності праці значною мірою залежать від розрахунків за заробітною платою. У зв'язку з реорганізацією комунальних медичних закладів питання оплати праці турбує медичний персонал чи не найбільше. Під час реорганізації бюджетних закладів охорони здоров'я у комунальні некомерційні підприємства мають здійснюватися заходи щодо зміни механізму організації оплати праці. Причиною цього є різні підходи щодо регулювання оплати праці працівників бюджетних установ і організацій та працівників інших підприємств, установ, організацій. Чи залишаться звичні умова нарахування зарплати, або ж після реформування МОЗ відмовиться від Єдиної тарифної сітки (передбаченої Постановою № 1298 та Умовами № 308/519) та формування ринку зарплат у комунальних медичних закладах стане вільним.

Основні теоретичні та методологічні засади аналізу процесу оплати праці знайшли своє відображення у працях таких українських вчених: Бабіч В.В., Бондар М.І., Голубнича Г.П., Гура Н.О., Засадний Б.А., Іванова В.В., Ловінська Л.Г., Мельник Т.Г., Коблянська Г.Ю., Коблянська О.І., Мисака Г.В., Огійчук М.Ф., Садовська І.Б., Склярчук І.П., Сук Л.К., Тігова Т.М., Шарманська В.М., Швець В.Г. та інші.

До моменту втрати закладами охорони здоров'я статусу бюджетної установи умови оплати праці їх працівників перебувають у сфері державного регулювання і визначаються, зокрема: ст. 98 КЗпП, ст. 8, 13 Закону про оплату праці [1], постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» [4], наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України від 05.10.2005 № 308/519 «Про впорядкування умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення» (зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 17.10.2005 за № 1209/11489) [5].

Після перетворення бюджетного закладу охорони здоров'я у казенне або комунальне некомерційне підприємство умови оплати праці працівників здійснюються на договірній основі, як передбачають: стаття 97 Кодексу законів про працю України [3]; статті 15, 16 Закону України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР [1]; Закон України «Про колективні договори і угоди» від 01.07.1993 № 3356-ХІІ [2]; положення Генеральної угоди

про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2016-2017 роки [6]; відповідні галузеві угоди.

Тому для комунального некомерційного підприємства на перший план виходить необхідність ухвалення колективного договору, у якому мають бути визначені форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, схеми посадових окладів, умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат. Ці умови встановлюються підприємствами з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною, галузевими (міжгалузевими) і територіальними угодами.

У реорганізованих закладах основою стимулюючої функції зарплати має бути особиста зацікавленість лікаря у результатах своєї праці. Так, наприклад, кількість пацієнтів, які обрали сімейного лікаря, варто враховувати у визначенні розміру його посадового окладу або додаткових виплат у вигляді доплат чи надбавок до посадового окладу. Основну частку оплати праці варто пов'язувати із наявними результатами індивідуальної праці, виходячи з особистих якостей і результатів праці кожного працівника, а додаткову – в залежності від кінцевих результатів роботи установи [7].

Порядок виплати надбавки за вислугу років медичним та фармацевтичним працівникам державних та комунальних закладів охорони здоров'я затверджений постановою КМУ від 29.12.2009 № 1418 (далі – Порядок № 1418). Дія даного Порядку, за яким проводять виплату надбавки за вислугу років медичним працівникам, поширюється на медичних та фармацевтичних працівників будь-яких державних та комунальних установ, закладів, організацій незалежно від їх підпорядкування і умови оплати праці яких визначаються відповідно до умов оплати праці працівників державних та комунальних закладів охорони здоров'я. Тобто працю яким оплачують, керуючись Умовами № 308/519. Не підпадають під дію порядку тільки посадові особи державної санітарно-епідеміологічної служби України. У пункті 3 Порядку № 1418 наведений чіткий перелік посад медичних та фармацевтичних працівників, які мають право на встановлення надбавки, а саме це: керівники закладів охорони здоров'я; заступники керівників закладів охорони здоров'я з числа лікарів; заступники головного лікаря з медсестринства; керівники структурних підрозділів з числа лікарів; головні медичні сестри; лікарі усіх спеціальностей; керівники фармацевтичних (аптечних) закладів; заступники керівників фармацевтичних (аптечних) закладів; керівники структурних підрозділів з числа провізорів і фармацевтів; провізори усіх спеціальностей; фахівці з базовою вищою та неповною вищою медичною і фармацевтичною освітою усіх спеціальностей; а також право на встановлення надбавки за вислугу років мають професіонали з вищою немедичною освітою, що допущені до медичної діяльності в закладах охорони здоров'я, та помічникам ентомолога.

Окремі питання оплати праці в медичних закладах, у т. ч. виплату допомоги на оздоровлення, регулює постанова КМУ «Питання оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» від 11.05.2011 № 524 (далі – Постанова № 524). Згідно цієї постанови медичним і фармацевтичним працівникам державних та комунальних закладів (установ) виплачується допомога на оздоровлення у розмірі посадового окладу під час надання основної щорічної відпустки.

Процес реорганізації медзакладу з бюджетної установи у комунальне некомерційне підприємство має багато етапів та може тривати від 6 місяців до року. Після перетворення медзакладу у комунальне некомерційне підприємство оплата праці працівників переходить у сферу договірної регуляції. Тому на перший план виходить необхідність ухвалення колективного договору, у якому мають бути визначені форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, схеми посадових окладів, умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат.

Таким чином, існує ряд питань які потребують подальшого розгляду та уточнення, а саме: використання індивідуальних трудових договорів, за якими працівнику гарантується

певний розмір заробітної плати лише за умов виконання ним обов'язків, передбачених договором; залежність посадових окладів лікарів від продуктивності їх праці, а керівників та провідних (головних) фахівців – від ефективності господарської, комерційної діяльності закладів охорони здоров'я; періодичний перегляд ставок і окладів, визначених працівникам на основі оціночних показників різних характеристик виконаної роботи, з метою стимулювання їх праці; умови, за яких основна заробітна плата працівників може бути підвищена або знижена до рівня, передбаченого законом, з визначенням показників та умов діяльності, за якими це підвищення або зниження може бути застосовано, та розмірів такого підвищення або зниження.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>
2. Закон України «Про колективні договори і угоди» від 01.07.1993 № 3356-ХІІ [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3356-12>
3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322 – VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
4. Постанова від 30.08.2002 р. № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF>
5. Наказ № 308/519 від 05.10.2005 «Про впорядкування умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1209-05>
6. Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні від 23.08.2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-16>
7. Електронний журнал “Головбух:Бюджет” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.budgetnyk.com.ua/article/38-oplata-prats-v-medichnih-zakladah-pslya-reorganizats-na-shcho-rozrahovuvati#anc_1

Наукове видання

III Міжнародна науково-практична конференція

**СТАТИСТИЧНЕ ТА ЕКСПЕРТНО-АНАЛІТИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ
ЕКОНОМІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

5 грудня 2017 року

З нагоди Дня працівників статистики

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

Упорядники: Маргасова В. Г., Ющенко Н. Л.
Компютерна верстка: Ющенко Н. Л.
Коректура: Ющенко Н. Л.

Підписано до друку 29.11.2017. Формат 60x84/16. Друк різнографія.
Гарнітура Times New Roman. Умов. друк. арк. – 7,09.
Тираж 120 пр. Замовлення № 401/17.

Редакційно-видавничий відділ Чернігівського національного технологічного університету
14035, Україна, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4802 від 01.12.2014 р.